

TURINYS

ĮVADAS	3
1. PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ PARADIGMOS: SPORTAS, PAVELDAS, KOLEKCIJA	13
1.1. Sporto fenomenas	13
1.2. Sporto paveldas: realijos ir perspektyva	19
1.3. Sąvokų <i>kolekcija</i> ir <i>kolekcininkas</i> apibrėžtys	23
2. PRIVAČIŲ SPORTO KOLEKCIJŲ BENDRIEJI PRINCIPAI	25
2.1. Privačių sporto kolekcijų kaupimo priežastys	25
2.2. Privačių sporto kolekcijų grėsmės	29
2.3. Privačių sporto kolekcijų raiškos erdvės	31
3. LIETUVOS OLIMPINĖ KOLEKČININKŲ ASOCIACIJA: VEIKLOS KRYPTYS IR PROBLEMATIKA	37
3.1. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos administravimas ir funkcijos	37
3.2. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos narių veikla Lietuvoje	41
3.3. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos narių veikla tarptautinėje erdvėje	52
IŠVADOS	57
SANTRUMPOS	59
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA	60
SANTRAUKA	69
SUMMARY	71
PRIEDŲ IR ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS.....	73
PRIEDAI IR ILIUSTRACIJOS	

IVADAS

Temos aptarimas. Sportas yra fenomenalus reiškinys. Pastarojo istorinė raida ir esamas vyksmas mokslininkų yra gana plačiai analizuojami įvairiais aspektais: socialiniu, psichologiniu, kultūriniu, ekonominiu, politiniu, etc. Sporto tema analitikams yra patraukli dėl galimo įvairaus tyrimų spektro bei sporto populiarumo pasaulyje. Visgi siekiant analizuoti kuri nors atskirą sporto komponentą, šio tyrimo atveju, privačias sporto kolekcijas ir kolekcininkų disponavimą jomis, būtina aptarti sporto reiškinį įvairiuose kontekstuose, išryškinti sporto raidos kryptis ir tendencijas. Taigi, prieš pradėdant analizuoti privačius sporto rinkinius, darbe apibrėžiama sporto sąvoka bei aptariamas šio reiškinio kompleksiskumas.

Tyrime apibrėžiamos aktualios sąvokos: *kolekcija, kolekcininkas, paveldas, muziejus*. Neapibrėžtas jų vartojimas keltų grėsmę tyrimo tikslumui, nes pastarųjų apibrėžtys įvairuoja tiek žodynuose, tiek ir moksliniuose tyrimuose. Ypatingai svarbu įrėminti sąvoką *paveldas*, kuri Lietuvoje turi keletą gana skirtingų ir net įstatymų reglamentuotų apibrėžčių. Egzistuoja ir skirtingos paveldo rūšys, kurias svarbu išskirti ir detalizuoti.

Darbe tiriama kolekcininkų veikla Antrojoje Lietuvos Respublikoje. Turinio koncentras – sporto atvejais. Didelis dėmesys tekste skiriamas analizuoti priežastis, lėmusias privačių sporto rinkinių sudarymą – kolekcionavimo motyvus. Taip pat tiriamos raiškos erdvės, kurios dėl šiuolaikinės visuomenės interaktyvumo, techninių galimybių ir daugelio kitų priežasčių yra itin plataus spektro ir sunkiai apibrėžiamos. Kolekcijų sklaida arba šios nebuvimas yra neatsietini nuo joms kylančių arba galimų grėsmių. Tyrime taip pat analizuojamos privačių sporto kolekcijų panaudos galimybės. Taigi darbe nagrinėjami kolekcionavimo motyvai, kolekcijoms kylančios grėsmės, raiškos erdvės ir galimos perspektyvos.

Taip pat atliktas Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos (LOKA) veiklos tyrimas, analizuota pastarosios įtaka sporto paveldo sklaidai. Tai vienintelė organizacija Lietuvoje, kuri vienija išskirtinai sporto kolekcininkus. Šios asociacijos nariai aktyviai dalyvauja sporto vertybių puoselėjimo procese, rūpinasi tinkamu šalies reprezentavimu tarptautiniuose kolekcininkų suvažiavimuose. Tyrimas atskleidžia organizuotos kolekcininkų veiklos privalumus ir problematiką.

Šis mokslinis darbas nepretenduoja į išbaigtą temos analizę, nes pasirinkta tema iki šiol beveik netyrinėta ir yra labai plati bei aktualiai įvairiais aspektais. Darbe susistemintos pagrindinės sporto

kolekcininkų veiklos tendencijos ir problematika. Pateikiami ryškiausi kolekcininkų disponavimo privačiais rinkiniais ypatumai ir jų santykis su aplinkos veiksniais.

Istoriografija ir šaltiniai. Lietuvoje sporto istorija sulaukia vis didesnio tyrėjų dėmesio. Paskutiniaisiais metais ypač aktyviai analizuota sunkiosios atletikos sporto kryptis. Antai 2012 m. publikuota Remigijaus Naužemio knyga „Svarsčių kilnojimo sporto istorija Lietuvoje 1970–2010“¹. 2014 m. UAB „Litera“ išleido Arūno Petraičio knygą „45 metai Šiaulių kultūrizmui: 1968–2013 m.“² ir 2016 m. „Lietuvos kultūrizmas 1965–2015. Iliustruota „geležinio“ sporto istorija“³. Šias monografijas papildė leidinys „40 metų Lietuvos kultūrizmui. 1965–2005“⁴ ir kiti. Sunkiosios atletikos istorijos leidinių sąrašė ir Rimgaudas Tirilio knygos: „Geležiniai vyrai: knyga skiriama Lietuvos sunkumų kilnojimo 100-mečiui, Lietuvos vardo 1000-mečiui“⁵, „Lietuvos boksui 90“⁶ bei kitos publikacijos.

Nemažai dėmesio skirta ir akademinio sporto raidai. Antai 2007 m. išleista knyga „Kūno kultūros ir sporto istorija Vilniaus universitete“⁷, 2008 m. – mokslo monografija „Sportas Šiaulių universitete (1948–2008)“⁸. Į istorikų akiratį pateko ir techninės sporto šakos, ypatingai daug dėmesio susilaukė aviacijos sportas. Pastarojo istoriją analizavo ir fiksavo Viktoras Ašmenskas⁹, Algirdas Gamziukas¹⁰, Eugenijus Raubickas¹¹ ir kiti.

2015 m. skaitytojus pasiekė Algirdo Klimkevičiaus net 733 puslapių apimties monografija „Lietuvos futbolo istorija. Žmonės, 1911–1990“¹². Šis autorius yra parengęs dešimt svarbių istorijos ir mokomųjų knygų apie futbolą bei mokslinių straipsnių, kurie buvo publikuoti periodinėje bei mokslo spaudoje.

Nemažai mokslinių bei apžvalginių straipsnių sporto istorijos tema publikuojama interaktyvia forma ar tęstiniuose, periodiniuose leidiniuose. Taigi sporto istorijos tyrimai Lietuvoje

¹ Naužemys, Remigijus, *Svarsčių kilnojimo istorija Lietuvoje 1970–2010*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.

² Petraitis, Arūnas, *45 metai Šiaulių kultūrizmui: 1968–2013 m.*. Radviliškis: „Litera“, 2014.

³ Petraitis, Arūnas, *Lietuvos kultūrizmas 1965–2015. Iliustruota „geležinio“ sporto istorija*. Radviliškis: „Litera“, 2016.

⁴ *40 metų Lietuvos kultūrizmui. 1965–2005*. Sudaryt. Petraitis, Arūnas. Kaunas: Lietuvos kultūrizmo ir fitneso federacija, 2006.

⁵ Tirilis, Rimgaudas, *Geležiniai vyrai: knyga skiriama Lietuvos sunkumų kilnojimo 100-mečiui, Lietuvos vardo 1000-mečiui*. Vilnius: Standartų spaustuvė, 2010.

⁶ Tirilis, Rimgaudas, *Lietuvos boksui 90*. Vilnius: Petro ofsetas, 2013.

⁷ Jankauskas, Petras Jonas et al., *Kūno kultūros ir sporto istorija Vilniaus universitete*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.

⁸ Tamulaitienė, Regina ir Norkus, Stanislovas, *Sportas Šiaulių universitete (1948–2008)*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008.

⁹ Ašmenskas, Viktoras, *Lietuvos Aero klubas 1927–1940 metais*. Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2007.

¹⁰ Gamziukas, Algirdas, *Antanas norėjo būti ore: apybraiža apie lėktuvų konstruktorių A Gustaitį*. Kaunas: Plieno sparnai, 1997 m.

¹¹ Raubickas, Eugenijus, *Ženklas ant munduro: leidinys skiriamas Lietuvos aviacijos istorijos tyrimų 75-mečiui*. Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2005.

¹² Klimkevičius, Algirdas, *Lietuvos futbolo istorija. Žmonės 1911–1990*. Vilnius: Vaga, 2016.

atliekami gana aktyviai. Visgi mokslinių darbų sistemiškai apimančių kolekcininkų veiklą yra gana nedaug. Šis privačių kolekcijų tyrimų sąrašas dar labiau susiaurėja, kuomet yra aktualus konkrečiai sporto atvejis.

Sporto istorijos ir net institucionalizuoto sporto paveldo tyrimų esama tiek lietuvių, tiek anglų kalbomis, tačiau privatus sektorius lieka išsamiai netirtas, arba mokslininkų paliečiamas tik kaip papildoma substancija, kuri padeda aiškiau suvokti institucionalizuoto sporto paveldo ar istorijos kontekstą.

Francois Mairesse straipsnyje „Pasaulio muziejimas“¹³ atkreipiamas dėmesys į privačias kolekcijas kaip muziejimo ištakas, analizuojamos kolekcionavimo priežastys, kolekcininkų bruožai. Autorius siūlo naują požiūrį į paveldą, platesnį ir lankstesnį, atitrūkusį nuo dabartinių eksponatų priėmimo į muziejų operacijų, tačiau galimai muzeologinį. F. Mairesse dalį tyrimo skiria privačių kolekcijų rinkimo analizei, privačių kolekcijų kaupimą laikydamas muziejimo ištakomis. Mokslininkas remiasi garsių muzeologų bei psichoanalitikų tyrimais: Werner Muensterberger, Kristoff Pomian, Jean Baudrillard, Henri Codet, Alma Stephanie Wittlin ir kt. Šiam darbui ypač aktualios autoriaus išskirtos A. S. Wittlin tyrimų įžvalgos, tačiau reikia pastebėti, kad A. S. Wittlin buvo išskirtinės biografijos moteris¹⁴, todėl vertimas iš prancūzų kalbos į lietuvių *Witlinas* yra netikslus.

Kolekcininkų veiklą psichologiniu aspektu tyrė Jungtinių Amerikos valstijų (JAV) mokslininkas W. Muensterberger, kuris gana išsamiai aiškina polinkį kolekcionuoti, šio potraukio prigimtį ir esmę¹⁵. Mokslininkas neišskiria sporto atvejo.

Sporto muziejų veiklą, institucionalizuoto ir privataus sporto paveldo poveikį socialiniams ir ekonominiams reiškiniams analizavo Justine Reilly, studijuodama Centrinio Lankašyro universitete (Didžioji Britanija). 2014 m. doktorantė apsigynė filosofijos daktaro disertaciją „Sportas, muziejai ir kultūros politika“¹⁶. J. Reilly pastebėjo paradoksalų dalyką, kad Didžioji Britanija laikoma šiuolaikinio sporto namais, tačiau sporto kolekcijos yra ignoruojamos, beveik nėra mokslinių tyrimų sistemiškai apimančių sporto muziejų veiklą, o pavienės analizės ne visuomet būna viešinamos. Nėra konkrečių kriterijų kaip nustatyti sporto paveldo poveikį ir svarbą. Analizuojant kolekcijų ištakas,

¹³ Mairesse, François, „Pasaulio muziejimas“. *www.muzeologija.lv*. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 1 d.] <http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/f-mairesse_pasaulio-muziejimas_lt.pdf>.

¹⁴ Kraeutler, Hadwig, „The Museologist, Writer, Educationalist Alma S. Wittlin (1899–1990)“. *museumstudies.si.edu*. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.] <<http://museumstudies.si.edu/Hadwig%20Kraeutler%20Report%20on%20Alma%20Wittlin.pdf>>.

¹⁵ Muensterberger, Werner, *Collecting: An Unruly Passion: Psychological Perspectives*. New York: Harcourt, Brace and Company, 1994.

¹⁶ Reilly, Justine. *Sport, Museums and Cultural Policy*. Daktaro disertacija. Centrinio Lankašyro universitetas. 2014. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 kovo 16 d.] <[http://clock.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20\(Master%20Copy\)%20Vol%201.pdf](http://clock.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20(Master%20Copy)%20Vol%201.pdf)>.

sklaidą, sporto paveldą interpretuojant kaip galimą priemonę visuomenei ugdyti, – ši J. Reilly studija suteikia galimybę palyginti minėtus reiškinius Didžiojoje Britanijoje ir Lietuvoje.

Lietuvoje įvairiuose periodiniuose ir tęstiniuose leidiniuose esama straipsnių, susijusių su privačiomis sporto kolekcijomis, tačiau tyrimai yra gana fragmentiški, apžvalginiai. Didžioji dalis tokių privačias sporto kolekcijas nušviečiančių publikacijų negali pretenduoti į mokslinių tyrimų sąrašą.

Dalis lietuvių autorių aktualia tema yra publikavę straipsnių, kuriuos reikėtų laikyti kompiliacijomis. Pavyzdžiui, Stanislovo Norkaus, Ryčio Alūzo ir Reginos Tamulaitienės straipsnis „Sporto paveldas: sklaidos erdvės ir saugojimo galimybės“, 2012 m.¹⁷ Šis straipsnis parašytas pasinaudojant kelių autorių darbais ir neturi originalių teiginių. Publikacijoje nesugebėta tinkamai nurodyti naudotos literatūros, abejonių kelia ir neva atlikto empirinio tyrimo pagrįstumas.

Lietuvoje veikiančių universitetų studentai šioje srityje taip pat nepasižymi. Paminėti galima darbą, kuris glaudžiausiai siejasi temos atžvilgiu, tai Lietuvos kūno kultūros akademijos (dabar Lietuvos sporto universitetas) studentės Eglės Damalakaitės magistro baigiamasis darbas, kuriame ji analizavo Lietuvos sporto paveldo poveikį populiarinant sportą tarp jaunimo Kauno mieste¹⁸. Autorė kaip priemonę naudojo Lietuvos sporto muziejaus kolekciją, privačių kolekcijų į tyrimą neįtraukė.

Mokslinės literatūros trūkumą iš dalies kompensuoja šaltinių gausa. Tam įtakos turi tyrimo chronologinė imtis: paskutiniuosius dvidešimt šešerius metus žurnalistai gana aktyviai sekė sporto aktualijas, jų publikacijos nesuvaržytos valstybinės cenzūros, sąlyginai objektyvios. Šis laikotarpis taip pat pasižymi įstaigų kanceliariškumu, biurokratijos tendencija. 1990–2016 m. nebuvo kritinių veiksmų, kurie būtų lėmę masišką šaltinių naikinimą. Taigi dokumentų, kurie žymėtų įvykius tyrimui aktuali laikotarpiu, yra gausu.

Atliekant tyrimą remtasi LOKA informacinių biuletenių medžiaga, dokumentais, įvairių organizacijų interneto svetainėse talpinama informacija, pagal specialią užklausą Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (KKSD) pateikta medžiaga, aktualiais Vyriausybės nutarimais, teisės aktais, tokiais kaip Valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimai ir kt. Taip pat įvairiuose periodiniuose ir tęstiniuose leidiniuose esamomis publikacijomis, susijusiomis su sporto paveldu ir privačiomis kolekcijomis. Išskirti reikėtų Lietuvos tautinio olimpinio komiteto (LTOK)

¹⁷ Norkus, Stanislovas, et al. „Sporto paveldas: sklaidos erdvės ir saugojimo galimybės“. *Mykolo Riomerio universitetas*, (2012): 1473–1486. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.] <https://www.mruni.eu/upload/iblock/7fc/014_norkus_aluzas_tamulaitiene.pdf>.

¹⁸ Damalakaitė, Eglė, Lietuvos sporto paveldo poveikis populiarinant sportą jaunimo tarpe Kauno mieste. Baigiamasis magistro darbas. Lietuvos sporto universitetas. *Nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka* (2010). Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.] <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100605_002323-56632/DS.005.0.01.ETD>.

nuo 2003 m. leidžiamą ketvirtinį žurnalą „Olimpinė panorama“ bei nuo 1956 m. leidžiamą laikraštį „Sportas“. Pastarojo leidėjas tyrimui aktualiu laikotarpiu yra VšĮ „Sporto leidinių grupė“.

Antrosios Lietuvos Respublikos tarpsnis yra gyvas atmintyje, todėl tyrime naudotas interviu metodas, konsultuotasi su kolekcininkais, sporto visuomenės nariais. Informantų pateikta žodinė informacija ne visuomet būna objektyvi ir atsieta nuo asmeninės emocijos bei kitų subjektyvių aplinkybių. Siekiant pateikti neobjektyvias išvadas ar prielaidas, atliekant tyrimą laikytasi kritiškumo principo.

Tyrimo problemos formulavimas. Mokslinėje literatūroje nėra išskirta sporto kolekcininkų kategorijų pagal kolekcijų sudarymo principus. Taip pat nėra nustatyta, kaip kolekcininkų kompetencijos, jų asmeninės savybės bei santykis su institucijomis, sąlygoja sporto vertybių raišką bei galimą įpaveldinimą Lietuvoje. Nėra atsakyta į klausimus, kaip kolekcininkai disponuoja privačiais sporto rinkiniais ir kaip juos sudarančios vertybės gali būti aktualizuojamos mokslo, kultūros, švietimo, etc. reikmėms.

Didelė ir reikšminga Lietuvos sporto istorijos vertybių dalis egzistuoja privačių kolekcijų forma. Sporto visuomenės nariai savo šeimos archyvuose, sporto ir kitos įstaigos turi sukaupę ne mažai daiktinės, vaizdinės ir tekstinės informacijos apie įvairių sporto šakų, renginių istoriją. Ji nėra pakankamai aktualizuojama, pritaikoma švietimo, mokslo, kultūros, etc. reikmėms. Lietuvoje nėra sisteminių duomenų apie disponavimą privačiais sporto rinkiniais. Sudėtinga įvertinti kolekcijų svarbą bei kolekcininkų indėlį į sporto paveldo organizavimą, nes nėra aiškių kriterijų, kuriais remiantis būtų galima tai atlikti.

Pasyviems kolekcininkams (nepriskiriantiems savęs kolekcininkų bendruomenei) ir kolekcijų paveldėtojams dažnai iškyta sunkumų, susijusių su pastarųjų vertės suvokimu. Pasinaudojant istorikų ir kitų mokslininkų tyrimais, reikia ugdyti visuomenės sąmoningumą bei plėsti supratimą apie sporto istorijos vertybių išsaugojimo svarbą, didinti sporto paveldo reikšmę įvairių bendruomenių gyvenime, skatinti aktyvesnį jų narių dalyvavimą, globojant ir pristatant privačias sporto kolekcijas. Šiuo metu naudojamas informacijos pristatymo būdas dažniausiai yra morališkai ir fiziškai pasenęs, privačios kolekcijos nėra lengvai prieinamos platesnei visuomenei, nesuskaitmenintos, apie jų egzistavimą apskritai nėra žinoma specialistams.

Temos aktualumas ir naujumas. Lietuvoje sporto paveldui teikiamas vis didesnis politikų, sporto visuomenės narių bei organizacijų ir istorinę atmintį puoselėjančių institucijų dėmesys. Tai įrodo keletas teiginių: Tarptautinė paminklų ir paveldo vietovių taryba (ICOMOS) 2016 m. paskelbė

sporto paveldo apsaugos metais.¹⁹ 2015 m. kovo 27 d. Lietuvos Respublikos valstybinė kultūros paveldo komisija priėmė sprendimą Dėl Lietuvos sporto paveldo apsaugos.²⁰ Jame keliami ilgalaikės sporto paveldo apsaugos koncepcijos, sporto istorijos atminties vietų kūrimo, technikos (lėktuvų) paveldo, tradicinių sporto žaidimų puoselėjimo klausimai. 2011 m. gegužės 18 d. prie Lietuvos sporto muziejaus įsteigta Lietuvos sporto muziejininkų ir kolekcininkų taryba, kurios pirmininku išrinktas Lietuvos sporto muziejaus direktorius Pranas Majauskas.

Nepaisant suaktyvėjusio dėmesio sporto paveldui vyriausybinio, tarptautinio, instituciniu lygmeniu, kolekcininkų veikla Lietuvoje vis dar yra labai mažai tyrinėta. Kaip teigia Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos narys prof. Zenonas Butkus, sporto paveldo apsaugos klausimas turėtų būti ir mokslinių tyrimų objektas.²¹

Privačios kolekcijos yra sudarytos iš įvairių sporto istorijos relikvų, t. y. šaltinių, atskleidžiančių ne tik sporto vystymąsi ir tendencijas Lietuvoje ir Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungoje (SSRS), bet ir etninius elementus, socialinį ir kultūrinį visuomenės vystymąsi, ekonominę šalies situaciją bei įvairių organizacijų, sportininkų ir visuomenės veikėjų veiklą. Dėl šių priežasčių, privačių sporto kolekcijų sisteminimas, jų tendencijų ir problemų tyrimas bei kolekcininkų veiklos analizė sudarytų palankias sąlygas įvairių mokslo kryptių tyrėjams jomis naudotis kaip šaltiniais, kurių dauguma yra iki šiol nepublikuota, netirta, autentiška medžiaga. Taip pat tai paskatintų privačių sporto kolekcijų raišką, kuri yra svarbi sporto propagavimo, sveikos gyvensenos aktyvinimo ir kūno kultūros skatinimo priemonė.

Privačių sporto kolekcijų tyrimas yra neįmanomas be tiesioginio bendradarbiavimo su jų savininkais, kurių dalis objektyviai neįvertina turimos kolekcijos svarbos, arba neturi pakankamai informacijos apie galimą privačių sporto kolekcijų raišką, suvalstybinimą, egzistuojančias grėsmes bei tinkamą disponavimą turimais rinkiniais. Specialistų ir privačių sporto kolekcijų savininkų glaudesnis bendradarbiavimas, bendrų interesų paieška ir diskusijų apie kylančias problemas vyksmas suteiktų

¹⁹ Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimas Dėl Lietuvos sporto paveldo apsaugos. Nr. S-3-(6.2.-193). TAR Nr. 4643. 2015-03-30. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2f958cc0d6cc11e4894f9bde45468d3f>>.

²⁰ Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimas Dėl Lietuvos sporto paveldo apsaugos. Nr. S-3-(6.2.-193). TAR Nr. 4643. 2015-03-30. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2f958cc0d6cc11e4894f9bde45468d3f>>.

²¹ Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos protokolas. Nr. V17-2(6.1.) (2015). Vilnius. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.]

<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:FmFo3wPO0xkJ:www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show%3Fp_r%3D6861%26p_d%3D154462%26p_k%3D1+&cd=2&hl=en&ct=clnk&gl=lt>.

perspektyvą dažnesnei ir efektyvesnei pastarųjų raiškai bei lemtų išsaugojimą tų privačių kolekcijų, kurioms gresia sunykimo pavojus.

Svarbu analizuoti kolekcininkų veiklą per istorijos prizmę, išryškinti socialines bei kultūrinės veiklos tendencijas, parodyti dažniausiai kylančias problemas, susijusias su privačių sporto kolekcijų raiška ir išsaugojimu. Ištyrus kolekcininkų indėlį į Lietuvos sporto istorijos, paveldo, kultūros, nacionalinio tapatumo išdą, galima brėžti vektorių tolimesnei jų veiklai, kuri skatins visuomenės fizinį aktyvumą, per sporto paveldą ir kitas sporto istorijos vertybes ugdys tautiškumą ir pilietiškumą.

Temos chronologinės ribos. Darbe analizuojama kolekcininkų veikla Antrojeje Lietuvos Respublikoje, t. y. 1990–2016 m.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę iš esmės pasikeitė ne tik politinė padėtis, bet ir socialinė, ekonominė, įstatyminė, kultūrinė visuomenės raidos terpė. Sportas – ne išimtis. Nuo 1990 m. ima ryškėti kultūralizacijos, komercializacijos, globalizacijos tendencijos. Lietuvos piliečiams, tarp jų ir šiame tyrime išskirtiems organinių grupių nariams: kolekcininkams bei sportininkams, - atsirado galimybė vykti į užsienio valstybes, laisvai komunikuoti su kitų valstybių piliečiais. Be to, kad iš esmės pasikeitė aplinkybės geopolitinė prasme, pakito ir komunikacijos priemonės: internetas tapo neatsiejama kasdienio gyvenimo dalimi, masiškai vartojami socialiniai tinklai, išsiplėtė medija galimybės, kitos informacinės technologijos. Tai neišvengiamai daro įtaką kolekcijų formavimui bei pastarųjų raiškai. Šį laikotarpį galima išskirti, kaip ypatingai aktyvų valstybės vystymosi etapą, kuriame sportas vaidina svarbų vaidmenį visuomenės sveikatinimo, socialinio ir kultūrinio vyksmo, ekonominio, tautinio ir net politinio gyvenimo aspektais. Lygiagrečiai formuojamos naujos sporto kolekcijos, kolekcininkų veikla įgauna naujų aspektų. Nuo 2001 m. balandžio mėnesio Lietuvos sporto kolekcininkų veikla tapo geriau organizuota ir labiau matoma viešojoje erdvėje. Šiems pokyčiams didelės įtakos turėjo LOKA įsteigimas Vilniuje. Taigi tyrime ypatingai akcentuojama kolekcininkų praktika nuo 2001 metų.

Tyrimo objektas – Lietuvos sporto kolekcininkai ir jų privačios kolekcijos.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai. Tikslas – išanalizuoti sporto kolekcininkų veiklą Antrojeje Lietuvos Respublikoje. Uždaviniai: 1) įvertinti privačių sporto kolekcijų reikšmę; 2) išanalizuoti privačių sporto kolekcijų kaupimo motyvus; 3) iširti privačioms sporto kolekcijoms kylančias grėsmes; 4) išanalizuoti privačių sporto kolekcijų raiškos galimybes; 5) iširti LOKA veiklą.

Tyrimo metodai. 1. Praktinės veiklos metodas šiame tyrime yra reikšmingiausias. Analizė paremta praktine veikla sporto paveldo srityje, kurios metu aktyviai bendradarbiauta su kolekcininkais, sporto visuomenės nariais ir sporto paveldo organizatoriais. 2007–2013 m. tyrimo autorei teko dirbti Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Kūno kultūros mokykloje specialiste. Pagrindinės

veiklos buvo šios: ekspozicinės įrangos užsakymas, nuolatinės Šiaulių sporto istorijos ekspozicijos Šiaulių arenoje parengimas ir priežiūra, straipsnių sporto istorijos temomis rašymas, parodų rengimas, bendradarbiavimas su sporto kolekcininkais, sporto veteranais ir atminties institucijomis. 2011–2012 m. dirbta viešojoje įstaigoje *Sportas visiems – Šiaulių regionas 2012*. Pagrindinis šios įstaigos tikslas buvo organizuoti *5-ąsias TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynes „Šiauliai – 2012“*. Organizuojant šį tarptautinį renginį bendradarbiauta su kolekcininkais, rengtos sporto istorijos vertybių parodos (žr. 1 priedą). 2011–2013 m. – Lietuvos sporto muziejininkų ir kolekcininkų tarybos prie Lietuvos sporto muziejaus narė, pirmininko sekretorė. 2011 m. Kūno kultūros ir sporto departamentas paskatino įteikiant atminimo medalį *Už ilgametį sporto paveldo puoselėjimą ir sklaidą Lietuvoje*. Nuo 2014 m. dirbant Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešojoje bibliotekoje, nuolat bendradarbiaujama su įvairių sričių kolekcininkais, taip pat ir sporto atvejo. Bibliotekoje rengiamos privačių kolekcijų parodos, dalyvaujama seminaruose, mokymuose, kurie aktualūs organizuojant renginius ir komunikuojant su įvairiomis bendruomenėmis.

Sporto istorija bei privačių sporto kolekcijų raiška Šiauliuose autorės analizuota ankstesniuose diplominiuose darbuose. 2007 m. Šiaulių universiteto Humanitarinio fakulteto Istorijos katedroje apgintas bakalauro darbas „Sporto raidos kryptys ir tendencijos Lietuvoje 1990–2005 m.“. Atliekant šį tyrimą buvo gana išsamiai studijuojama aktuali literatūra bei šaltiniai. 2009 m. pristatytas ir apgintas Paveldosaugos specialiųjų profesinių studijų baigimasis darbas „Privačių sporto kolekcijų raiška Šiauliuose“. Atliekant šį tyrimą studijuota literatūra, įvairūs šaltiniai, gausiai taikytas interviu metodas, atlikta anketinė sporto visuomenės narių apklausa. Šių tyrimų metu sukaupta informacija tapo atspirties tašku analizuojant kolekcininkų veiklą Lietuvoje.

2. Mokslinės literatūros ir šaltinių analizės metodas. Darbas paremtas literatūros bei šaltinių studijomis. Naudojant šį metodą analizuojami įvairūs dokumentai, posėdžių medžiaga, aktualios publikacijos, įstatyminė bazė, etc. Taip pat remiamasi literatūra, kurios, deja, analizuojama tema nėra gausu.

3. Pasitelkus interviu metodą, rinkta informacija iš kolekcininkų. Aktyvūs kolekcininkai (priskiriantys save kolekcininkų bendruomenei) nebuvo varžomi iš anksto numatytos pokalbio eigos. Kryptingo interviu metodas buvo aktualus bendraujant su kolekcininkais priskirtiniais pasyviųjų kolekcininkų grupei.

4. Apibendrinimo metodas. Nusakomi bendrieji teiginiai, išryškinti dėsningumai, bendros kolekcininkų veiklos charakteristikos. Šis metodas ryškiausias antrame darbo skyriuje.

5. Lyginamoji analizė. Lietuvos kolekcininkų veikla epizodiškai palyginama su kolekcininkų veikla Didžiojoje Britanijoje, JAV, kitose šalyse.

Darbo struktūra. Darbas suskirstytas į tris dalis: 1. Pagrindinių sąvokų paradigmos: sportas, paveldas, kolekcija; 2. Privačių sporto kolekcijų bendrieji principai; 3. Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija: veiklos kryptys ir problematika.

Pirmasis skyrius „Pagrindinių sąvokų paradigmos: sportas, paveldas, kolekcija“ yra padalintas į tris poskyrius. Vienas iš jų – „Sporto fenomenas“. Siekiant tinkamai įvertinti sporto paveldo ir privačių sporto kolekcijų reikšmę, visų pirma reikia įvertinti sporto padėtį visuomenėje. Tai fenomenalus reiškinys, apimantis beveik visas žmonių veiklos sferas. Analizuojant sportą įvairiais aspektais, atsiranda pagrindas į sporto kolekcininkų veiklą pažvelgti, kaip į reikšmingą asmeninę praktiką, galinčią prisidėti prie švietimo, kultūros, socialinės gerovės ir kitų sričių raidos. Jų sukauptų rinkinių adaptavimas viešojoje erdvėje ir mokslininkų tyrimuose yra siektinas, tačiau tokią išvadą galima padaryti tik tinkamai įvertinus sporto svarbą.

Antrajame pirmos dalies poskyryje „Sporto paveldas: realijos ir perspektyva“, visų pirma yra apibrėžiama paveldo reikšmė. Pastebėta, kad vyraujanti paveldo paradigma yra apimanti platesnę paveldo prasmę, nei pasirinkta šiame tyrime. Taigi pateikti sąvokos *paveldas* apibrėžtį yra būtina siekiant tikslumo ir norint išvengti skirtingų turinio interpretacijų. Taip pat apžvelgiama aktuali įstatyminė bazė, įvertinama sporto paveldo ir sporto vertybių esama padėtis Lietuvoje. Numatoma privačių kolekcijų perspektyva, kurią, priklausomai nuo konteksto, siekiama nubrėžti ir kitose tyrimo dalyse.

Paskutiniame poskyryje „Sąvokų *kolekcija* ir *kolekcininkas* apibrėžtys“ yra nurodoma šių dviejų žodžių reikšmė. Kolekcininkai suskirstomi į dvi grupes: aktyviusius ir pasyviuosius. Tokia klasifikacija leidžia nesuabsoliutinti privatiems rinkiniams kylančių grėsmių, raiškos problemų, kolekcijų kaupimo motyvų ir pan. Identifikavus dvi atskiras rinkėjų grupes, paaiškėja ir skirtingos kolekcininkų veiklos tendencijos.

Antrasis skyrius „Privačių sporto kolekcijų bendrieji principai“ taip pat padalintas į tris poskyrius. Pirmasis jų – „Privačių sporto kolekcijų kaupimo priežastys“. Kolekcininkų veiklos pagrindas yra rinkimas. Beprasmiška analizuoti tolimesnes veiklos kryptis, neištyrus kaupimo motyvų. Kolekcijų ištakos dažnai lemia ir disponavimo jomis tendencijas.

Poskyryje „Privačių sporto kolekcijų grėsmės“ sistemiškai analizuojami pagrindiniai privačioms kolekcijoms kylantys pavojai. Ši tyrimo dalis aktualiausia pasyvių kolekcininkų rinkinių atžvilgiu. Antrojo skyriaus paskutinė dalis „Privačių sporto kolekcijų raiškos erdvės“ yra skirta

identifikuoti vietas, tinkančias pastarųjų sklaidai bei išskirti dažniausius atvejus, kurie pastebėti praktinėje veikloje.

Trečiasis analizės skyrius „Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija: veiklos kryptys ir problematika“ yra skirtas išanalizuoti organizuotą sporto kolekcininkų veiklą Lietuvoje. Pirmoji skyriaus dalis „Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos administravimas ir funkcijos“ skirta vienintelės Lietuvoje sporto kolekcininkus vienijančios organizacijos vaidmeniui aptarti taip pat apžvelgti ir įvertinti veiklos organizavimo principus.

Paskutiniuosiuose poskyriuose „Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos narių veikla Lietuvoje“ ir „Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos narių veikla tarptautinėje erdvėje“ analizuojama kolekcininkų penkiolikos metų praktika organizuojant parodas, dalyvaujant kolekcininkų renginiuose, indėlis į sporto paveldo plėtrą, sporto atributikos gamybą, etc. Išskiriama veikla Lietuvoje ir užsienyje. Dalis Lietuvos sporto kolekcininkų nepriklauso LOKA, nors kai kurių iš jų veikla ar veiklos rezultatai taip pat reikšmingi vertinant kolekcininkų veiklą Lietuvoje. Ryškiausi individualūs pavyzdžiai pateikti LOKA veiklos kontekste.

1. PAGRINDINIŲ SĄVOKŲ PARADIGMOS: SPORTAS, PAVELDAS, KOLEKCIJA

1. 1. Sporto fenomenas

Mokslininkai sporto atsiradimą aiškina labai įvairiai. Būtų galima išskirti dvi pagrindines teorijas: 1) sportas atsirado, kaip praktika ir pasirengimas darbinei ir karinei veiklai, 2) sportas yra biologinė būtinybė, priemonė įgimtam judėjimo impulsui realizuoti²². Pirmoji teorija aiškinama taip: medžioklei ir kariniams veiksams reikėjo šoklumo, gebėjimo greitai bėgti, svaidyti strėles, grumtis su priešais ir atlikti kitus fizinius judesius, kurie reikalauja jėgos, tikslumo, išlavintos pusiausvyros, greitos reakcijos, ištvermės. Kai šie veiksmai nebebuvo gyvybinės svarbos, jie mutavo į rekreacines priemones arba rungtynes. Antrąją teoriją remiantis, išryškėja būtinybė, sportuojant išsivaduoti iš žmogui būdingo agresyvumo, žaidžiant sumažinti nerimo ir baimės jausmą. Vis dėlto lieka neaišku, kada buvo pradėta varžytis tarpusavyje ir kada žaidimai įgavo varžybinių elementų.

Daugiau nei prieš amžių sportas buvo aiškiai apibrėžta ir gerai organizuota visuomenės veiklos sritis²³. Šiais laikais analitikai skirtingai vertina galimybes apibrėžti šiuolaikinio sporto sąvoką. Vis dėlto dauguma jų neneigia galimybės operuoti keliomis reikšmėmis, kuriomis būtų galima atspindėti esminius sporto požymius. Sporto sąvokos apibrėžimą ir jo įtakos žmogui bei visuomenei suvokimą komplikuoja tai, kad sportas yra skirtingai vertinamas ir suvokiamas ne tik visuomenių, bet ir individų. Kiekvieno sportuojančio žmogaus motyvai iš esmės yra skirtingi. Tai lemia socialinis gyvenimas, kryptingas bręstančios asmenybės ugdymas, asmeninės ambicijos ir daugelis kitų faktorių. Sporto reikšmė ir samprata kinta kartu su žmogaus gyvenimo vieta ir darbo aplinka. Tam turi įtakos asmens lytis, sveikatos būklė bei amžius²⁴. Taigi sporto sąvoka yra labai plati ir sunkiai apibrėžiama, o apibrėžimai yra sąlygiški, jie kinta kartu su aplinka, kurioje jis egzistuoja.

²² Šukys, Saulius, *Socialiniai, moraliniai sporto sociologijos aspektai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2002. P. 7.

²³ Pacenka, Rimantas ir Kavaliauskas, Saulius, „Sporto kaip socialinio-kultūrinio reiškinių samprata“. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (1998). P. 60.

²⁴ Šukys, Saulius, *Socialiniai, moraliniai sporto sociologijos aspektai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2002. P. 65.

Atsižvelgiant į šiame darbe kylantį plačios sporto sąvokos poreikį, sportas bus vartojamas ta prasme, kuri ketvirtąją apibrėžtimi nurodyta Sporto terminų žodyne: „<...> *sportas plačiąja prasme – visos fizinio aktyvumo formos, gerinančios žmonių fizinį pasirengimą bei dvasinę būseną* <...>“²⁵. – Šis sporto apibrėžimas apima profesionalųjį ir mėgėjišką sportą, kūno kultūrą, sportą visiems, sportinį turizmą ir iš dalies sveiką gyvenimą.

Neįmanoma tiksliai pasakyti pasaulyje esamų sporto šakų ir sportuojančių žmonių skaičiaus, koks žmogus vadintinas sportininku ir kokios yra sporto rūšys. Sportuojama turint tam tikrų asmeninių motyvų: siekiama karjeros, gerinama fizinė parengtis, rekreaciniais tikslais, etc. Visgi atliekant tyrimą ir siekiant išvengti netikslių teksto interpretacijų, būtina apsibrėžti žodžio *sportininkas* reikšmę. Sporto terminų žodyne sportininkai skirstomi į tris grupes: elito, mėgėjus ir profesionalus. Bendrąja prasme, tai: „<...> *žmogus, sistemingai ir nuolat besitreniruojuojantis, dalyvaujantis sporto varžybose, siekiantis kuo geresnių sportinių rezultatų, nuolat didinantis savo sportinį meistriškumą, yra įsitikinęs, kad tai būtina jo sveikatai, fizinei bei dvasinei gerovei*“²⁶.

Sportą, kaip fenomenalų reiškinių apimantį beveik visas visuomenės gyvenimo sferas, atspindi olimpizmas, kurio tikslas yra: „*Sportu ugdyti harmoningą žmogų siekiantį sukurti taikią visuomenę, besirūpinančią žmogaus orumo saugojimu*“²⁷. Sportas traktuojamas kaip priemonė visuomenei ugdyti, o sportininkai ir sporto organizatoriai Olimpinės chartijos nuostatomis įpareigoti ne tik garbingai siekti sportinių rezultatų, bet ir kurti darnią visuomenę.

Aukščiausioji olimpinio sąjūdžio valdžia – Tarptautinis olimpinis komitetas (TOK) – savo misijos ir vaidmens formuluotėje vartoja tokias sąvokas, kaip: taikos skatinimas, humaniškumas, vyrų ir moterų lygios galimybės, sveikatos apsauga, pasipriešinimas politiniam ir komerciniam piktnaudžiavimui, socialinė ir profesinė ateitis, aplinkos apsauga, olimpinių žaidynių palikimas, kultūra, švietimas, etc.²⁸. Siekiant suvokti sporto sąveiką su kultūra, teise, politika ir kitais visuomenės sandūros elementais, reikia kiekvieną jų analizuoti atskirai. Sportą vertinant skirtingais aspektais atsiranda galimybė tiksliau nusakyti bei aiškiau suvokti sporto sampratą ir jo vaidmenį visuomenėje. Tyrimo dalis „Sporto fenomenas“ nepretenduoja tapti išsamia šios temos analize, tačiau žemiau pateiktos išvalgos leidžia suprasti sportą, kaip išskirtinį visuomenės reiškinių, o tuo pačiu ir sporto kolekcijas traktuoti kaip ypatingai reikšmingus rinkinius, kurių kaupimas, moksliniai tyrimai ir sklaida gali turėti didelės teigiamos įtakos visuomenės raidai.

²⁵ Sportas, *Sporto terminų žodynas*. Parengė Stonkus S. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2002. P. 550.

²⁶ Sportininkas, *Sporto terminų žodynas*. Parengė Stonkus S. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2002. P. 558–559.

²⁷ *Olimpinė chartija*. Galioja nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. 2006 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2006. P. 9.

²⁸ Ten pat. P. 10–12.

Sportas, kaip visuomenės raidos atspindys, Lietuvoje bei kitose iš sovietinio jungo išsivadavusiose šalyse, yra ypatingas tuo, kad tiriamuoju laikotarpiu iš esmės pasikeitė ne tik pastarojo organizavimas, tačiau ir visuomenės požiūris bei dalyvavimo jame sąlygos. Sovietinės okupacijos metais Lietuvos sporto padėtis visuomenėje buvo kiek kitokia, nei Europos Vakaruose. Sovietų Sąjungoje sportą bandyta paversti masiniu reiškiniu. Jis buvo ne siūlomas, o tiesiog brukamas²⁹. Profesionalusis sportas Sovietų Sąjungoje nebuvo ryškiai atskirtas nuo antropocentrinės sporto krypties, t. y. kūno kultūros arba sporto skirto visiems. Visgi tai lėmė aktyvų visuomenės dalyvavimą sportinėje veikloje. Tuo tarpu Vakarų Europos šalyse jau nuo septintojo dešimtmečio vidurio ėmė plisti sąjūdis „Sportas visiems“. Pirmą kartą šis terminas buvo pavartotas 1966 m. Europos Tarybos, kaip sporto programos apibrėžimas. 1976 m. Europos Taryba išleido dokumentą „Europos sporto visiems teisių suteikimo raštas“, kuriame buvo patvirtinta, kad kiekvienas asmuo turi teisę dalyvauti sporte ir kad sporto rėmimas bus skatinamas kaip svarbus žmogiškumo faktorius³⁰. Antroje Lietuvos Respublikoje sportas organizuojamas pagal vakarietiško modelį. Taigi galime išskirti dvi sporto kryptis: profesionalią ir mėgėjišką.

Užėmus pirmą vietą tarptautinėse sporto varžybose yra giedamas nugalėtojo valstybės himnas, keliamos valstybinės vėliavos tų šalių, kurias atstovaujantys sportininkai tapo laureatais. Sportininkų apranga žymima šalies simbolika, sporto renginiams ar organizacijoms gaminama speciali atributika: ženklukai, gairės, kortelės, kepuraitės, įvairūs suvenyrai, etc. – iš pastarųjų dažnai kaupiamos sporto kolekcijos. Taigi tarptautinė sporto arena yra valstybę reprezentuojanti plotmė, kurioje išryškėja įvairūs politiniai, kultūriniai, tradiciniai, ekonominiai šalies ypatumai. Reikėtų pabrėžti, jog per sportą dažnai reprezentuojama ne tik oficiali valstybių politika, bet ir pavergtų tautų pozicija. Tai reiškinys, kuris ne kartą sutelkė tautiečius nepaisant valstybių sienų. Vienas ryškiausių pavyzdžių, galinčių iliustruoti sporto ir tautos darnos santykį, yra Pasaulio lietuvių sporto žaidynės. 1991 m. Šiauliuose viešėjęs Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo bei sporto sąjungos centro valdybos vicepirmininkas, komiteto išvykai į Lietuvą, į IV Pasaulio lietuvių sporto žaidynės organizuoti pirmininko pavaduotojas Vytautas Grybauskas, kalbėdamas apie Šiaurės Amerikos lietuvių fizinio auklėjimo ir sporto sąjungos kasmet organizuojamas žaidynės, teigė: „<...> *labiausiai džiaugiamės ne jų [dalyvių – aut.] pergalėmis, o tuo, kad susitinkame, pabendraujame. Na, o jei po žaidynių susikuria nors viena lietuviška šeima, tada būname ypač patenkinti <...>*“³¹. Iš to matyti, kad Pasaulio lietuvių sporto žaidynės remiasi Lietuvių Charta, kurią 1949 m. birželio 14 d. parengė Vyriausiasis Lietuvos

²⁹ Micpovilienė A., „Sportas – didžioji kultūros dalis“, *Lietuvos sportas*, Nr. 41, 1997. P. 4.

³⁰ Penktojo tarptautinio festivalio „Sportas visiems“ medžiaga. Centrinė fizinių jėgų atgavimo (rekreacijos) Taryba „Sportas visiems britų požiūriu“. *Šiaulių miesto savivaldybės biudžetinės įstaigos Kūno kultūros mokykla archyvas*.

³¹ Maižius V., „Žaidynės turi įvykti“, *Šiaulių naujienos*. 1991-02-05. P. 1.

išlaisvinimo komitetas. Ketvirtasis Chartos punktas teigia: „*Šeima yra tautos gyvybė. Lietuvis kuria lietuvišką šeimą*“³². Taigi Pasaulio lietuvių sporto žaidynės lietuviams svarbios ne aukštų sportinių rezultatų prasme, tačiau nacionalizmo aspektu, kuris yra svarbus sporto komponentas.

Tiriamuoju laikotarpiu itin ryški sporto ir kultūros sąsaja. Svarbios sporto žaidynės yra neatsiejamos nuo pramoginių pasirodymų. Įvairių žaidynių atidarymo ir uždarymo renginiai dažnai būna iškilmingi, kartais netgi pompastiški, vyksta sportininkų eisenos, nešamos valstybių vėliavos, groja žymiausi atlikėjai, vyksta kūno meno pasirodymai, pavyzdžiui, šokiai, ritminės gimnastikos programos ir pan. Ryškiausiu pavyzdžiu galima laikyti olimpines žaidynes. Sporto ir kultūros sąveiką nesudėtinga iliustruoti ir daugeliu kitų pavyzdžių: žymūs sportininkai dalyvauja įvairiuose televizijos projektuose, kuriami himnai sporto čempionatams, klubams, etc.

Socialine prasme sportas tampa vis sudėtingesniu reiškiniu. Reikia akcentuoti sporto poveikį žmonių sveikatai, funkcinėms galimybėms ir fiziniam pajėgumui. Fiziniai pratimai padeda įveikti nuovargį, šalina nervinę įtampą, ugdo jėgą, lavina judesius, reguliariai sportuojantis žmogus yra visapusiškai sveikesnis, darbingesnis ir jo gyvenimo trukmė paprastai yra ilgesnė. Šiuolaikinėje visuomenėje diegiamos naujausios technologijos įgalina žmones neeikvoti ar mažiau eikvoti fizinės jėgos, tuo pačiu sumažinti per parą atliekamų fizinių judesių skaičių. Ilgainiui tai atsiliepia žmonių sveikatai: išsivysto hipodinamija ir kitos ligos³³. Atsirado protinio ir fizinio darbo disproporcija bei nepageidautini organizmo biologiniai pakitimai: trumpėja žmonių amžius, menkėja produktyvi darbinė veikla³⁴. Išskyla vis didesnis poreikis skatinti visuomenės narius sportuoti. Tam gali būti pasitelkiama žiniasklaida, organizuojami masiniai sporto visiems renginiai, etc. Vienas iš galimų sporto propagavimo būdų – patraukliai ir šiuolaikiškai pateikiamas sporto paveldas, įvairių sporto kolekcijų reprezentavimas.

Moksliniuose tyrimuose ir publicistikoje sportas minimas ir religiniame kontekste: tiriama religinių bendruomenių sporto raiška, religijos ir sporto santykis, etc. Antai diplomatijos ir tarptautinių santykių specialistas Paulius Motiejūnas įdomių išvalgų pateikia analizuodamas olimpinių žaidynių ir religijos konkurencingą santykį diplomatijos istorijoje³⁵. Sporto psichologas Daniel Wann pastebi bendrų sportui ir religijai būdingų žodžių: tikėjimas, atsidavimas, garbinimas, ritualas, pasišventimas, aukos, įsipareigojimas, dvasia, malda, kančia, festivalis, šventė. Stadionai ir arenos yra

³² Lietuvių Charta. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 22 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=479&p_d=2888&p_k=1>.

³³ Valaitis, Sigitas, *Sveikatos šaltiniai*. Vilnius: Mokslas, 1989. P. 3.

³⁴ Jankauskas, Jonas, „Neatsiejamos sporto ir aplinkos sąsajos“, *Sveikata*, Nr. 6 (1999). P. 17.

³⁵ Motiejūnas, Paulius, „Olimpinis sportas viešosios diplomatijos kontekste“, *Sporto mokslas*, Nr. 3 (2006). P. 5–10.

panašūs į katedras, kur pasekėjai susirenka garbinti savo didvyrių ir melstis už sėkmę³⁶. Šie du reiškiniai turi ne tik bendrą mokslininkų analizuojamų organinių sąsajų, bet ir materialią išraišką, kurioje sąveikauja sportas ir religija. Antai Lietuvos Biblijos draugija 2011 m. publikavo Naująjį Testamentą su geriausių pasaulio sportininkų pasakojimais apie tikėjimą, drąsą bei įkvėpimą³⁷. Norint vertinti šį ir panašius leidinius, reikėtų atlikti atskirą tyrimą, tačiau prielaida gali būti tokia: ieškoma novatoriškų idėjų populiarinant religinę literatūrą, o sportas pasitelkiamas kaip priemonė, galinti suteikti šiuolaikiškumo, modernumo, patrauklumo atspalvį. Konkretaus pavyzdžio atveju, būtent sportą naudojant kaip priemonę yra bandoma populiarinti religinę literatūrą, o ne atvirkščiai. Tai parodo sporto išskirtinę padėtį visuomenėje, šio reiškinio sodrumą.

Vis ryškiau pastebimas didėjantis valstybinių institucijų dėmesys sportui, pasireiškiantis priimamais sportą reglamentuojančiais įstatymais: 1995 m. įsigaliojo specialus Lietuvos Respublikos kūno kultūros ir sporto įstatymas³⁸, 1992 m. priimtoje Lietuvos Respublikos Konstitucijoje 53 straipsnyje numatyta: Valstybė skatina visuomenės kūno kultūrą ir remia sportą³⁹. Valstybinių institucijų dėmesys sportui taip pat pasireiškia skiriamomis lėšomis, naujų sporto bazių statymu ir jų įrengimu, socialinių garantijų suteikimu sportininkams bei sporto darbuotojams⁴⁰. Kaip jau minėta įvadinėje tyrimo dalyje, tiriamuoju laikotarpiu Lietuvoje taip pat suaktyvėjo dėmesys instituciniu bei individualiu lygmeniu sporto paveldo bei privačių kolekcijų tema.

Plintant globalizacijai, tai neišvengiamai palietė sportą. Ryškėja įvairių pasaulio šalių sporto valdymo struktūros bei sampratos ir sporto bruožų panašėjimo tendencijos⁴¹. Globalizacijos sporte problemą nevienareikšmiškai aptarė Artūras Poviliūnas. Jo nuomone, globalizacija turi dvi medalio puses, todėl negali būti vertinama tik iš neigiamos ar teigiamos pusės⁴².

Nepriklausomybę atgavusioje Lietuvoje sportininkų migracija tapo dažnu reiškiniu. Dažnai dėl lėšų stokos sportininkams tenka atsisakyti kai kurių čempionatų ir vykti tik į tuos, kuriuose tikimasi iškovoti itin aukštų rezultatų⁴³. Finansų trūkumas trukdo miesto, regiono, valstybės, klubo, komandos, kuriai atstovaujama, ar kitos organizacijos prestižo kėlimui bei bendradarbiavimui su

³⁶ Nigel, Barber, „Is Sport a Religion? Is football mania areligion“. 2009-11. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. sausio 15 d.] <<https://www.psychologytoday.com/blog/the-human-beast/200911/is-sport-religion>>.

³⁷ *Naujasis Testamentas su geriausių pasaulio sportininkų pasakojimais apie tikėjimą, drąsą bei įkvėpimą*. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2001.

³⁸ Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymas. Nr. I-1151. Valstybės žinios, Nr. 9–215. 1996.

³⁹ Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, Nr. 33–1014. 1992.

⁴⁰ Kurtinaitis, Rimas, „Lietuvos Kūno kultūros ir sporto problemos“, *Sporto mokslas*, Nr. 1 (1999). P. 2.

⁴¹ Šukys, Saulius, *Socialiniai, etiniai sporto aspektai*, Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2005. P. 135.

⁴² Poviliūnas, Artūras ir Urbonas, Aloyzas. *Nematoma olimpinio medalio pusė*. Vilnius: Gairės, 2015. P. 87.

⁴³ Kokštas M., „Studentai turi rungtyniauti, visa bėda – mažai pinigų“, *Lietuvos sportas*, Nr. 6 (2000), priedas *Futbolo savaitė*, Nr. 2 (2000). P. 13.

užsienio sporto organizacijomis ir sportininkais. Tai taip pat kelia socialines problemas, paryškina prastą demografinę šalies situaciją. Dalis potencialių sportininkų išvyksta į užsienį, kur sudaromos geresnės sąlygos sportuoti⁴⁴.

Lietuvai atsisakius socialistinės santvarkos, sportas ėmė vis glaudžiau sietis su komercija. Tai akivaizdu tiriant privačias sporto kolekcijas, nes nuo 1990 m. išryškėja reklaminių emblemy, dažniausiai tvirtinamų ant sportininkų aprangų, sporto įrangos ir rėmėjų gaminamos produkcijos tendencija. Valstybė nepajėgi iš biudžeto skirti pakankamai lėšų sportui, be to, tai puiki terpė vystomai komercinei veiklai viešinti. Ši praktika į posovietines valstybes atėjo iš Vakarų. Sporto organizacijų taip pat sportininkų individualios galimybės finansinei organizacijos arba asmeninei gerovei užtikrinti, žymiai išsiplėtė, kuomet Lietuvoje besivystančiai laisvai ekonominei rinkai atsirado komercinės reklamos poreikis. Reklama padeda vystyti sportą, stiprina sportininkų ir sporto organizacijų materialinę bazę, o tuo pačiu sudaro galimybes aktyvesnei privačių sporto kolekcijų raiškai. Kita vertus, sportas Lietuvoje iš dalies yra priklausomas nuo privataus verslo.⁴⁵ Ne tik Lietuvoje, tačiau ir kitose valstybėse, į sportą žiūrima per komercijos prizmę, o į pačius sportininkus, kaip į komercinės veiklos įrankius. Mėgėjų pasaulio čempionatai ir žemynų pirmenybės neturi tokio visuomenės susidomėjimo, kaip olimpinės žaidynės ar pasaulio čempionatai. Visi sporto inventorius ir sportinės aprangos gamintojai yra suinteresuoti reklama. Pasaulinio masto varžybos, tokios kaip olimpinės žaidynės, yra puiki proga reprezentuoti ir reklamuoti savo prekes. Turint tikslą išvengti komercinės, o taip pat politinės propagandos olimpinų žaidynių metu, Olimpinėje chartijoje 53 taisyklėje „Propaganda ir reklama“ numatyti apribojimai reklaminėms priemonėms⁴⁶.

Sportą galima analizuoti ir daugeliu kitų aspektų, tačiau iš jau pateiktų argumentų matyti, kad sportas yra fenomenalus reiškinys. Apibendrinant šį skyrių galima teigti, kad sportas vaidina itin didelį vaidmenį visuomenės ir valstybės gyvenime, tai reiškinys, su kuriuo glaudžiai siejasi politika, kultūra, ekonomika, socialinė visuomenės gerovė, dvasinė ir fizinė individo būseną, etc. Sportas ir visuomenė, tai neatsiejami dalykai nuolat sąlygojantys vienas kitą.

Tiriamuoju laikotarpiu išryškėjo šios sporto tendencijos: komercializacija, institucionalizacija, globalizacija, kultūralizacija, sportininkų migracija, akcentuojama socialinė sporto įtaka, etc. Taigi analizuoti sporto istorijos vertybes bei rūpintis jų raiška yra būtina dėl ypatingo, jau minėto sporto vaidmens.

⁴⁴ IV Lietuvos sporto kongresas. Nuo kongreso iki kongreso. Vilnius, 2005. P. 10.

⁴⁵ Guskovas S., „Komercinės reklamos zigagai“, *Komersantas*, Nr. 1, 1993. P. 5.

⁴⁶ *Olimpinė chartija*. Galioja nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. 2006 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2006. P. 101.

1. 2. Sporto paveldas: realijos ir perspektyva

Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas kultūros paveldą apibrėžia taip: „<...> karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu <...>“⁴⁷. Panašią paveldo apibrėžtį pateikia ir lietuvių kalbos žodynas: „<...> paveldėtas ir saugotinas medžiaginės ir dvasinės kultūros palikimas <...>“⁴⁸.

Pastebėta, kad viešojoje erdvėje sąvokos *paveldas* ir *palikimas* dažnai vartojamos kaip sinonimai. Kaip teigia dr. Salvijus Kulevičius, galima išskirti kelis objekto aktualizavimo lygmenis. Žemiausiajam priklauso palikimas – į kitą realybę nurodančių, tačiau neaktualizuotų objektų visuma. Palikimo ribos bei turinys paveldosauginei sąmonei yra neužčiuopiami, nes ši „nemato“ jo ar neigia jį, kol jis neįgyja aktualumo dėmens ir netampa paveldu. Pagrindinis lygmuo apibrėžtinis kaip paveldas – aktualus ir visus kitus paveldo kriterijus atitinkantis palikimas, kuriam suteiktas oficialus apsaugos statusas (prisiimta atsakomybė už jo išsaugojimą) ar bent diskutuojama dėl galimos jo apsaugos⁴⁹. Pasak S. Kulevičius, paveldosaugos proceso pradiniu dėmeniu paprastai įvardijamas paveldo identifikavimas arba apskaita. Juo apibrėžiama, kas turi būti saugoma, t. y. priskirtina paveldui. Dėmuo remiasi potencialaus paveldosaugos objekto tikrumo bei aktualumo dėmenų įvertinimu pagal apibrėžtus ar savaime suprantamais laikomus kriterijus. Objektas, kuris atitinka keliamus reikalavimus, pripažįstamas paveldu ir lokalizuojamas paveldo tipologinėje sistemoje – iš nestruktūruotos ir neapčiuopiamos palikimo gausos perkeliamas į paveldosauginės logikos matricą⁵⁰. Taigi šioje analizėje terminas *paveldas* yra suprantamas, kaip kultūros vertybių, esančių įtrauktų į muziejų, bibliotekų, archyvų apskaitą, taip pat įrašytų į Kultūros vertybių registrą, visuma. Privačiose kolekcijose esantys daiktai yra sporto vertybės, palikimas, tačiau paveldu nelaikytinos. Visgi šie subjektai yra tarpusavyje glaudžiai susiję, sąlygojantys vienas kitą.

⁴⁷ Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. Nr. I-733. Vilnius (1994). Interaktyvus. [žiūrėta 2016 sausio 14 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=438328>.

⁴⁸ Paveldas, *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. redaktorius Keinys S. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. P. 530.

⁴⁹ Kulevičius, Salvijus. *Lietuvos paveldosaugos idėjiniai modeliai ir jų raiška praktikoje sovietmečiu*. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas. 2010. P. 31. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 25 d.] <[https://www.researchgate.net/profile/Salvijus_Kulevicius/publication/269992234_Lietuvos_paveldosaugos_idjiniai_modeliai_ir_j_raiška_praktikoje_sovietmeiu._Daktaro_disertacija__Ideological_Models_of_Lithuanian_Heritage_Protection_and_their_Practical_Expression_at_the_Soviet_Period._Doctoral_dissertation_\(LT\)/links/549d17720cf2d6581ab497cc.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Salvijus_Kulevicius/publication/269992234_Lietuvos_paveldosaugos_idjiniai_modeliai_ir_j_raiška_praktikoje_sovietmeiu._Daktaro_disertacija__Ideological_Models_of_Lithuanian_Heritage_Protection_and_their_Practical_Expression_at_the_Soviet_Period._Doctoral_dissertation_(LT)/links/549d17720cf2d6581ab497cc.pdf)>.

⁵⁰ Ten pat. P. 32.

Lietuvos Respublikos valstybinė kultūros paveldo komisija vartoja terminą „sporto kultūros paveldas“, tačiau sinonimiškai ir „sporto paveldas“⁵¹. Analizuojant terminų vartojimo kontekstą, nepastebėtas šių sąvokų prasmės skirtumas. Šiame darbe pasirinktas *sporto paveldo* variantas.

Atliekant tyrimą ir studijuojant įvairaus pobūdžio šaltinius, kurių dalis nurodyta šio darbo šaltinių sąrašė, išaiškėjo, kad visuomenėje ne tik *paveldo*, bet ir *muziejaus* sąvokos dažnai yra suprantamos platesne forma, nei šių žodžių reikšmės apibrėžtų specialistai. Dažnas kolekcininkas, kuris turi parengęs savo sukaupto rinkinio ar jo dalies ekspoziciją, vadina tai muziejumi, o sukauptas vertybes – paveldu. Šią terminiją iš kolekcininkų perima ir žiniasklaidos atstovai. Visgi Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas⁵² *muziejaus* sąvoką apibrėžia taip: „<...> *juridinis asmuo, veikiantis kaip biudžetinė, viešoji įstaiga ar kitos teisinės formos juridinis asmuo, įsteigtas įstatymų nustatyta tvarka, kurio svarbiausia veikla yra kaupti, saugoti, restauruoti, tirti, eksponuoti bei populiarinti materialines ir dvasines kultūros vertybes bei gamtos objektus <...>*“. Akivaizdu, kad ne visos privačios kolekcijos gali būti traktuojamos kaip muziejai, tačiau privačios kolekcijos gali būti įtraukiamos į valstybinių muziejų fondus arba egzistuoti įregistruotų privačių muziejų forma.

Atliekant tyrimą paaiškėjo, kad sporto kolekcininkų veikla Lietuvoje yra beveik nenagrinėta. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos priimtame teisės akte „Dėl Lietuvos sporto paveldo apsaugos“, 2015 m. teigiama, kad minėtas teisės aktas priimtas: „*Išanalizavus esamą situaciją <...>*“⁵³. Šis teiginys yra nepagrįstas. Toks pareiškimas galimai būtų tikslus, jeigu „išanalizuotų“ objektų sąrašė nebūtų paminėtos pavienių privačių asmenų pastangos kaupti, saugoti ir pristatyti visuomenei sporto paveldą. Šiuo atveju komisija galėjo tik dalinai susipažinti su esama situacija, apžvelgti susiklosčiusią padėtį, nes sporto kolekcininkų veikla Lietuvoje yra pernelyg menkai tirta ir pernelyg plati, kad būtų buvusi tokia galimybė. Tikriausiai šią frazę reikia laikyti nereikšminga turinio prasme, netiksliai pritaikytu šablonu. Visgi šis dokumentas yra svarbus tiek sporto paveldo, tiek privačių sporto kolekcijų aspektu. Jame įvertinama sporto paveldo reikšmė ir numatoma, kad 2018 metais, minint Lietuvos valstybės atkūrimo šimtmetį, būtų tikslinga skirti dėmesio ir sporto paveldo apsaugos, sklaidos ir populiarinimo klausimams, įsteigti nacionalinį sporto muziejų bei įrengti Lietuvai

⁵¹ Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos protokolas, Nr. V17–2(6.1.), Vilnius (2015). Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. balandžio 2 d.] < http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6861&p_d=155050&p_k=1>.

⁵² Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas Nr. I-930. 2013-12-23. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 25 d.] < http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=464341>.

⁵³ Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimas Dėl Lietuvos sporto paveldo apsaugos. Nr. S-3–(6.2.–193). TAR Nr. 4643. 2015-03-31. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2f958cc0d6cc11e4894f9bde45468d3f>>.

nusipelniusių ir ją garsinusių sportininkų alėją Kaune. Taip pat numatoma svarstyti ilgalaikės sporto paveldo apsaugos koncepcijos parengimą.

Lietuvoje paveldas reglamentuojamas šiais įstatymais: Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas⁵⁴, įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo“⁵⁵, Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas⁵⁶, Statybos įstatymas⁵⁷, Žemės įstatymas⁵⁸, Teritorijų planavimo įstatymas⁵⁹, Saugomų teritorijų įstatymas⁶⁰, Žemės reformos įstatymas⁶¹, įvairūs Seimo ir Vyriausybės nutarimai, kultūros ministro įsakymai, Prezidento dekretai, paveldo tvarkybos reglamentai, etc. Visi šie dokumentai reglamentuoja tik institucionalizuotus arba į kultūros vertybių registrą įtrauktus paveldo objektus taip pat kilnojamųjų daiktų, turinčių kultūrinę vertę, įrašymą/išbraukimą iš Kultūros vertybių registro, kultūros paveldo objekto skelbimo saugomu tvarką. Iš esmės nėra reglamentuotas disponavimas tomis kultūros vertybėmis, kurios priklauso privatiems asmenims. Atitinkamos institucijos neturi duomenų apie pastarųjų egzistavimą.

Praktinės veiklos metu bei atliekant mokslinį tyrimą paaiškėjo, kad privačių kolekcijų forma yra sukaupia ypatingai daug sporto istorijos vertybių. Jų savininkai, nors ir ne visuomet, bet dažnai apie pastarąsias turi informacijos, kuri galimai aktuali įvairių mokslo sričių darbuotojams. Privatūs rinkiniai yra reikšmingi ir perspektyvūs įpaveldinimo aspektu, adekvačiai svarbi kolekcininkų sukaupia patirtis bei žinios. Visgi šalių bendradarbiavimas tiriamuoju laikotarpiu Lietuvoje yra menkas. Galima daryti prielaidą, jog suaktyvinus šį procesą, tai turėtų teigiamos įtakos švietimo, socialinių, paveldosaugos, sporto ir istorijos mokslų raidai bei praktikai.

Verta paminėti, kad sporto istorijai reikšmingi daiktai ne visuomet yra kurios nors kolekcijos sudedamoji dalis. Pavieniai sporto istorijos relikvai taip pat yra svarbūs ir perspektyvūs įpaveldinimo atžvilgiu. Antai viršilai Ernestui Kuckailiui priklausanti lėktuvo *ANBO IV* sraigto dalis

⁵⁴ Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. Nr. I-733. 2008-05-08. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=320782>.

⁵⁵ Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo“. Nr. I-761. 2004-11-11. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=246134&p_query=&p_tr2=2>.

⁵⁶ Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. Nr. I-1179. 2012-04-19. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=423934>.

⁵⁷ Statybos įstatymas. Nr. I-1240. 2007-05-03. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=297903>.

⁵⁸ Žemės įstatymas. Nr. I-446. 2011-04-12. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=397951>.

⁵⁹ Teritorijų planavimo įstatymas. Nr. I-1120. 2008-11-11. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=331439>.

⁶⁰ Saugomų teritorijų įstatymas. Nr. IX-628. 2001-12-04. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=156931&Condition2=>>>.

⁶¹ Žemės reformos įstatymas. Nr. I-1607. 2003-04-03. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=209834&Condition2=>>>.

mena Lietuvos aviacijos ir aviacijos sporto istoriją. Pastarąjį dovanų gavo iš savo giminaičio, kurio tėvai iki karo bičiuliausi su Gustaičiais. Savininkas teigia, jog galimai tai yra vienintelis likęs šio modelio sraigto pavyzdys⁶². Atliekant tyrimą nepavyko rasti duomenų paneigiančių šį faktą.

Objektai, priskirtini materialiajam paveldui, skirstomi į nekilnojamąsias ir kilnojamąsias kultūros vertybes. Šio tyrimo pagrindinis objektas – sporto kolekcininkų veikla Lietuvoje 1990–2016 m. Kolekcininkų finansinės ir kitos objektyvios priežastys lėmė tai, kad kaupiami vienuose objektai yra kilnojamos vertybės. Todėl tekste bus kalbama būtent apie pastarąsias. Be abejo, tai nereiškia, kad teoriškai nėra įmanoma kaupti nekilnojamųjų kultūros vertybių kolekciją, bet atliekant šį tyrimą su tokiu atveju susidurti neteko. Trečiame priede yra pateikiami į Lietuvos kultūros vertybių registrą įrašyti nekilnojamieji sporto paveldo objektai.

Minėtame registre įrašyta ir kilnojamųjų kultūros vertybių (žr. 4 priedą). Pastarosios taip pat kaupiamos ir registruojamos muziejuose, bibliotekose, archyvuose. Lietuvoje veikia įvairių sporto šakų muziejai, kurių pavaldumas yra skirtingas (žr. 5 priedą). Reikšmingiausias yra Lietuvos sporto muziejus Kaune, kuriame sukaupta keliolika tūkstančių sporto relikvijų ir veikia kelios ekspozicijos. Lietuvos sporto muziejus ne tik kaupia, saugo ir tiria Lietuvos sporto paveldą, bet ir puoselėja jo atminimą, tradicijas, olimpines vertybes. Muziejuje kasmet rengiamos teminės parodos, skirtos įvairių sporto šakų, žymių sportininkų jubiliejams, kitiems reikšmingiems sporto įvykiams paminėti, ruošiami teminiai, informaciniai leidiniai, edukacinės programos jaunimui, vyksta mokslinės konferencijos, susitikimai su žymiais sporto veikėjais. Muziejus rūpinasi nusipelnusių sporto veteranų pagerbimu.⁶³ Visgi šiame darbe tiriami disponavimo privačiomis sporto kolekcijomis ypatumai, o institucionalizuotas paveldas reikšmingas tik tiek, kiek koreliuoja su kolekcininkų veikla.

Egzistuoja ir nematerialaus paveldo forma. Nematerialus paveldas Lietuvoje nėra registruojamas, bet neabejotinai nematerialaus sporto paveldo pavyzdžiais galima įvardinti Pasaulio lietuvių sporto žaidynes, Olimpinę mylią, Sartų lenktynes, ritinį, ristynes, krepšinio tradiciją. Džiugu, kad nematerialaus sporto paveldo klausimais jau diskutuojama ir instituciniu lygmeniu⁶⁴.

Pastebėtina, kad įvairiose specialistų diskusijose vis dažniau akcentuojama nematerialaus paveldo reikšmė, materialių objektų svarbą ne retai lemia su jais susiję nematerialūs reiškiniai. Tai glaudžiai siejasi su identiteto ir naujosios muzeologijos studijomis. Tačiau ši tema nebus

⁶² Interviu su Ernestu Kuckailiu. 2 priedas.

⁶³ Oficiali Lietuvos sporto muziejaus interneto svetainė, www.lietuvosportomuziejus.lt. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 22 d.].

⁶⁴ Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos protokolas, Nr. V17–2(6.1.), Vilnius (2015). Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. balandžio 2 d.] < http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6861&p_d=155050&p_k=1>.

plačiai analizuojama, nes konkretus tyrimas iš esmės apima tik materialias kolekcijas sudarytas iš kilnojamų objektų.

1. 3. Sąvokų *kolekcija* ir *kolekcininkas* apibrėžtys

Žymus prancūzų veikėjas ir paveldosaugos atstovas K. Pomian kolekcijos sampratą apibūdina kaip „<...> *visumą natūralių arba dirbtinių daiktų, laikinai arba galutinai laikomą už ekonominės veiklos ribų, specialiai saugomą tam tikslui pritaikytoje ir žvilgsniui prieinamoje uždaroje vietoje* <...>“⁶⁵. Šis kolekcijos apibrėžimas nėra tinkamas apibūdinti visoms kolekcijoms, kuriomis remiantis parašytas šis darbas. Visų pirma, ne visos kolekcijos būna saugomos tam tikslui pritaikytoje vietoje. Kartais kolekcija, jos dalys arba net atskiri vienetai yra laikomi tam visiškai netinkamose sąlygose. Antra, privačios sporto kolekcijos dažnai yra laikomos vizualiai neprieinamoje patalpoje ar laikmenoje: uždaroje spintose, palėpėse, sandėliuose, dėžėse, maišuose ir kt. Trečia, ne visi vienuolika daiktai jų savininko nebenaudojami, t. y. ne visi jų yra izoliuoti nuo ekonominės veiklos. Pavyzdžiui, sporto inventorių, sportinė apranga ir kiti daiktai retkarčiais vis dar pritaikomi praktikoje, nors ir ne visuomet pagal tiesioginę jų paskirtį. Dar daugiau, kartais sukaupti vienuolika daiktai jų savininko apskritai nėra laikomi kolekcijomis – nėra suvokiami kaip kolekcija. Taigi šiame darbe žodis *kolekcija* bus vartojamas ta prasme, kuri yra nurodyta tarptautinių žodžių žodyne: „**Kolekcija** – [lot. *collectio* „rinkimas“] kurių nors mokslinę, meninę, istorinę vertę turinčių vienuolika daiktų rinkinys“⁶⁶.

Taip pat reikia apibrėžti žodžio *kolekcininkas* reikšmę: „<...> [pranc. *collectionneur* < lot.], *kolekcijų rinkėjas*“⁶⁷. Remiantis Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacija, kolekcijų rinkėjas vadinamas dvejopai: kolekcininkas arba kolekcionierius. Abu žodžiai vartotini, tačiau pirmenybė teiktina lietuviškos priesagos *-ininkas* vediniui kolekcininkas⁶⁸.

Psichoanalitikai nevienareikšmiškai vertina daiktų kaupimą. Verta paminėti, kad kolekcionavimas, tai kompensacinis mechanizmas, gerai priimamas visuomenės ir niekaip nesusijęs su psichiatrija, tačiau priverstinis kaupimas be tvarkos ir metodikos yra vadinamas kolekcionizmu. Pastarasis yra susijęs su obsesiniais kompulsyviais sutrikimais, kurie psichiatrų diagnozėse kartais vadinami „Diogeno sindromu“. 20 procentų nuo šių sutrikimų kenčiančių pacientų gali būti laikomi

⁶⁵ Mairesse, François, „Pasaulio muziejėjimas“. *www.muzeologija.lv*. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 1 d.] <http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/f-mairesse_pasaulio-muziejėjimas_lt.pdf>.

⁶⁶ *Kolekcija, Tarptautinių žodžių žodynas*. Redaktorius Lemchenas Ch. Vilnius (1951). P. 347.

⁶⁷ *Kolekcininkas, Tarptautinių žodžių žodynas*. Interaktyvus. [žiūrėta 2008 gegužės 2 d.], <<http://www.zodziai.lt/tarptautiniai/index.php>>.

⁶⁸ „*Kolekcininkas*“ ar „*kolekcionierius*“?, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 vasario 19 d.] <<http://konsultacijos.vlkk.lt/lit/4402>>.

„kaupikais“.⁶⁹ Akcentuotina, kad atliekant šį tyrimą nebuvo konsultuojamasi su psichiatrais, todėl kolekcionizmo sąvoka šiame darbe sutapatinama su kolekcionavimu, o „kaupikai“ – su kolekcininkais.

Tyrime analizuojama kolekcininkų veikla, kurios pagrindinis rezultatas – sukauptos privačios kolekcijos. Privačios, tai – tos kolekcijos, kurios priklauso privatiems asmenims, taip pat įvairioms organizacijoms ir įstaigoms, nes pastarosiomis kolekcijomis dažnai laisvai disponuoja organizacijų vadovai ar darbuotojai. Šio teiginio pavyzdžiai: Šiaulių turistų klubas, Šiaulių sveikos gyvensenos klubas „Šviesuoliai“, Šiaulių Aklųjų ir silpnaregių klubas „Perkūnas“ ir daugelis kitų. Tokių kolekcijų raiška priklauso nuo asmeninės iniciatyvos. Taigi, nors kolekcija yra sukaupta ne vieno privataus asmens ir yra saugoma ne privačioje erdvėje, ji vis tiek priskirtina privačių kolekcijų tipui.

Tyrime išskirtos dvi kolekcininkų grupės: aktyvių ir pasyvių. Sporto rinkiniai yra reikšminga sporto vertybių sandauga pretenduojanti tapti svarbiu paveldo elementu. Privačios kolekcijos dažnai sukaupiamos per ilgą laiką, nesąmoningai, netikslingai, todėl jų savininkai ne visuomet sukauptų vienaarūšių daiktų rinkinį suvokia kaip kolekciją ir ne visuomet priskiria save kolekcininkų bendruomenei. Šie kolekcininkai tyrime priskiriami prie pasyvių kolekcininkų grupės. Kita kolekcininkų grupė: sąmoningai ir tikslingai kaupiančių, sisteminančių ir tiriančių vienaarūšius daiktus – tyrime įvardijama kaip aktyviųjų. Pastarieji savo kolekcijomis disponuoja profesionaliai.

Vytauto Gudelio nuomone, kolekcijų rinkėjų būna trijų kategorijų. Tiesa, šiame kontekste labiau tiktų subkategorijos terminas, nes analitiko išvalgos apima ne visus, o tik aktyviuosius kolekcininkus. V. Gudelio grupavimas paremtas finansiniu kolekcininkų pajėgumu. Anot jo, pirmieji nori viską įsigyti nepatirdami išlaidų. Skirti lėšų kolekcionuoti jiems labai sunku, netgi neįsivaizduojama. Antrieji aukoja tam pinigus, bet įsigyja tai, ko geidžia tik už nedideles sumas. Tretieji nesiskaito su siekiamų įsigyti egzempliorių kaina ir moka už juos didžiules sumas. Pastarųjų rinkiniai negausūs, bet ypač vertingi. Jie – kolekcininkai aristokratai⁷⁰.

Šiame darbe bus vartojamos tik dvi aukščiau išskirtos kolekcininkų kategorijos: aktyvūs ir pasyvūs. Tyrime analizuojamos veiklos, kurios orientuotos į neinstitucionalizuotas – privačias sporto kolekcijas.

⁶⁹ Mairesse, François, „Pasaulio muziejūnimas“. *www.muzeologija.lv*. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 1 d.] <http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/f-mairesse_pasaulio-muziejūnimas_lt.pdf>.

⁷⁰ Gudelis, Vytautas, „Tik garsiems olimpinių žaidynių dalyviams priklausę egzemplioriai“, *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA, P. 18.

2. PRIVAČIŲ SPORTO KOLEKCIJŲ BENDRIEJI PRINCIPAI

2. 1. Privačių sporto kolekcijų kaupimo priežastys

Kultūros teoretikai dažnai teigia, kad kolekcionuojant dominuoja nerviniai, fetišistiniai, kompulsiniai arba obsesiniai troškimai. Panašias išvadas pateikia ir W. Muensterberger. Jis potraukio kolekcionuoti kilmę aiškina šitaip: vaiko nusiramimas daiktais, kurie simboliškai pakeičiančia tėvus. Kolekcininko polinkis įsigyti daiktų kyla iš kūdikio poreikio „griebti ir priglausti“⁷¹. Autoriaus atlikta psichoanalizė pateikia klasikinį požiūrį: kolekcionavimas iš esmės reiškia ankstesnių nusivylimų kompensavimą ir iliuzinį komfortą dėl neaiškios ateities. Kolekcionavimo pasikartojanti struktūra leidžia pakartoti įtampą sumažinantį veiksma, kai pasitenkinimą sukelia išblukę anksčiau atlikti veiksmai. Tai tarsi alkis, kurį reikia nuslopinti, bet įsigijus dar vieną objektą, troškimas nesibaigs. Psichinį kolekcininko požiūrį galima paaiškinti kaip nesąmoningą planavimą, rūpestį ieškoti, rasti, papildyti arba įsigyti. Kiekvienas naujas daiktas, nesvarbu, ar jis rastas, gautas, nusipirktas, atrastas ar net pavogtas, turi stebuklingos galios atlyginti už tai, kas prarasta, praleista⁷². W. Muensterberger nuomone, kolekcionuojami daiktai tiesiog yra „narcizistinės prekės“⁷³. Negyvi objektai iš esmės atlieka kompensacinę funkciją. Jie naudojami ne tik kaip bandymas paslėpti senus randus, tačiau ir primena apie praeities nuoskaudas ir pažeminimus⁷⁴.

Dr. A. S. Wittlin į kolekcijų kaupimą žvelgė iš praktinės, o ne psichoanalitinės perspektyvos. Kolekcijų kaupimo motyvus ji susistemino šitaip:

- Ekonominis;
- Socialinio prestižo;
- Magiškosios galios;
- Lojalumo;
- Smalsumo ir mokslinių tyrimų;
- Estetinio žavesio.

⁷¹ Muensterberger, Werner, *Collecting: An Unruly Passion: Psychological Perspectives*. New York: Harcourt, Brace and Company, 1994. P. 18–19.

⁷² Ten pat. P. 13.

⁷³ Ten pat. P. 234.

⁷⁴ Ten pat. P. 43.

Šie motyvai autorės nebuvo taikyti konkrečiai sporto kolekcijoms, tačiau ši kolekcijų dalis nėra unikali kaupimo motyvų prasme.

Ekonominį motyvą A. S. Wittlin aiškina kaip šventyklų arba karalių rūmų lobius⁷⁵. Ekonominę naudą teikiančių daiktų kaupimo motyvą sporto kolekcijų atveju iliustruoja sukauptas sporto inventorių, kuris SSRS dažnai buvo deficitinė prekė. Jų kaupimas perkant daugiau nei reikia buvo savotiškas garantas apsirūpinti reikiamomis priemonėmis. Įsigyto sporto inventoriaus perteklius nebuvo sunaudotas. Dalis jo išliko iki šių laikų ir tapo sporto paveldo objektais. Sporto kolekcijos dažnai nesąmoningai sukauptos įvairiuose sporto klubuose, sporto mokymo įstaigose ar privačių asmenų. Taip nutinka tuomet, kai sena sporto įranga yra pakeičiama naująja. Senoji paliekama nenaudojama, tačiau ir nesunaikinama. Šį motyvą galima iliustruoti pirmojo badmintono trenerio Šiauliuose Jono Vytauto Kudoko patirtimi, kuomet sovietmečiu įsigijo perteklinį skaičių badmintono plunksninukų, nes pastarieji buvo deficitinė prekė. Jų nesunaudojo. 2007 m. sporto veteranas perdavė šį sporto inventorių Šiaulių miesto savivaldybės biudžetinei įstaigai Kūno kultūros mokyklai, nuolatiniams saugojimui.

Esama kolekcininkų, kurie orientuojasi į savo kaupiamos kolekcijos ekvivalentinę išraišką. Aukcionuose, kolekcininkų mugėse ir kitose kolekcininkų vertybių pardavimų vietose siūlomų daiktų kaina dažnai svyruoja. Ypatingai pigiai vertingų antikvarinių arba kolekcininkų daiktų galima įsigyti sendaikčių turguose ar iš privačių asmenų. Taip atsiranda galimybė papildyti savo kolekciją vienetais, kurie nenuvertės, o galimai ir brangs. Kolekcininkai, kurie savo kolekciją suvokia, kaip finansinę investiciją, kurią ateityje pardavus bus galima pralobti arba kurią, kaip vertingą turtą, paveldės artimieji, – taip pat priskirtini ekonominės motyvacijos grupei. Pirmasis ekonominio motyvo atvejis būdingas pasyviems kolekcininkams, o antrasis – aktyviems.

Antrasis motyvas yra vienas dažniausių – socialinis prestižas. Turėti retų ir vertingų daiktų kolekciją yra garbinga, autoritetinga. Pasak A. S. Wittlin, apie kai kurių didžiųjų kolekcininkų autoritetą liudija išlikę senoviniai tekstai⁷⁶. Sporto atveju, reikia pabrėžti vardinius ir specialius prizus: taures, garbės raštus, medalius ir kt. Prestižiniuose sporto renginiuose iškovotos pergalės suteikia pagrindą didžiutis asmeniniais ir artimų žmonių pasiekimais: sporto trofėjai yra garbingą pergalę įrodantys daiktai. Varžybose laimėjęs trofėjų, sportininkas priima jį kaip sunkaus darbo įvertinimą, pripažinimą, todėl jis yra svarbus ir išlaikomas ne vienerius metus. Taip pat sporto visuomenėje yra įprasta specialių iškilmių metu apdovanoti sportininkus, laimėjusius aukštas vietas, jų trenerius, sportui nusipelnčius asmenis. Apdovanotajam tai – garbė. Todėl apdovanojimai dažniausiai kruopščiai

⁷⁵ Mairesse, François, „Pasaulio muziejimas“. www.muzeologija.lv. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 1 d.] http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/f-mairesse_pasaulio-muziejimas_lt.pdf.

saugomi, vis papildant iš jų susidariusią kolekciją naujais vienetais. Esama nemažai atvejų, kuomet kolekcijų vienetai yra perkami, o ne iškovojami: socialiniuose tinkluose nuolat skelbiami aukcionai, specialiose interneto svetainėse, tokiose kaip baseballfiresale.com, collectauctions.com, etc., siūloma įsigyti kolekcinų vertybių. Pirkti daiktai taip pat gali turėti socialinio prestižo galią, tačiau iškovotų trofėjų pavyzdys šiame kontekste yra gerokai ryškesnis.

Trečiasis – magiška galia. A. S. Wittlin turi omeny krikščioniškas relikvijas, vienaragių ragus, gydančiųjų savybių turinčias mumijas arba bezoarus⁷⁷. Magiškos galios motyvą sporto kolekcijų kontekste galima pagrįsti įvairiais, kaip tikima, sėkmę pritraukiančiais daiktais ar personažais. 1968 m. gimė tradicija olimpinėse žaidynėse naudoti talismaną. Nuo to laiko jie kuriami kiekvienoms olimpinėms žaidynėms. Dažnai sporto klubai, kitos organizacijos, sportininkai taip pat turi savo „sėkmės šaulius“, o pastarieji yra „medžiojami“ kolekcininkų.

Kolekcionavimas gali būti lojalumo tam tikrai grupei išraiška. Šis motyvas sporto kolekcijų ribose yra vienas dažniausių: lojalumas sporto draugijai, sporto klubui ar kitai organizacijai, sporto šakai, valstybei ir t. t. Priklausymas tam tikrai grupei paprastai yra savanoriškas ir motyvuotas: grupės nariui tai naudinga materialine, dvasine, socialine ar kita prasme. Taigi lojalumo motyvas sporto kolekcijų atveju yra ryškus. Konkretūs kolekcijų pavyzdžiai galėtų būti gairėlės, suvenyrai, ženkliukai su specialia simbolika ir pan.

Smalsumas ir moksliniai tyrimai, t. y. knygos sporto tema, kongresų, posėdžių medžiaga, seni dokumentai, nuotraukos ir kt. Asmuo besidomintis sportu ar dirbantis sporto srityje kaupia tam tikrą medžiagą: metodinę literatūrą, žymių sportininkų biografijas, periodinėje spaudoje publikuojamus interviu su sporto visuomenės nariais ir kitas publikacijas, etc. Toks kaupimas dažniausiai būna pagrįstas žmogaus profesine veikla, interesais ar pomėgiais. Pavyzdžiui, sporto klubo *Elada* valdybos pirmininkas A. Petraitis turi sukaupęs nemažai literatūros ir šaltinių apie jėgos sportą ir jo istoriją. Sukaupę medžiagą kolekcininkas tiria ir publikuoja, taip pat aktyviai rūpinasi privačių jėgos sporto kolekcijų raiška, jėgos sporto populiarinimu. A. Petraičiui svarbi informacija, kurią atskleidžia turima kolekcija, pastarosios vienetai yra pagrindas istorinio pobūdžio tyrimams, kuriuos atlieka daugelio publikacijų ir knygų autorius. Tačiau yra variantų, kuomet kolekcijos kaupiamos kitų priežasčių pagrindu, arba tik dėl smalsumo ir nepretenduojant į mokslinių tyrimų motyvą, tačiau sukaupti rinkiniai ir kolekcininko žinios įgyja istorinio pobūdžio knygos ar katalogo formą. Vieną unikaliausių kolekcijų Lietuvoje yra surinkęs R. Tirilis. Pastarąją sudaro atvirukai ir originalios nuotraukos, kuriose pavaizduoti

⁷⁷ Mairesse, François, „Pasaulio muziejimas“. www.muzeologija.lv. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 1 d.] http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/f-mairesse_pasaulio-muziejimas_lt.pdf.

emigrantai lietuviai: garsūs imtyninkai, sunkumų kilnotojai, boksininkai. Dar būdamas vaikas, R. Tirilis spaudoje rastą informaciją apie sunkiosios atletikos sportininkus persirašydavo į sąsiuvinius. Jis pirmasis Lietuvoje išsiaiškino, kad pasaulio profesionalų bokso čempionais yra tapę trys lietuviai vyrai ir viena moteris: 1913–1914 m. pasaulio čempionas Jurgis Čepulionis (George Chip), 1932–1933 m. pasaulio čempionas Juozas Žukauskas (Jack Sharkey), 1935–1936 m. pasaulio čempionas Henrikas Pilkauskas (Eddie Babe Risko), o 2012 m. pasaulio čempione tapo Goda Dailydaitė⁷⁸. Šias, visą gyvenimą kauptas žinias, kolekcininkas panaudoja rašydamas knygas, nors pirminis veiksnys, lėmęs kolekcininko pomėgį kolekcionuoti, nebuvo moksliniai tyrimai, kaip A. Petraičio atveju, o tik smalsumas.

Paskutinysis motyvas, kurį nurodo A. S. Wittlin, tai – estetiškas žavesys. Mokslininkė įvardija meno kolekcijas. Sporto rinkinių kontekste – tai paveikslai sporto tema, suvenyrai, statulėlės, taurės ir pan. Kartais su sportu susiję daiktai – kolekcijos vienetai – atlieka estetinę funkciją, nors iš esmės turi visiškai kitą paskirtį ir turėtų būti priskirtini kitam dr. A. S. Wittlin išskirtam motyvui, pavyzdžiui, ekonominio, lojalumo arba prestižo, kaip antai vardiniai sporto trofėjai, gairėlės, etc. Visgi šie daiktai kartais atlieka tiesiog estetinę funkciją ir egzistuoja kaip interjero ar eksterjero detalės. (žr. A, B ir C iliustracijas).

A. S. Wittlin išskirti kolekcionavimo motyvai gali būti pritaikyti sporto kolekcijų savininkų kolekcionavimui pagrįsti. Iš esmės kolekcijos atspindi kolekcininkų interesus, nes tai ką žmogus kolekcionuoja, nėra atsitiktiniai daiktai. Kolekcijų savininkai, galbūt nesąmoningai, tačiau jas kaupia priklausomai nuo savo pomėgių, gyvenimo būdo, darbo ir kitų aplinkybių. Jau aptarti A. S. Wittlin motyvai ir pateikti pavyzdžiai rodo, kad kolekcininkai turi interesą, tai yra motyvą rinkti tam tikrus daiktus, kurie laikui bėgant virsta rinkiniu – kolekcija.

Turint omeny tik sporto atvejį, reikia akcentuoti, kad kolekcijų savininkai arba jų artimieji dažniausiai vienaip ar kitaip yra susiję su sportu. Daugiausia sporto kolekcijų yra sukaupę sporto veteranai, sportininkai, treneriai, privačių sporto klubų savininkai, įvairių sporto organizacijų vadovai, kiti asmenys tiesiogiai susiję su sportu. Reikia paminėti, kad kolekcijų apimtis ir jų gausa ne visuomet priklauso nuo jų savininko sportinės karjeros trukmės ar amžiaus. Kai kurių jaunų sportininkų kolekcijos yra didesnės ir susideda iš svarbesnių sporto trofėjų, nei sporto veteranų. Tam įtakos daro subjekto (ne)noras kaupti laimėjimus – motyvacija, dalyvautų varžybų skaičius, turima erdvė kolekcijai laikyti ir kitos aplinkybės.

Kolekcijos, nors ir dažniausiai, tačiau ne visada yra sukaupę sporto visuomenės narių. Kai kuriais atvejais jos priklauso, pavyzdžiui, fotografui, kuris fotografavo sporto varžybas, siuvėjui,

⁷⁸ Čekanauskas, Bronius. „Vienintelė tokia kolekcija“. *Olimpinė panorama*. Nr. 9 (2015). P. 30–31.

kuris siuvo sportinę aprangą ar tiesiog sportu besišaunčio asmens. Taip pat sporto vertybių yra sukaupę ir kitų sričių kolekcininkai. Vienas iš pavyzdžių, Aleksandro Pleskačiausko rankraščių apie Kauną rinkinys⁷⁹. Akivaizdu, kad kolekcininko objektas nėra tiesiogiai susijęs su sportu, bet rinkinyje esama fotografijų, kuriose užfiksuota ir sporto istorija.

Galima teigti, kad privačios sporto kolekcijos sukauptos dėl skirtingų priežasčių ir nevienodomis aplinkybėmis. Pagrindiniai kolekcininkų motyvai rinkti: ekonominis, socialinio prestižo, magiškosios galios, lojalumo, smalsumo-mokslinių tyrimų bei estetinio žavesio. Visų privačių rinkinių atsiradimui įtakos neišvengiamai turi asmeninės kolekcininko savybės bei aplinkos veiksniai.

2. 2. Privačių sporto kolekcijų grėsmės

Pasyvių kolekcininkų grupės nariams priklausantys rinkiniai yra pagrindinis šios tyrimo dalies objektas. Aktyvių kolekcininkų (sąmoningai ir tikslingai kaupiančių, sisteminančių ir tiriančių vienas ar kitus daiktus) nuosavybė yra ypatingai reikšmingas sporto paveldo elementas, tačiau šiomis kolekcijomis disponuojama gana profesionaliai ir dalis čia pateikiamų išvalgų joms netaikytina.

Išskirtinos šios pagrindines privačių sporto kolekcijų grėsmės:

- Apskaitos nebuvimas;
- Netinkamos laikymo sąlygos;
- Neprofesionalus kolekcininkų požiūris į turimą kolekciją;
- Informacijos stoka:
  - privatiems asmenims – apie galimą privačių sporto kolekcijų suvalstybinimą ir raiškos galimybes;
  - specialistams – apie esamas privačias sporto kolekcijas.

Vienas iš pagrindinių valstybinių ir privačių kolekcijų skirtumų yra tas, kad privačios beveik niekada neturi profesionalios apskaitos ir specialių laikymo sąlygų. Čia išimtimi galima laikyti kolekcijas, priklausančias aktyviems kolekcininkams. Taigi privačių kolekcijų sunykimas yra gerokai dažnesnis reiškinys nei valstybinių. Privačioms gresia žymiai daugiau pavojų dėl apskaitos nebuvimo, netinkamų laikymo sąlygų ir kitų priežasčių. Taigi tos grėsmės, kurios yra aktualios apskritai visoms kolekcijoms: gaisrai, poplūdžiai, netinkamas drėgmės kiekis aplinkoje, etc. – privačioms kolekcijoms yra dar aktualesnės. Kaip pavyzdį galima paminėti automobilių sporto klube „Slikas“ prieš keletą metų

⁷⁹ Pleskačiausko, Aleksandro rankraščių apie Kauną rinkinys. Žalias kalnas / [Aleksandras Pleskačiauskas]. – 1979–1982. Interaktyvus. [Žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.]. <<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/KVB/C130000792523>>.

kilusį gaisrą, kuris sunaikino nemažą sporto laimėjimų sandėlą. Po gaisro neliko ne tik kolekcijos, bet ir jos topografinio aprašo.

Nemažai fotografijų jų savininkai laiko dėžėse, maišeliuose, rėmuose, užkištas už sekcijų stiklų ir kitose laikymui netinkamose sąlygose. Nuotraukos, kaip ir daugelis kitų daiktų sudarančių privačias sporto kolekcijas, dažnai būna laikomos drėgnose patalpose arba daug tiesioginių saulės spindulių gaunančiose vietose. Tai kenkia jų būklei, o nekokybiškos ar vizualiai nepatrauklios fotografijos kartais būna atrenkamos sunaikinimui, dažnai neatsižvelgiant į tai, kad nuotrauka yra autentiška, vienietinė arba reta ir kitus aspektus.

Tokia grėsmė iškyla ne tik fotografijoms, bet ir kitiems objektams. „Gerų“ ir „blogų“ daiktų atranka dažnai vyksta itin neprofesionaliai. Pastebėta, kad daliai Šiaulių Sporto veteranų klubo narių asmeniškai yra svarbesni tie diplomai, kurie yra iškovoti paskutiniaisiais metais, dažniausiai sporto veteranų varžybose. Tačiau šios varžybos nėra prestižinės, jose dalyvaujama mėgėjišku lygmeniu. Skirtingai nei diplomai ar medaliai iškovoti paskutiniaisiais metais, senieji trofėjai yra įdomūs ir svarbūs kaip istorijos šaltiniai. Juose užfiksuoti tarpukariu Lietuvoje vartoti sporto terminai, sovietinė propaganda ir simbolika, rašymo priemonės ir gamybos technika, popieriaus kokybė, dizaino ypatumai ir pan. Tokių daiktų savininkai kartais tai laiko tiesiog nevertingomis senienomis, dėl to labiau vertina naujai įgytus trofėjus, atitinkamai jiems taiko laikymo sąlygas ir saugojimo prioritetus.

Kolekcijų atsiradimui ir jų išsaugojimui įtakos turi ir gyvenamosios patalpos. Žmonės keisdami aplinką dažnai siekia atsikratyti buityje nenaudojamais, senais daiktais, tuo pačiu ir kolekcijomis. Būna atvejų, kuomet keliantis iš vienos gyvenamosios vietos į kitą, kolekcijos yra tiesiog išmetamos arba kitaip sunaikinamos. Savininkai dažnai neįvertina sukauptų daiktų svarbos sporto paveldo aspektu ir neįžvelgdami asmeninės naudos ja atsikrato. Galima daryti išvadą, kad kolekcininkai nežino, jog atitinkamos institucijos yra suinteresuotos privačių kolekcijų išsaugojimu – suvalstybinimu. Dėl šios priežasties prarandama nemažai vertingų privačių sporto kolekcijų. Kita vertus, Lietuvos įstatyminėje bazėje yra spragų. Lietuvos muziejai privalo saugoti muzealizuotą objektą, tačiau ne jo legendą. Asmuo, pristatydamas muziejui kultūros vertybę, dažnai gali pateikti ir jo istoriją, papasakoti su juo susijusį kontekstą ir taip suteikti daiktui, kaip istorijos šaltiniui, papildomos vertės. Deja, remiantis Lietuvos Respublikos įstatymais, įpaveldinamo objekto legenda neprivalo būti saugoma.

Paveldosaugininkams ir kitiems specialistams turėtų būti keliama keletas uždavinių. Visų pirma būtina surinkti kuo daugiau informacijos apie privačiame sektoriuje esančias sporto vertybes. Svarbu jas tirti, ieškoti galimybių pastarųjų raiškai, kurti privačių kolekcijų duomenų bazę. Teigiamo poveikio siekiant išsaugoti sporto vertybes būtų galima tikėtis teikiant profesionalias konsultacijas

kolekcininkams ir galimiems kolekcijų raiškos erdvių administratoriams. Taip pat svarbu išanalizuoti galimus įpaveldinimo sprendimus, glaudinti visapusišką bendradarbiavimą su kolekcininkais. Aktualu, kad kolekcijų turinys ir jų savininkų sukauptos nematerialios žinios būtų pritaikytos mokslo ir švietimo tikslams pasiekti.

Prie panašių išvadų buvo prieita ir Didžiojoje Britanijoje, 2006 m. birželį atlikus Muziejų, bibliotekų ir archyvų (MLA – angl.) tarybos finansuotą tyrimą, užsakytą Sporto paveldo tinklo (Sports Heritage Network – angl.). Išsiaiškinta kad labai mažai yra žinoma apie privačiame sektoriuje esantį ir ypač klubų turimą sporto paveldą. Buvo pateiktos rekomendacijos išlaikyti ir plėsti Sporto paveldo tinklą, kurį sudaro sporto muziejai ir su įvairia sporto paveldo veikla susiję akademikai. Taip pat nutarta skatinti leidybą, auditorijos augimą, švietimą ir paramą, didinti išsaugojimo standartų reikalavimus. Buvo numatyta išnaudoti 2012 m. Londono olimpinių žaidynių galimybes⁸⁰. Visgi pastarasis šansas buvo praleistas, nes į kultūros programą sporto istorija neįtraukta⁸¹.

2. 3. Privačių sporto kolekcijų raiškos erdvės

Vienas svarbiausių veiksnių, lemiančių privačių sporto kolekcijų raišką, yra erdvės tinkamos joms tarpti. Būtent pastarųjų egzistavimas bei tinkama eksploatacija gali lemti šių rinkinių, kurių raiška yra svarbi moksline bei kultūrine prasmėmis, prieinamumą visuomenei. Dalis privačių sporto kolekcijų yra visiškai neprieinamos interesantams, nes pastarieji dažniausiai nežino apie jų egzistavimą arba savininkai nesutinka leisti jomis naudotis. Pastarąją priežastį dažniausiai lemia saugumo aspektas. Tikėtina, kad sudarius tinkamas sąlygas jų sklaidai šios problemos iš dalies išsispręstų.

Itin dažnai privačių sporto kolekcijų savininkai pastarųjų raiškai skiria dalį savo gyvenamųjų ar ūkinių patalpų. Jose įrengiamos ekspozicijos dažnai savininkų vadinamos *muziejais*. Tokius muziejus savo namuose yra įkūrę šimtai sporto visuomenės narių. Štai keletas pavyzdžių: nusipelnęs Lietuvos treneris, tarptautinės kategorijos teisėjas Sigitas Lukavičius, nusipelnęs Lietuvos treneris, pasaulio senjorų sambo čempionas Stanislovas Kulikauskas, sporto veteranas šiaulietis Bronislovas Verikas ir daugelis kitų. Vienu ryškiausiu pavyzdžiu Lietuvoje galima įvardinti Valdą Gecevičių. LOKA narys, buvęs ilgametis Lietuvos krepšinio federacijos viešosios įstaigos direktorius,

⁸⁰ Hood, Annie, *Sports Heritage Network Mapping Survey*, 2006. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 vasario 19 d.] <<http://www.nationalsportingheritageday.org.uk/wp-content/uploads/2013/11/1797-HOOD-sports-heritage-rrm.pdf>>.

⁸¹ Reilly, Justine. *Sport, Museums and Cultural Policy*. Daktaro disertacija. Centrinio Lankašyro universitetas. 2014. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 kovo 16 d.]. <[http://clouk.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20\(Master%20Copy\)%20Vol%201.pdf](http://clouk.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20(Master%20Copy)%20Vol%201.pdf)>.

Europos jaunių, jaunimo, krepšinio čempionatų Lietuvoje organizacinių komitetų narys, 2008–2015 m. Lietuvos moterų krepšinio rinktinės administratorius ir vadovas, dabar Vilniaus moterų krepšinio komandos „Kibirštis“ vyr. trenerės asistentas savo kolekcijoje turi daugiau kaip šimtą krepšinio kamuolių, tūkstančius ženkliukų, krepšininkų marškinėlių, prizų, gairelių, paties V. Gecevičiaus gautų apdovanojimų, akreditacinių kortelių, etc. Savo name kolekcininkas įrengė ekspoziciją, skirtą „<...> *sau ir draugams* <...>“⁸².

Namų aplinkoje reprezentuojamos kolekcijos įprastai prieinamos tik labai siauram žmonių ratui. Viešumo prasme, eksponavimui labiau tinka muziejai, bibliotekos, prekybos centrai ar kitos viešos erdvės, kuriose rengiamos parodos. Antai glaudžius ryšius su kolekcininkais, iš jų ir sporto atvejo, palaiko Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešoji biblioteka, kurios renovuotose patalpose skirta ypatingai daug erdvių ekspozicijoms, pasirūpinta reikiama įranga. Privačių kolekcijų parodos dažniausiai rengiamos siejant jas su atmintinomis datomis ar vykdomais projektais.

Privačių sporto kolekcijų eksponavimas istorinę atmintį puoselėjančių institucijų erdvėse yra būdas visuomenei jas pristatyti, tirti, viešinti, pritaikyti edukacijai, taip pat jomis užpildyti interjerą. Kita vertus, tokia pastarųjų raiška yra trumpalaikė: išėmus eksponatus iš parodos jie gražinami savininkui, kuris ne visuomet rūpinasi tolimesne jos raiška. Pasibaigus numatytam eksponavimo laikui dažnai neišlieka jos aprašų. Toks eksponavimas yra epizodinis, neturintis kryptingo tęstinumo. Visgi tai glaudina institucijų ir bendruomenių santykius, nors ir ne nuosekliai, tačiau formuoja visuomenės teigiamą požiūrį į sportą, populiarina sporto vertybes. Be to, sukuriama neformalaus ugdymosi galimybės.

Privačios sporto kolekcijos, dažniausiai jų dalys, yra eksponuojamos *in situ* sporto klubuose, ugdymo ir mokymo įstaigose bei įvairių organizacijų būstinėse. Pastarosiose yra sukaupta sporto trofėjų, kurie laikinai arba nuolat yra laikomi dažniausiai už sporto plėtotę ir vystymą atsakingų darbuotojų darbo aplinkoje arba tiesiog fojė. Dažnai tam yra skirtas stendas, lentynos, vitrinos, kita eksponavimui tinkama įranga bei erdvė, kurioje eksponuojami bendruomenės narių iškovoti prizai, medaliai, diplomai, taurės, nuotraukos, etc. Tokių pavyzdžių gausu visoje Lietuvoje. Tai Aukštelkės (Šiaulių raj.) socialinės globos namai, Karinių oro pajėgų Oro gynybos batalionas Radviliškyje, Rumšiškių (Kaišiadorių raj.) Antano Baranausko gimnazija, Šiaulių Juliaus Janonio gimnazija, etc.

Šioje srityje išskirti galima Radviliškio Lizdeikos gimnaziją. 2008 m. Lietuvos sporto muziejaus surengtoje konferencijoje „Kūno kultūros ir sporto paveldas Lietuvos mokyklose“ direktoriui Jonui Varkulevičiui buvo įteikta taurė, medalis ir padėka už dėmesį kūno kultūros ir sporto paveldui,

⁸² Čekanauskas, Bronius. „Krepšinio muziejus – namuose“. *Olimpinė panorama*. Nr. 12 (2015). P. 34.

pastangas renkant, eksponuojant ir išsaugant mokyklos sportinės veiklos dokumentus, sportinių ir olimpinių idėjų sklaidą. Radviliškio Lizdeikos gimnazija sporto laimėjimus eksponuoja keliose vietose: gimnazijos muziejuje, stenduose ir prie sporto salės nuolat veikiančioje sporto galerijoje. Mokiniai bei mokyklos svečiai visada gali matyti iškovotas sporto taures, diplomus bei kitus suvenyrus⁸³.

Privatų sporto kolekcijų raiškos erdve gali tapti kavinės, restoranai, viešbučiai, kaimo turizmo sodybos ir panašios paslaugas teikiančios įmonės. Tai dažnai priklauso nuo dizainerių sprendimo ar savininkų asmeninių nuostatų. Sporto inventorių kartais būna pritaikomas kaip puiki interjero ar eksterjero detalė. Antai fotografijos, kuriose užfiksuotos sportinio gyvenimo akimirkos gali puošti sienas ar būti kitaip įkomponuotos į aplinką. 2007 m., įrenginėjant Šiaulių arenos vidines erdves buvo surinktos fotografijos iš sporto mokyklų archyvų bei privatų asmenų. Taip pat Šiaulių arenos antrajame aukšte vykstant krepšinio čempionatui Eurobasket 2011 ant specialių tentų buvo renkami nacionalinių krepšinio rinktinių žaidėjų autografai, kurie liko nuolatiniam eksponavimui.

Kai kada privačios sporto vertybės tampa parodų eksponatais, straipsnių ir knygų iliustracijomis ar šaltiniais. Jų autoriai/sudarytojai/rengėjai suinteresuoti pateikti vartotojui nepublikuotos, unikalios medžiagos. Autentiškų faktų ar šaltinių publikavimas turi didelės įtakos parodos lankomumui ar knygos skaitomumui – turinio kokybei. Taigi privatų asmenų archyvai dažnai tampa reikšmingu informacijos šaltiniu, galinčiu nulemti rezultatą. Vienas iš pavyzdžių, Laisvės Radzevičienės, Vytauto Radzevičiaus knyga „Arvydas Sabonis. 11 skyrių iš didžiausio Lietuvos gyvenimo“⁸⁴. Pastarojoje dalis pateiktų iliustracijų paimtos būtent iš privatų archyvų. Pirmą kartą publikuojama medžiaga masina krepšinio ir A. Sabonio gerbėjus.

Raiškos erdve reikia įvardinti masinius renginius, šventes, paradas. Juose gali būti pristatytos privačios sporto kolekcijos, kurios reiškiasi kaip šventės dalyviams skirta atrakcija, edukacija, arba pastarųjų panaudojimas tampa scenarijaus dalimi. Antai *5-ųjų TAFISA pasaulio Sporto visiems žaidynių „Šiauliai – 2012“* atidarymo šventės metu buvo panaudotas medinis dviratis iš Šiaulių Dviračių muziejaus fondų. Tai – valstybinės kolekcijos vienetas. Tačiau analogiškai gali būti panaudotos ir privatų kolekcijų dalys. Kita vertus, ne visuomet kolekcininkai sutinka nemokamai viešinti savo kolekcijas, o renginio organizatoriai tam ne visuomet gali skirti lėšų.

Minėtų *5-ųjų TAFISA pasaulio Sporto visiems žaidynių „Šiauliai – 2012“* metu kanceliarinių prekių parduotuvėje *Staipa*, adresu Vilniaus g. 146, Šiauliuose, vyko Lietuvos sporto

⁸³ Vaizgutaitė, Ernesta ir Giedraitytė, Monika, „Apdovanojimas už sporto paveldo puoselėjimą“, *Mūsų kraštas*. 2008-03-15. P. 5.

⁸⁴ Radzevičienė, Laisvė ir Radzevičius, Vytautas, *Arvydas Sabonis. 11 skyrių iš didžiausio Lietuvos gyvenimo*. Kaunas: Obuolys (2015).

kolekcininkų Zenono Gramacko, Kęstučio Skerio, Rimanto Džiauto ir brolių Vinco bei Romualdo Franckaičių dalies surinktų eksponatų paroda (žr. 1 priedą). Parduotuvės savininkai ir darbuotojai geranoriškai sutiko atlaisvinti dalį lentynų, skirtų prekėms sudėti, vietoje kurių buvo parengta unikali ekspozicija. Eksponavimo metu vykdytas parodos viešinimas, o tuo pačiu ir parduotuvės reklama. Siekiant užtikrinti brangių eksponatų saugumą, žaidynių organizatoriai kreipėsi į Šiaulių apskrities vyriausiąją policijos komisariatą, prašydami nukreipti miesto stebėjimo vaizdo kameras į parduotuvę *Staipa*. Prašymas buvo patenkintas. Parodos eksponavimas vyko sklandžiai. Tai galima pateikti, kaip sėkmingą kolekcininkų, verslininkų, renginių organizatorių ir institucijų bendradarbiavimo pavyzdį.

Renginius įvardijant kaip sporto paveldo ir privačių kolekcijų raiškos erdvę, tikslinga paminėti ir nematerialųjį sporto paveldą. Pastarojo raiška labiausiai pastebima būtent renginiuose ar jų forma. Nematerialiu Lietuvos paveldu gali būti įvardijami tokie renginiai kaip: Pasaulio lietuvių sporto žaidynės, Olimpinių dienų, Olimpinių mylios bėgimas, Sartų lenktynės ir kt. Taigi nematerialus sporto paveldas gali turėti renginio išraišką. Visgi renginys gali būti tiesiog sklaidos erdvė, o ne pats savaime nematerialus paveldas. Antai, organizuojant tarptautines žaidynes, į parodomąją programą kartais būna įtraukiamos nacionalinės sporto šakos: lietuviai dažniausiai pristato ritinį (ripką), olandai – šokinėja su kartimis per griovius, amerikiečiai reprezentuoja žaidimą *Shuffleboard*, vengrai mėto pasagas žaisdami *Kapela*, prancūzai demonstruoja gebėjimus vaikščioti ir net šokti kojūkais, italai Europoje sparčiai populiarina *Tamburello*, vokiečiai stebina mosuodami botagais ir pan. Visi šie nacionaliniai žaidimai ir sporto šakos buvo įtrauktos į *5-tųjų TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynių „Šiauliai – 2012“* programą. Šias žaidynes globojo UNESCO, kuri akcentuoja šių reiškinių, kaip nematerialiojo kultūrinio paveldo, išsaugojimo svarbą.

Dėl labai plačiai išvystytų naujausių technologijų, privačių sporto kolekcijų raiškos erdvės teoriškai yra beveik neribotos. Raiškos terpe gali būti spauda, internetas, radijas, televizija bei kitos komunikacijos ir ryšio priemonės. Spauldoje gali būti publikuojamos privačių sporto kolekcijų fotografijos, parašytas straipsnis apie esamą kolekciją, išspausdintas interviu su kolekcininku, etc. Radijo eterijoje kolekcininkai žodžiu gali pristatyti savo turimus sukauptus daiktus. Kiek platesnė nei radijas raiškos forma yra televizija: joje įmanomas ne tik pasakojimas, bet ir vaizdinė medžiaga. Privačios sporto kolekcijos, jų aprašai, įvairios kolekcijų pagrindu atliktos analizės gali būti publikuojamos internete. Šios išvardintos priemonės tai ne tik erdvė privačių sporto kolekcijų raiškai, bet ir būdas jas užfiksuoti.

Praktinės veiklos metu pastebėta, kad įstaigos ir organizacijos nepakankamai išnaudoja turimą sporto kolekciją viešinimo tikslams pasiekti. Bendruomenės iškovotų taurių ir kitų sporto trofėjų rinkinių eksponavimas galimas ne tik savo patalpose, bet ir kitose viešai prieinamose erdvėse:

muziejuose, sporto arenose, galerijose, prekybos centruose, etc. Išskirti reikėtų šiuolaikines bibliotekas, kurių veiklos yra praktiškai neapibrėžtos. Bibliotekos yra tapusios ne tik renkančiomis, komplektuojančiomis, saugančiomis knygas ir leidžiančiomis jomis naudotis visuomenei, bet jos dažnai atlieka galerijų, kino ir dramos teatrų, kultūros namų funkcijas. Čia vykdomos edukacinės veiklos, organizuojami įvairaus pobūdžio renginiai, teikiamos socialinės paslaugos, etc. Vargu ar yra tema, kuri neatitiktų bibliotekos veiklos standartų, nes pastarieji tiesiog neegzistuoja modernios bibliotekos transformacijų sąlygomis. Daugumoje Lietuvos bibliotekų rengiamos parodos ir kitos organizuojamos veiklos yra viešinamos bibliotekos iniciatyva, tuo pačiu viešinimas ir parodos rengėjas. Eksponatai ir parodos anotacija taip pat atlieka informacijos sklaidos funkciją. Viena iš dažniausių priežasčių, dėl ko nepasinaudojama šia viešinimo galimybe tekste jau ne kartą buvo įvardinta: kolekcijomis disponuojantys asmenys nežino apie tokią galimybę, o parodas ekspozicinėse erdvėse koordinuojantys įstaigų, institucijų ir kitų organizacijų darbuotojai neturi informacijos apie konkrečius rinkinius.

Svarbiu trukdžiu kolekcijų sklaidoje įvardintinas ir saugumo klausimas. Norint užtikrinti saugų kolekcijų gabenimą bei eksponavimą, susiduriama su finansiniais sunkumais ir ribotomis darbuotojų kompetencijomis, disponuojant kultūros vertybėmis. Tai pat svarbu paminėti, kad ne visos kolekcijas priimančios organizacijos turi tinkamą ekspozicinę įrangą. Šiuo atveju susiduriama ne tik su galimybe, kad eksponatai bus neteisėtai pasisavinti ar tiesiog sugadinti dėl netinkamo intereso fizinio kontakto su eksponatu, bet pavojų gali sukelti ir per didelis drėgmės, tiesioginių saulės spindulių kiekis ir pan. Šiuo atveju ypatingai svarbus kolekcininko ir kolekciją priimančio asmens dialogas. Visos sąlygos turėtų būti aptartos bei aiškiai užfiksuotos rašytinėje sutartyje.

Susistemintai galima išskirti šias erdves, kuriose vyksta privačių sporto kolekcijų raiška:

- Kolekcininkų gyvenamosios arba ūkinės patalpos;
- Eksponavimui tinkamos valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ar privačių įmonių erdvės;
- Sporto arba istorijos konteksto „reikalaujantys“ įvairių objektų interjeras ir eksterjeras;
- Spauda, televizija, radijas, internetas, kt. ryšio ir komunikacijos priemonės;
- Renginiai.

3. LIETUVOS OLIMPINĖ KOLEKCIŅINKŲ ASOCIACIJA: VEIKLOS KRYPTYS IR PROBLEMATIKA

3. 1. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos administravimas ir funkcijos

Prieš pradėdant analizuoti LOKA veiklą, reikia apibrėžti terminą *asociacija*: „<...> yra ribotos civilinės atsakomybės viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas – koordinuoti asociacijos narių veiklą, atstovauti asociacijos narių interesams ir juos ginti arba tenkinti kitus viešuosius interesus <...>“⁸⁵.

LOKA faktiškai buvo įkurta 2001 m. balandžio 11 d. LTOK patalpose, Vilniuje, susirinkus aktyviausių kolekcininkų, renkančių įvairių sporto atributiką grupei⁸⁶. Organizacija oficialiai įregistruota 2001 m. gegužės 21 d.⁸⁷

LOKA yra savarankiška visuomeninė organizacija, veikia, laikydamosi Lietuvos Respublikos Konstitucijos, Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymo, kitų Lietuvos Respublikos įstatymų bei Vyriausybės nutarimų, Olimpinės chartijos, ir savo veiklą grindžia įstatais. Asociacija įkurta Lietuvos Respublikos piliečių savarankiško susivienijimo pagrindu, globojant LTOK. LOKA yra juridinis asmuo, oficialiai registruotas adresu: Olimpiečių g. 15, LT-2051 Vilnius. Jos jurisdikcija apima visą Lietuvos Respublikos teritoriją. Asociacijos veiklos trukmė neribota. Organizacija turi savo ženklą (žr. D iliustraciją), antspaudą, turi teisę turėti sąskaitą banke⁸⁸.

Asociacijos valdymo institucijos yra: konferencija, valdyba ir prezidentas. Aukščiausias valdymo organas yra konferencija. Jai vadovauja LOKA prezidentas, o jam nesant – viceprezidentas; dalyvauti turi teisę visi asociacijos nariai. Tik šis valdymo organas – konferencija – turi teisę: keisti ir papildyti įstatus, rinkti bei atšaukti prezidentą, viceprezidentą, generalinį sekretorių, valdybos narius, revizorių; išklausyti ir įvertinti valdybos ataskaitą; išklausyti bei įvertinti išdininko pranešimą ir revizoriaus ataskaitą; reorganizuoti arba likviduoti LOKA; spręsti likutinio turto panaudojimo klausimą, jei asociacija reorganizuojama arba likviduojama; spręsti ar įpareigoti spręsti

⁸⁵ Guogis, Arvydas et al. „Nevyriausybinų organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse“. *Viešojo politika ir administravimas*. Nr. 22 (2007). P. 48. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 29 d.] < https://www.mruni.eu/upload/iblock/048/5_a.guogis_d.gudelis_a.stasiukynas.pdf >.

⁸⁶ Gudelis, Vytautas. „Dešimt metų su olimpine vėliava“. *Olimpinė panorama*. Nr. 2 (2001). P. 58.

⁸⁷ Visuomeninės organizacijos registravimo pažymėjimas, kodas 9573477, 2001 m. gegužės 21 d. *LOKA archyvas*.

⁸⁸ Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos įstatai. Vilnius, 2001. *LOKA archyvas*.

valdybą kitus dienotvarkės klausimus; spręsti turto ar lėšų, viršijančių 10 000 Lt [2896,2 EUR – aut.] sumą, panaudojimo klausimus. Konferenciją organizuoja ir šaukia valdyba. Apie konferencijos sušaukimą nariai informuojami raštu ne vėliau kaip 30 dienų iki konferencijos dienos. Pranešime pateikiamas darbotvarkės projektas. Iki konferencijos darbotvarkė gali būti tikslinama Valdybos arba grupės narių, kurių skaičius ne mažesnis kaip 1/10 visų LOKA narių skaičiaus, iniciatyva. Eilinė konferencija šaukiama kas porą metų. Ataskaitinė – irnkininė – kas ketverius metus. Jos metu yra renkami asociacijos valdymo organai ir revizorius. Neeilinė konferencija turi būti šaukiama, jeigu: asociaciją numatoma reorganizuoti ar likviduoti, valstybės institucija, įregistravusi asociaciją, yra sustabdžiusi jos veiklą ir valdyba nepajėgi pašalinti priežasčių, dėl kurių veikla yra sustabdyta; jeigu to reikalauja ne mažiau kaip 1/3 LOKA narių. Balsavimas yra atviras, nutarimai priimami balsų dauguma. Balsavimo metu kiekvienas narys turi vieną balsą. Jeigu balsai pasiskirsto po lygiai, lemia konferencijos pirmininko balsas. Konferencijos nutarimai laikomi galiojančiais, jei joje dalyvauja ne mažiau kaip pusė narių. Jei tiek narių nesusirenka, tai per 15 dienų šaukiama pakartotinė konferencija, kurios nutarimai laikomi galiojančiais nepriklausomai nuo dalyvaujančiųjų skaičiaus. Apie šaukiamą pakartotinę konferenciją nariai informuojami tokia pačia tvarka, ne vėliau kaip prieš 10 dienų iki pakartotinės konferencijos dienos. Nariai negali įgalioti kito asmens dalyvauti už juos. Narys, turintis balsavimo teisę ir susipažinęs su darbotvarke bei nutarimo projektu, gali raštu pranešti konferencijai savo valią „už“ ar „prieš“ tik dėl atskirų nutarimų. Šie pranešimai yra įskaitomi į kvorumą ir balsavimo rezultatus⁸⁹.

Asociacijos veiklai tarp konferencijų vadovauja visuomeniniais pagrindais dirbanti valdyba, kurią sudaro: prezidentas, viceprezidentas, generalinis sekretorius, išdininkas (vyriausiasis buhalteris), trys nariai. LOKA valdyba dirba pagal konferencijos patvirtintą reglamentą, sudaro ir tvirtina asociacijos veiklos programas, skyrių reglamentus, teikia konferencijai pasiūlymus dėl asociacijos įstatų pakeitimų, sprendžia narių priėmimo ir pašalinimo klausimus, tvarko organizacijos lėšas, materialinių vertybių panaudojimą ir apsaugą, priima nutarimus kitais veiklos klausimais, išskyrus tuos, kurie yra konferencijos kompetencijoje. Valdyba turi teisę sustabdyti prezidento įgaliojimus ir sušaukti neeilinę konferenciją. Šio valdymo organo posėdžiai vyksta ne rečiau, kaip vieną kartą per tris mėnesius. Posėdžius šaukia ir jiems vadovauja asociacijos prezidentas, o kai jo nėra – viceprezidentas. Posėdžio nutarimai laikomi galiojančiais, jeigu jame dalyvauja ne mažiau, kaip pusė valdybos narių. Nutarimai priimami balsų dauguma. Balsams pasiskirsčius po lygiai, lemia posėdžio pirmininko balsas.⁹⁰

⁸⁹ Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos įstatai. Vilnius, 2001. *LOKA archyvas*.

⁹⁰ Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos įstatai. Vilnius, 2001. *LOKA archyvas*.

LOKA prezidentas pirmininkauja konferencijoms, vadovauja valdybai, atstovauja organizaciją Lietuvoje ir tarptautinėje erdvėje, asociacijos vardu sudaro sutartis ir sandorius, atstovauja kitiems asociacijos, kaip juridinio asmens interesams⁹¹.

LOKA yra pirmoji ir iki šiol vienintelė organizacija Lietuvoje, kuri ėmė vienyti kolekcininkus (nuolat apie 30 narių), kolekcionuojančius olimpinio judėjimo ir olimpinių sporto šakų tematika (žr. 6 priedą). Asociacijos nariai propaguoja olimpinis idealus, populiarina ir skatina domėjimąsi olimpine faleristika, numizmatika ir kita kolekcionavimo medžiaga ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. LOKA įgyvendindama savo tikslus gali raštu, žodžiu ar kitais būdais skleisti informaciją apie savo veiklą, propaguoti asociacijos tikslus ir uždavinius, užsiimti leidyba, organizuoti konferencijas, susirinkimus, seminarus ir kitus renginius olimpine tematika. Asociacijai leista pirkti ar kitaip įsigyti savo veiklai reikalingo turto, juo laisvai disponuoti, samdyti asmenis įstatuose numatyta veiklai įgyvendinti, steigti fondus ir įmones⁹². Tiriamuoju laikotarpiu LOKA neatsidarė atsiskaitomosios sąskaitos banke nei Lietuvoje, nei užsienyje, neįregistravo nė vienos įmonės, neįgijo turto, nesamdė darbuotojų, nors organizacijos įstatai tokias galimybes numato. Tai lėmė finansinė LOKA padėtis ir visuomenininkams dažnai sudėtingi biurokratiniai procesai. Kita vertus, asociacijos veikla, kaip matyti žemiau esančioje tyrimo dalyje, buvo gana aktyvi, ypatingai visuomeniška ir kryptinga.

LOKA narių kolekcijos nėra atsitiktinės, o kruopščiai sudėliotos ir puoselėjamos⁹³. Jau pirmojoje pagal įstatus numatytoje ataskaitos ir rinkimų konferencijoje 2005 m. buvo numatyta, kad organizacija turi vienyti visus Lietuvos sporto atributikos kolekcininkus. Pasak tuometinio LOKA viceprezidento R. Džiauto, kolekcionavimo objektai yra skirtingi, o Lietuva yra per maža šalis, kad būtų kelios skirtingų sričių kolekcininkų organizacijos, todėl logiška visiems susiburti į vieną⁹⁴.

Pirmuoju LOKA prezidentu 2001 m. vienbalsiai buvo išrinktas LTOK olimpinio švietimo direktoriaus pareigas ėjęs Petras Statuta. Viceprezidento pareigas patikėtos R. Džiautui, o generalinio sekretoriaus – Dariui Kreiviui. Valdybos nariais tapo Drąsuolė Bielevičiūtė, K. Skerys, Gintaras Nenartavičius, R. Tirilis⁹⁵. 2005 m. visi šie asmenys, išskyrus valdybos narį R. Tirilį, buvo perrinkti antrajai kadencijai⁹⁶.

⁹¹ Ten pat.

⁹² Ten pat.

⁹³ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA prezidentas Algimantas Gudiškis: „Turime kuo pasidžiaugti““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012 m. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

⁹⁴ Nenartavičius, Gintaras. „Pirmųjų veiklos metų tendencijos išliko““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

⁹⁵ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA – jau ketveri metai““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

⁹⁶ Nenartavičius, Gintaras. „Antrasis keturmetis: ir džiaugsmas, ir nusivylimas““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

2007 m. P. Statuta žodžiu pareiškė apie savo veiklos asociacijoje sustabdymą. Faktiškai tai reiškė ir pasitraukimą iš LOKA prezidento pareigų⁹⁷. Jo pasitraukimas iš darbo LTOK atsiliepė asociacijos veiklai. Pareigų atsisakė ir generalinis sekretorius D. Kreivys⁹⁸. Organizacijos veikla sulėtėjo, kurį laiką nevyko jokių susitikimų, retai vykdavo ir valdybos posėdžiai⁹⁹. Vis dėlto aktyviausi LOKA nariai ir toliau puoselėjo savo pomėgį, rengė parodas bei bendravo su kitų šalių kolekcininkais¹⁰⁰. LOKA valdyba žinojo apie susidariusią padėtį, bet buvo nuspręsta nerengti neeilinės konferencijos ir palaukti 2005–2009 m. kadencijos pabaigos. 2008–2009 m. LOKA vadovo pareigas faktiškai ėjo R. Džiautas, kuris ir anksčiau aktyviai koordinavo asociacijos veiklą¹⁰¹.

LOKA vadovybė bei nariai savo veiklos metais susilaukė (savi)kritikos. Antai 2009 m., peržvelgiant savo nuveiktus darbus, buvo pripažįstama, jog dėl pasyvumo 2007 m. nebuvo surengta LOKA ataskaitinė konferencija, o valdybos posėdžiai rengiami nereguliariai¹⁰².

Situacija pasikeitė 2009 m., kuomet LOKA prezidentu tapo Algimantas Gudiškis, LTOK olimpinio švietimo direktorius, Lietuvos gimnastikos federacijos prezidentas¹⁰³. LOKA ataskaitos ir rinkimų konferencijoje už jį balsavo 15 konferencijos dalyvių, vienas susilaukė¹⁰⁴. A. Gudiškio asmenybė pasižymi konkretumu ir ramybe. Dėl šių savybių organizacijos vadovas geba įsiklausyti į kolekcininkų pasiūlymus bei padeda rasti optimalų sprendimą. Atsiradus naujam lyderiui, asociacijos veikla atgijo ir tapo solidesnė.¹⁰⁵

2013 m. naujuoju LOKA prezidentu išrinktas atsargos pulkininkas leitenantas, buvęs Šaulių sąjungos vadas, o dabar Pilietinio gynybos centro prie Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos darbuotojas vilnietis Juozas Širvinskas. Naujojo LOKA lyderio iškeltas tikslas – profesionaliau rengti parodas, plačiau skleisti informaciją apie LOKA veiklą, į savo gretas pritraukti

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ „Olimpinei kolekcininkų asociacijai vadovaus A. Gudiškis“. 2009-05-01. Interaktyvus [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.]. <<http://verslas.lrytas.lt/-12411692121238992988-olimpinei-kolekcinink%C5%B3-asociacijai-vadovaus-a-gudi%C5%A1kis.htm>>.

⁹⁹ Nenartavičius, Gintaras. „Antrasis keturmetis: ir džiaugsmas ir nusivylimas“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletėnis*. Vilnius: LOKA.

¹⁰⁰ „Olimpinei kolekcininkų asociacijai vadovaus A. Gudiškis“. 2009-05-01. Interaktyvus [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.]. <<http://verslas.lrytas.lt/-12411692121238992988-olimpinei-kolekcinink%C5%B3-asociacijai-vadovaus-a-gudi%C5%A1kis.htm>>.

¹⁰¹ Nenartavičius, Gintaras. „Antrasis keturmetis: ir džiaugsmas, ir nusivylimas“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletėnis*. Vilnius: LOKA.

¹⁰² Ten pat.

¹⁰³ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA prezidentas Algimantas Gudiškis: „Turime kuo pasidžiaugti““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012 m. Informacinis biuletėnis*. Vilnius: LOKA.

¹⁰⁴ „Olimpinei kolekcininkų asociacijai vadovaus A. Gudiškis“. 2009-05-01. Interaktyvus [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.]. <<http://verslas.lrytas.lt/-12411692121238992988-olimpinei-kolekcinink%C5%B3-asociacijai-vadovaus-a-gudi%C5%A1kis.htm>>.

¹⁰⁵ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA prezidentas Algimantas Gudiškis: „Turime kuo pasidžiaugti““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012 m. Informacinis biuletėnis*. Vilnius: LOKA.

daugiau jaunimo¹⁰⁶. Pradėjus vadovauti J. Širvinskui, LOKA valdyba į posėdžius aptarti nuveiktų darbų ir numatyti ateities gairių ėmė rinktis beveik kiekvieną mėnesį¹⁰⁷. Tokį aktyvumą reikėtų vertinti teigiamai, nes kokybiškas administravimas turi įtakos organizacijos funkcionalumui, narių veiksmų derinimui, patirties pasidalijimui.

3. 2. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos narių veikla Lietuvoje

2001 m. savo veiklą pradėjusi LOKA ėmė aktyviai dalyvauti įvairiose veiklose, susijusiose su šalies sporto reprezentavimu, istorija, sporto kultūra. Antai 2002 m. LOKA vadovybė rūpinosi Lietuvos olimpinės delegacijos ženklo kūrimu: nuo idėjos iki gamybos. Ženklas buvo oficialiai patvirtintas LTOK Vykdomojo komiteto ir Lietuvos heraldikos komisijos prie Lietuvos Respublikos Prezidento¹⁰⁸.

LOKA nariai tiriamuoju laikotarpiu rengė įvairių individualių parodų, kuriose pristatė visuomenei savo sukauptas kolekcijas ir kolekcionavimo idėjas. Antai 2003 m. birželio 17-ąją Vilniaus Sportininkų namuose buvo atidaryta pirmoji oficiali LOKA narių paroda, skirta LTOK atkūrimo 15-mečiui paminėti. Kolekcininkų asociacijos nariai bendradarbiavo su Vilniaus sporto mėgėjų klubu *Adrenalinas*, kuris vienija sportininkus, sporto organizatorius, verslininkus, politikus ir žurnalistus. Šioje parodoje savo pomėgį pristatė keturiolika šalies kolekcininkų. Jų ekspozicijose buvo įvairiausia sporto atributika: nuo futbolo komandų gerbėjų šalikų iki olimpinės literatūros. Viena originaliausių ekspozicijų buvo banke dirbančios aistringos futbolo gerbėjos D. Bielevičiūtės šalikų kolekcija, kurioje gausu buvusių lietuvių varžovų komandų šalikų, gautų mainais už lietuviškus¹⁰⁹. Parodos atidarymo metu jos dalyviai buvo apdovanoti LTOK diplomais¹¹⁰.

Šioje parodoje taip pat dalyvavo panevėžietis Sigitas Juzėnas, kuris demonstravo futbolo atributiką. Antanas Maslauskas eksponavo su lietuviais žaidusių futbolo klubų ženklelius. Kito panevėžiečio, „Ekranas“ gamyklos komercijos direktoriaus Aleksandro Michelsono kolekcijoje – beveik viso pasaulio nacionalinių futbolo federacijų ženkleliai. Nacionalinių krepšinio federacijų ženklelius parodoje demonstravo Vilniaus Gedimino technikos universiteto docentas, Europos Krepšinio lygų

¹⁰⁶ „Ar kolekcininkai turtingi?“. *Olimpinė panorama*. Nr. 6 (2013). P. 21.

¹⁰⁷ Nenartavičius, Gintaras. „Jubiliejai įprasmina kolekcininkų kasdienybę“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012 m. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁰⁸ Gudelis, Vytautas ir Gudelytė, Daiva. „Lietuvos Olimpinei kolekcininkų asociacijai – 10 metų“. Vilnius: LOKA. P. 4.

¹⁰⁹ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA veikla Lietuvoje“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹¹⁰ „Vėl paroda“. *Olimpinė panorama*. Nr. 3 (2003). P. 56.

sajungos (ULEB) komisaras K. Skerys. Šiaulietis Vyngintas Ališauskas pristatė krepšinio žaidėjų autografų kolekciją. Panevėžietis Gediminas Džiautas eksponavo nacionalinių tautinių olimpinių komitetų ženklelius, o vilnietis D. Kreivys pateikė įvairių olimpinių žaidynių talismanų kolekciją. Taip pat vilnietis Vytautas Ruzginas pristatė olimpinę literatūrą, išleistą užsienyje, o V. Gudelis – įvairią medžiagą iš 1960 m. Romos olimpinių žaidynių, kuriose jam teko viešėti. Lietuviškus olimpinis pašto ženklus ir vokus demonstravo filatelistas Vytautas Vyšniauskas¹¹¹.

2003 m. lapkričio 11 d. ši paroda buvo perkelta į Vilniaus boulingo klubą. Ją dar papildė Lietuvos rankinio patriarcho Janio Grinbergo asmeninės kolekcijos eksponatai, tarp kurių buvo ir TOK ordinas bei LTOK Garbės ženklas¹¹².

Pirmojoje LOKA parodoje šios organizacijos narys, sporto žurnalistas Gintaras Nenartavičius, jo paties teigimu, nedrįso dalyvauti¹¹³. Kolekcininko objektas netradicinis ir išskirtinis. Tai – alaus kamšteliai, kurių rinkinį sudaro net keletas tūkstančių skirtingų vienetų. Dalis jų atspindi sporto ir olimpinę tematiką. Alaus atributiką futbolo tema renka Darius Širmenis,¹¹⁴ tačiau šis kolekcininkas nėra LOKA narys.

Muziejininkas ir dailininkas V. Gudelis 2005 m. Vilniaus sportininkų namuose surengė sporto relikvijų parodą, skirtą 1960 m. Romos ir 1980 m. Maskvos olimpinėms žaidynėms, o 2006 m. LTOK kavinėje leido visiems prisiminti 1956 m. Melburno olimpiadą, parengęs jai skirtą parodą.¹¹⁵

Z. Gramackas yra Alytaus kolekcininkų klubo prezidentas¹¹⁶. Jo kolekcijoje atsispindi daug temų: stalo tenisas, Vyriausybės apdovanojimai, olimpiados, sportininkų ir trenerių kategorijų skiriamieji ženklukai, jubiliejinės monetos ir kt.¹¹⁷. Alytiškis surengė ne vieną parodą savo gimtajame mieste, Kaune, Šiauliuose ir kitur. Viena reikšmingiausių – *DNB NORD* banke surengta paroda, skirta 2005 m. Europos vyrų ir moterų krepšinio čempionatams. Lietuvos stalo teniso 80-metį jis taip pat

¹¹¹ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA veikla Lietuvoje“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹¹² Ten pat.

¹¹³ Nenartavičius, Gintaras. „Olimpiniai gali būti ir... alaus kamšteliai“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹¹⁴ Nenartavičius, Gintaras. „Olimpinė atributika – ir ant alaus kamštelėlių“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹¹⁵ Nenartavičius, Gintaras. „Ekspozicijos – ir namuose, ir kavinės“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹¹⁶ Lučinskas Gintaras. „Alytaus kolekcininkų klubas ruošiasi savo veiklos 10-mečiui“. 2015–12–03. Interaktyvus [žiūrėta 2015 m. gruodžio 29 d.] <<http://gintarinesvajone.lt/2015/02/03/alytaus-kolekcininku-klubas-ruosiasi-savo-veiklos-10-meciui/>>.

¹¹⁷ Oficiali Alytaus miesto savivaldybės interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. vasario 12 d.] <http://www.alytus.lt/naujienos/-/asset_publisher/WltoiZf6GhA3/content/id/669042>.

atžymėjo parodomis¹¹⁸. 2010 m. Šiaulių arenoje buvo parengta paroda, skirta mieste vykusioms žaidynėms *Žalgiris Open 2010*. 2012 m. vasario mėnesį Z. Gramackas parengė ekspoziciją, skirtą 1992 m. Albervilio ir Barselonos olimpinių žaidynių 20-mečiui. Šios parodos atidarymo metu dalyvavo Kalgario olimpinė čempionė Vida Vencienė, V. Gudiškis, V. Gudelis, R. Džiautas, K. Skerys. Jos metu eksponuoti olimpiniai medaliai, monetos, pašto ženklai, suvenyrai, leidiniai, kita olimpinė atributika¹¹⁹. Tų pačių metų liepos mėnesį Z. Gramacko kolekcijos dalis buvo eksponuota Šiauliuose *5-tųjų TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynių „Šiauliai – 2012“* metu. 2015 m. spalio mėn. A. Ramausko – Vanago gimnazijoje Alytuje atidarytas Sporto informacijos centras su vertinga Z. Gramacko olimpinės kolekcijos nuolatine ekspozicija¹²⁰. Tai – tik dalis šio kolekcininko surengtų parodų. Alytiškio indėlis į Lietuvos sporto kultūros vertybių populiarinimą – vienas ryškiausių Lietuvoje.

Žinomas Vilniaus sporto žurnalistas K. Kilčiauskas, išėjęs į pensiją, sutvarkė savo turtingą sporto ženkliukų bei gairelių archyvą ir padovanojo visą gyvenimą kauptas relikvijas Lietuvos sporto muziejui Kaune. Vertingus eksponatus gavę muziejininkai 2007 m. kovą surengė K. Kilčiausko eksponatų parodą. Joje buvo aštuoni standai, kuriuose tilpo 1380 ženklelių bei 12 plokščių su 452 gairėlėmis¹²¹.

2007 m. per Baltijos krepšinio lygos Žvaigždžių dieną Kaune LOKA narių buvo surengta speciali šiai šventei skirta paroda¹²².

R. Džiautas tiriamuoju laikotarpiu organizuotose parodose pristatė pirmąsias Lietuvoje išleistas krepšinio korteles, kuriose pavaizduoti Baltijos krepšinio lygos 2006–2007 m. sezono komandų žaidėjai¹²³. Dar 2000 m. Lietuvoje prasidėjo organizuotas pastarųjų kolekcionavimas pamažu plito, o Vilniuje tokių kolekcininkų susitikimai kurį laiką buvo tapę tradicija¹²⁴. 2007 m. buvo išleista jau minėta Baltijos krepšinio lygos kortelių serija, tačiau ji didelio populiarumo nesulaukė. Tais pačiais metais pasirodė kortelių serija su Lietuvos vyrų ir moterų krepšinio rinktinių žaidėjais. Vis dėlto tokia kolekcionavimo sfera Lietuvoje yra ypatinga tuo, jog čia kortelių kolekcionavimas taip ir neprigijo. R.

¹¹⁸ Nenartavičius, Gintaras. „Ekspozicijos – ir namuose, ir kavinės“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹¹⁹ Nenartavičius, Gintaras. „Zenono Gramacko paroda pažymėjo 1992 m. olimpinių žaidynių dvidešimtmečius“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹²⁰ Indrelytė, Eglė. „Alytuje atidarytas sporto muziejus“. 2015-10-14. Interaktyvus [žiūrėta 2015 gruodžio 29] <<http://alytusplius.lt/naujienos/alytuje-atidarytas-sporto-muziejus>>.

¹²¹ Nenartavičius, Gintaras. „Ekspozicijos – ir namuose, ir kavinės“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹²² Ten pat.

¹²³ Nenartavičius, Gintaras. „Kortelių kolekcininkai išnyko?“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹²⁴ Nenartavičius, Gintaras. „Kortelių mugės „marina“ tiekimo sutrikimai“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

Džiauto nuomone, šis daugelyje užsienio šalių populiarus užsiėmimas ne tik tarp jaunimo, bet ir suaugusiųjų neturi perspektyvų Lietuvoje dėl keleto priežasčių. Visų pirma, trūksta kelių nuolatinių prekybos taškų Lietuvoje – bent po vieną didžiuosiuose šalies miestuose. Be to, nėra organizuojama prekyba šiomis kortelėmis varžybų metu, nepakankamai aktyviai ir dažnai rengiami kolekcininkų susirinkimai¹²⁵. Kita vertus, pirmaisiais LOKA veiklos metais jaunųjų kolekcininkų lyderiais buvo galima laikyti būtent krepšinio kortelių rinkėjus, kurie gana aktyviai rengė susitikimus. Taip formavosi entuziastų branduolys¹²⁶. Deja, kaip paaiškėjo vėliau, perspektyvos jis neturėjo.

2008 m. birželio 21 d. Lietuvos sporto muziejuje Kaune atidaryta paroda „Skiriame jubiliejams“. Savo ekspozicijas šiai parodai, kuri buvo skirta Pirmosios Lietuvos tautinės olimpiados 70-mečiui ir LTOK atkūrimo 20-mečiui, parengė net šešiolika LOKA narių: Vygintas Ališauskas, D. Bielevičiūtė, G. Džiautas, R. Džiautas, Z. Gramackas, V. Gudelis, S. Juzėnas, Audrius Kavaliauskas, Kazys Kilčiauskas. Aleksandras Michelsonas, Stasys Morkūnas, Vytautas Ruzginas, K. Skerys, Virginijus Šiaučiūnas, Juozas Širvinskas, Algirdas Tatulis. Ekspoziciją papildė V. Augustino nuotraukų originalai iš 1938 m. Lietuvos tautinės olimpiados, atspausdinti iš negatyvų. Paroda muziejuje veikė iki 2008 m. lapkričio mėnesio¹²⁷.

2011 m. balandžio 14 d. Policijos departamento patalpose buvo atidaryta LOKA narių kolekcijų paroda „Dešimt metų su olimpine vėliava“. Jubiliejinėje parodoje dalyvavo dvidešimt keturi kolekcininkai iš visos Lietuvos, kurie pristatė įdomiausius savo rinkinius. V. Ališauskas pristatė 1986 m. Kauno „Žalgirio“ pergalei W. Joneso taurės turnyre skirtus eksponatus. D. Bielevičiūtė demonstravo 2012 m. Europos futbolo čempionato atrankos Lietuvos rungtynių suvenyrus. Raktų pakabukus su krepšinio simbolika pristatė Romualdas Brazauskas. G. Džiautas – nacionalinių olimpinių komitetų ženkliskus, o R. Džiautas – LTOK ženkliskus ir pasaulio bei Europos krepšinio čempionatų medalius. Alytiškis Z. Gramackas demonstravo stalo teniso ženkliskus. V. Gudelio kolekcijos dalis parodoje supažindino lankytojus su Lietuvos pergalemis Europos krepšinio čempionatuose 1937, 1939 ir 2003. A. Gudiškis pristatė LTOK apdovanojimus ir olimpines monetas. S. Juzėnas iš Panevėžio atvežė alaus padėkliukų, kuriuose atspindima futbolo sporto šaka. Antano Kalantos demonstruota kolekcija – pasaulio valstybių monetos krepšinio tematika. Įvairių ženkliskus parodai pristatė A. Kavaliauskas, A. Michelsonas, S. Morkūnas, J. Širvinskas, A. Tatulis, R. Zdanavičius. K. Kilčiauskas atvežė regatos

¹²⁵ Nenartavičius, Gintaras. „Kortelių kolekcininkai išnyko?“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹²⁶ Nenartavičius, Gintaras. „Pirmųjų veiklos metų tendencijos išliko“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹²⁷ Nenartavičius, Gintaras. „Svarbiausioje parodoje – 16 LOKA narių“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

„Gintariniai irklai“ apdovanojimų, o J. Načiūnas eksponavo Lietuvos pašto ženklus ir vokus, skirtus olimpinėms žaidynėms. Gėrimų kamštelių sporto tematika kolekcionuoja ir parodos lankytojams demonstravo G. Nenartavičius. J. Riauka eksponavo tarpukario Kauno jachtklubo nuotraukas ir dokumentus. V. Ruzginas – miniatiūrines knygas sporto tematika. Telefonų korteles su krepšinininkų nuotraukomis pademonstravo V. Šiaučiūnas. R. Tirilis renka ir parodoje pristatė garsių Lietuvos bei pasaulio atletų nuotraukas. Krepšinio Eurolygos finalo ketveto turnyrų suvenyrus pristatė FIBA krepšinio komisaras, Vilniaus Gedimino technikos universiteto dėstytojas K. Skerys¹²⁸. Šis kolekcininkas tiriamuoju laikotarpiu rengė parodas ir Vytauto Didžiojo universiteto, Kauno apskrities, Vilniaus Gedimino technikos universiteto bibliotekose, Technikos muziejuje Vilniuje¹²⁹, Šiaulių arenoje, Šiaulių miesto savivaldybės administracijos Kūno kultūros ir sporto skyriuje, Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešojoje bibliotekoje, parduotuvėje *Staipa 5-ųjų TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynių „Šiauliai – 2012“* metu¹³⁰ ir kitur.

2011 m. parodų gausumu sėkmingiausi buvo turbūt V. Gudeliui. Prie kolekcininko sėkmės prisidėjo A. Gudiškis ir R. Džiautas. 2011 m. pirmoji surengta paroda buvo skirta Europos čempionatuose Lietuvos vyrų krepšinio rinktinės iškovotoms penkioms prizinėms vietoms prisiminti. Ji surengta Lietuvos nacionaliniame dramos teatre sausio 30 d. per čempionato burtų traukimo ceremoniją. Parodos trukmė – trys valandos. Gausiems ceremonijos dalyviams didelį įspūdį paliko Nacionalinio Mikalojaus Konstantino Čiurlionio dailės muziejaus paskolinti apdovanojimai: 1937 m. Rygoje laimėta sidabrinė lėkštė, 1939 m. čempionams įteikta prezidento Antano Smetonos dovana – kraičio skrynelė ir 2003 m. Švedijoje iškovotos pereinamosios nugalėtojų taurės kopija. Parodoje eksponuoti šių čempionatų ženkliai, medaliai, programos, istorinės nuotraukos iš V. Gudelio rinkinių. Ekspozicijoje buvo ir fotografų Valdo Malinausko, Mindaugo Kulbio bei Tado Tumalovičiaus nuotraukų iš 1995, 2003 ir 2007 m. Europos krepšinio pirmenybių. Dar viena V. Gudelio surengta paroda atidaryta 2011 m. birželio 26 d. prie LTOK būstinės esančioje kavinėje „Perlas“. Joje eksponuotos 1937, 1939 ir 2003 m. Kaune surinkti Europos krepšinio pirmenybėse dalyvavusių rinktinių žaidėjų autografai. Trečioji paroda vyko rugsėjo 1–18 dienomis prekybos ir pramogų centre „Ozas“, greta „Siemens“ arenos, kurioje tuo metu buvo žaidžiamas antrojo Europos čempionato etapo krepšinio rungtynės. Ant 32 metrų ilgio sienos kabėjo 1,40 metro didžio nuotraukos ir eksponatų kopijos. Stenduose – čempionatų programos,

¹²⁸ Nenartavičius, Gintaras. „Jubiliejai įprasmina kolekcininkų kasdienybę“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹²⁹ Nenartavičius, Gintaras. „Kęstutis Skerys: keturios parodos“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹³⁰ Nenartavičius, Gintaras. „K. Skerio rinkiniai rodyti ir Šiauliuose“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

ženkliai, medaliai, bilietai, rungtynių protokolai, teminiai Lietuvos pašto ženklai bei vokai, to meto spauda, kiti leidiniai, krepšinio kamuoliai, žaidėjų marškinėliai ir gairės su Lietuvos rinktinės žaidėjų autografais. Parodos standus maketavo Daiva Gudelytė. Ekspozicija buvo aktyviai lankoma ne tik vietinių gyventojų, bet ir miesto svečių. Paroda veikė strategiškai patogioje vietoje, nes greta buvo įrengta ir krepšinio austruolių zona. Ketvirtoji paroda oficialiai atidaryta 2011 m. spalio 17 d. Policijos departamente. Ji skirta nuodugniau besidomintiems Lietuvos krepšinio istorija. Parodą sudarė 1937 ir 1939 m. čempionatų dokumentai, rungtynių protokolai, rinktinių žaidėjų autografai, laikraščiai, žurnalai ir kiti leidiniai apie minėtas varžybas. Ypatinę vietą ekspozicijoje užėmė garsiausio Pirmosios Lietuvos Respublikos šaržuotojo Juozo Penčylos sukurti žaidėjų šaržų originalai¹³¹.

Visus 2012 m. šalyje buvo švenčiamos krepšinio gyvavimo Lietuvoje devyniasdešimties metų jubiliejus. Pagrindinė šiai datai skirta paroda atidaryta 2012 m. balandžio 22 d. Kauno sporto halėje vykusio minėjimo metu. Jos autoriai: V. Gudelis ir D. Gudelytė. Parodą sudarė keturiasdešimt penki standai su metro pločio nuotraukomis, plakatu, medalių ir iškovotų prizų reprodukcijomis, menančiomis šlovingą Lietuvos krepšinio istoriją. Vėliau paroda buvo eksponuojama Kauno „Žalgirio“, Klaipėdos „Švyturio“, Panevėžio „Cido“, Vilniaus „Siemens“, Šiaulių arenose bei Marijampolės „Europa Royale“ viešbutyje, kavinės „Perlas“ patalpose, Vilniuje. Už parodos parengimą Lietuvos krepšinio federacija LOKA viceprezidentą V. Gudelį apdovanojo Lietuvos krepšinio federacijos garbės ženklu¹³².

LOKA dešimties metų jubiliejų pasitiko gerai pasirengusi: buvo pagaminti LOKA ženkleliai, pažymėjimai, išleistas šiai progai skirtas leidinys „Dešimt metų su olimpine vėliava“, kurį sudarė žurnalų „Sporto veidas“ ir „Olimpinė panorama“ straipsniai apie aktyviausius LOKA kolekcininkus, surengtas parodas ir svetur vykusias mugės¹³³.

Aktyvus parodų rengimas nuo 2001 m. parodo, kad Lietuvos kolekcininkai yra linkę viešinti savo rinkinius, jų veikla įgavo kolektyvinės veiklos bruožų, bendruomeniškumo aspektą. Minėtų parodų turinys atskleidžia kolekcijų temų įvairumą. Tai padeda lengviau suprasti jau anksčiau išsakytą R. Džiauto nuomonę dėl to, kad LOKA turi vienyti visus Lietuvos sporto atributikos kolekcininkus, ne tik olimpinės krypties.

Sporto kolekcijų temų spektras yra labai platus, praktiškai neapibrėžtas. Vis dėlto egzistuoja ir klasikinės kolekcionavimo kryptys, tokios kaip ženklelių, gairelių, sportininkų kortelių ir t. t. Antai olimpiniai ženkleliai įdomūs ne tik kaip dirbtinė daiktinė žymė, menanti konkretų sporto įvykį,

¹³¹ Gudelis Vytautas, „Europos krepšinio čempionatui – keturios parodos“. *Olimpinė panorama*. Nr. 4 (2012). P. 58.

¹³² Gudelis Vytautas, „Krepšinio paroda keliauja po Lietuvą“. *Olimpinė panorama*. Nr. 4 (2012). P. 52.

¹³³ Gudelis Vytautas. „Dešimt metų su olimpine vėliava“. *Olimpinė panorama*. Nr. 2 (2011). P. 58.

bet ir savo istorija. Pirmą kartą suvenyrinis ženklelis buvo išleistas 1912 m. Stokholme (Švedija). Pirmą kartą per šiuolaikinių olimpinių žaidynių istoriją TOK leido per žaidynes prekiauti suvenyriniais ženkleliais, o lėšas panaudoti labdaros tikslams. Dar viena įdomi data – 1924 m. Paryžiuje (Prancūzija) sportininkai ir olimpinių žaidynių stebėti atvykę svečiai ėmė keistis ženkleliais. Iš keturiasdešimt keturių olimpinių delegacijų daugiau nei pusė atvyko pasipuošusios savo nacionaliniais olimpiniais ženkleliais¹³⁴.

Daugelyje pasaulio šalių didelio kolekcininkų dėmesio susilaukia futbolo ženkleliai. Lietuvoje šią sritį galime vadinti chaosu. Antai Lietuvos futbolo klubų ženkleliukus ne kartą falsifikavo ukrainiečiai, austrai, ispanai, belgai, britai. Lietuvių paliekamas spragas užpildo neoficialūs gaminiai¹³⁵. Šiuo atveju kritikos žvilgsniai turėtų krypti į futbolo klubų ir Lietuvos futbolo federacijos vadovus, kurių pastangos šiuo klausimu yra pernelyg menkos: ženkleliai pasaulyje yra vienas svarbiausių klubų atributų, savotiška vizitinė kortelė, itin vertinami ir kaupiami kolekcininkų.

Būta ir daugiau ženkleliukų falsifikavimo atvejų. Antai 2004 m. rugpjūtį, prieš atidarant vasaros olimpinės žaidynės Atėnuose (Graikija), buvo platinami nelegaliai pagaminti lietuviški ženkleliai. Tokią falsifikuotų gaminių sklaidą toleravo Graikijos policija. Tuo tarpu Sidnėjuje (Australija) ir Solt Leik Sityje (JAV) mainai ir prekyba buvo gana griežtai reglamentuota¹³⁶.

Kolekcionuojant bei organizuojant LOKA veiklą, jos nariams tenka susidurti ne tik su neskaidria sporto atributikos gamyba, nelegaliu jos platinimu, kai kada sporto organizatorių abejingumu, bet ir su patalpų bei eksponavimo įrangos trūkumu. Vilniuje ši problema paūmėjo 2005 m., kuomet buvo uždaryti Vilniaus sportininkų namai, o kartu ir jame veikęs Sporto muziejus. Pastarajam vadovavo V. Gudelis. Vilniaus sportininkų namai buvo įkurti 1993 m. sausio 29 d. Čia buvo rengiamos nuolatinės ekspozicijos ir laikinos parodos, skirtos svarbiems sporto įvykiams bei juos įamžinusiu fotografų darbams¹³⁷.

Netrukus priešinga situacija susiklostė Klaipėdoje. Čia 2007 m. savo veiklą pradėjo Sportininkų namai. Juose įrengta ir nuolat pildoma Klaipėdos miesto sporto istorijos ekspozicija. Pagrindiniai šios įstaigos tikslai: išsaugoti Klaipėdos miesto sporto paveldą, atkurti ir ekspozicijose parodyti praeities istorinius sporto įvykius; ekspozicijoje parodyti praeities bei dabarties geriausias

¹³⁴ Kreivys, Darius, „Įsimintinos olimpinių ženklelių istorijos datos“, *Olimpinė panorama*. Nr. 3 (2003). P. 56.

¹³⁵ Nenartavičius, Gintaras. „Futbolo ženklelių mišrainė“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹³⁶ Nenartavičius, Gintaras. „Olimpiniai Atėnai ir viliojo, ir skaudino“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹³⁷ Ramoška, Saulius. „Sostinės valdžia spjovė į sporto istoriją“. 2013-03-06. Interaktyvus [žiūrėta 2016 kovo 18 d.] <<http://lzinios.lt/lzinios/Lengvoji-atletika/sostines-valdzia-spjove-i-sporto-istorija/71808>>.

sportininkus, trenerius, sporto darbuotojus, jų veiklą ir rezultatus; kaupti istorinę medžiagą bei nuolat atnaujinti ekspoziciją; ruošti laikinas ekspozicijas atitinkamoms progoms (svarbių sportinių įvykių sukaktys, sportininkų ir sporto darbuotojų jubiliejai, geriausių sportininkų pagerbimas ir kt.); rengti konferencijas, seminarus treneriams ir sporto darbuotojams; supažindinti Klaipėdos miesto gyventojus, ypač jaunimą, ir svečius su Klaipėdos miesto istorija bei dabartimi¹³⁸.

Metais vėliau, 2008-aisiais, Šiaulių arenoje visuomenei buvo pristatyta biudžetinės įstaigos Kūno kultūros mokykla parengta nuolatinė Šiaulių regiono sporto istorijos ekspozicija. Šiaulių sporto visuomenės atstovai jau seniai brandino sporto muziejaus idėją, tačiau nei patalpų, nei lėšų šiai idėjai įgyvendinti nebuvo. 2005 m., gavus Europos Sąjungos finansinę paramą, Šiauliuose buvo pradėta statyti Šiaulių arena, kurioje ir buvo numatytos nedidelės, apie 80 m² patalpos Šiaulių sporto muziejui įkurti. 2007 metais, arenos statyboms artėjant į pabaigą, Kūno kultūros mokykloje buvo įkurtas specialisto etatas ir darbuotojui pavesta pradėti konkrečius muziejaus kūrimo darbus: vitrinų gamybos užsakymą, eksponatų kaupimą, ekspozicijos sudarymą, etc. Kiekvienas žingsnis muziejaus įkūrimo link buvo žengiamas kartu su sporto entuziastų pagalba: rinkti eksponatai bei informacija, bendradarbiauta su Lietuvos muziejų darbuotojais, įvairiomis sporto organizacijomis. Galų gale graži idėja tapo realybe – 2008 m. sausio mėnesį pirmiesiems lankytojams buvo pristatyta nuolatinė Šiaulių regiono sporto istorijos ekspozicija. Muziejaus statusas jai taip ir nebuvo suteiktas. Iki 2013 m. rugsėjo mėnesio čia buvo organizuojamos parodos, vestos ekskursijos, vykdyti įvairūs sportiniai, kultūriniai ir edukaciniai renginiai, kuriuose populiarinta sporto istorija, viešintos sporto istorijos vertybės. Šiaulių arenos erdvėse ne kartą rengtos ir LOKA narių kolekcijų parodos. Deja, 2013 m. rugsėjo mėn., reorganizavus administruojančią įstaigą, ši veikla faktiškai nutrūko.

2009 m. Joniškėje duris atvėrė privatus krepšinio muziejus, kurio ekspoziciją sudaro Leono Karaliūno privati krepšinio kolekcija. Muziejų jau aplankė daugiau kaip 7500 žmonių ne tik iš Lietuvos, bet ir Latvijos, JAV, Kanados, Rusijos, Baltarusijos, Švedijos, Suomijos, Estijos, Norvegijos, Naujosios Zelandijos, Brazilijos, Australijos ir kitų šalių. Čia pabuvojo LTOK prezidentas Artūras Poviliūnas, FIBA Europe generalinis sekretorius Nar Zanolin, olimpiniai ir Europos čempionai, Lietuvos krepšinio federacijos atsakingi asmenys bei legendinis Lietuvos krepšinio treneris Vladas Garastas. Krepšinio muziejuje ne tik eksponuojama Leono Karaliūno kolekcija, bet ir vyksta krepšinio istorijos pamokėlės, teminiai renginiai rajono ir šalies moksleiviams¹³⁹.

¹³⁸ Oficiali Klaipėdos Kūno kultūros ir rekreacijos centro interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.] <<http://www.kkrc.lt/padaliniai/sportininku-namai/>>.

¹³⁹ Oficiali Joniškio krepšinio muziejaus interneto svetainė. [žiūrėta 2016 kovo 19 d.] <<http://joniskiokrepsiniomuziejus.lt/#>>.

Joniškėčiai gali didžiulis ir privačiu Romualdo Franckaičio Stalo teniso muziejumi, įkurtu viešbutyje „Šiaurės vartai“. Joniškėje gyvenantis R. Franckaitis yra tarptautinės kategorijos teisėjas. Kolekcininkas aktyviai dalyvauja visuomeninėje Joniškio bendruomenės veikloje, yra Lietuvos stalo teniso asociacijos vykdomojo komiteto narys, Teisėjų kolegijos pirmininkas, Literatų klubo „Audruvė“ narys, dainininkas. Beje, šio muziejaus įkūrėjo brolis Vincas Franckaitis taip pat turi sukaupęs neeilinę stalo teniso kolekciją. V. Franckaitis šiuo metu gyvena Kaune, yra šio miesto stalo teniso klubo „Banga“ vadovas, Lietuvos stalo teniso federacijos vyr. teisėjas, aktyvus sporto visuomenininkas.

Panevėžio mieste 2010 m. Viliaus Variakojo sporto mokykloje parengta V. Variakojo veiklos nuolatinė ekspozicija. Ji skirta stalo tenisininkui, krepšininkui V. Variakojui atminti. Čia eksponuojami šioje sporto bazėje išaugintų sportininkų nuotraukos, laimėjimai, medaliai, taurės ir kitos relikvijos¹⁴⁰.

Esama ir daugiau pavyzdžių, kuomet privati sporto kolekcija virto vieša ekspozicija. Ne tik Lietuvoje, bet užsienio valstybėse veikiančių muziejų ištakos dažnai būna privačios kolekcijos. Antai 1953 m. Londone duris atvėrė Kriketo muziejus, kurio pirmieji eksponatai buvo 1864 metais pradėtos kurti Marylebone kriketo klubo kolekcijos vienetai¹⁴¹.

Jau nuo 1991-ųjų Kaune sėkmingai veikia Lietuvos sporto muziejus¹⁴², kuris bendradarbiauja ne tik su LOKA nariais, bet ir su kitais kolekcininkais. 2011 m. gegužės 18 d., minint Tarptautinę muziejų dieną, čia buvo surengtas pirmasis Lietuvoje veikiančių sporto muziejų bei sporto kolekcininkų simpoziumas, kuriame dalyvavo visuose šalies regionuose esančių šių kultūros židinių vadovai, darbuotojai, sporto veteranai, kolekcininkai. Renginio metu parodytas dokumentinis, filmas apie Lietuvos sporto muziejaus atidarymo iškilmes 1991 m. rugpjūčio 2 d. bei apie tuo metu Lietuvoje veikiančius sporto muziejus ir sporto istorijos ekspozicijas. Buvo išklaustytos jų steigėjų, puoselėtojų mintys ir pasiūlymai. Aptarti bendradarbiavimo klausimai, išrinkta Lietuvos sporto muziejų ir sporto kolekcininkų tarpusavio bendradarbiavimo taryba, patvirtinta jos veiklos programa. Pirmininku išrinktas Lietuvos sporto muziejaus direktorius P. Majauskas, sekretore – S. Vaitkaitytė, tarybos nariais tapo R. Džiautas, Zenonas Gramackas, Leonas Karaliūnas, Henrikas, Kibeikis, Algirdas Plungė, Vytautas Papečkys ir Janina Sinickienė. Renginio metu Sauliui Kavaliauskui, Vytautui Gudaičiui, V. Franckaičiui,

¹⁴⁰ Oficiali Panevėžio miesto savivaldybės interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. gegužės 22 d.] <<http://www.panevezys.lt/lt/naujienos/naujienu-archyvas2011/9355.html>>.

¹⁴¹ Reilly, Justine. *Sport, Museums and Cultural Policy*. Daktaro disertacija. Centrinio Lankašyro universitetas. 2014. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 kovo 16 d.]. <[http://clou.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20\(Master%20Copy\)%20Vol%201.pdf](http://clou.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20(Master%20Copy)%20Vol%201.pdf)>.

¹⁴² Oficiali Lietuvos sporto muziejaus interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.] <http://www.lietuvosportomuziejus.lt/viewpage.php?page_id=1>.

Z. Gramackui, Vytautui Papečkui, J. Sinickienei, S. Vaitkaitytei, L. Karaliūnui, A. Plungei ir Dainiui Litvinskui buvo įteiktos padėkos už ilgametį sporto paveldo puoselėjimą bei sklaidą Lietuvoje (žr. 7 priedą).

Kaip matyti, bendra privačių kolekcijų raiškos situacija erdvių klausimu Lietuvoje tiriamuoju laikotarpiu buvo patenkinama, bet LOKA informaciniuose leidiniuose ekspozicinių erdvių stoka Vilniuje gana smarkiai kritikuojama. Antai V. Gudelis šią situaciją vadino netgi gėdinga, kritikavo valdžios atstovų pažadų nevykdymą: žadėta sporto menę įkurti Valdovų rūmuose, suteikti patalpas Nacionaliniame stadione¹⁴³. Uždarius sportininkų namus Vilniuje LOKA nariai aktyviai parodas rengė prekybos ir pramogų centruose, LTOK kavinės *Perlas*, bankų, sporto arenų, muziejų, kitų įstaigų patalpose. Privačių kolekcijų raiškos erdvės jau analizuotos mano tyrimo II skyriuje. Tačiau šiame kontekste galima nevienareikšmiškai pastebėti, jog būtent nuolatinių patalpų neturėjimas verčia kolekcininkus glaudžiau bendradarbiauti su kitų organizacijų nariais, eksponuoti savo surinktas sporto vertybes įvairesnėse erdvėse geografiniu požiūriu bei auditorijos atžvilgiu. Tai reikšminga viešumo prasme taip pat įvairių organizacijų, tokių kaip nevyriausybių, valstybės, privačių ir kitų, pozityvaus bendradarbiavimo aspektu. Be abejo, tokiomis aplinkybėmis būtina spręsti transporto, skirto kolekcijų gabenimui bei įvairius papildomus saugumo klausimus. Egzistuoja rizika dėl galimai neatsakingo elgesio su sporto vertybėmis tais atvejais, kuomet tenka jas laikinam arba nuolatiniam saugojimui perduoti neprofesionalams.

Specialių žinių, disponuojant istorijos vertybėmis, stokos problema neegzistuoja muziejuose, kur dirba šios srities profesionalai. Deja, pastebėta, kad su pastarosiomis institucijomis LOKA narių bendradarbiavimas yra gana menkas. Linaros Dovydaitytės atliktas tyrimas atskleidė, kad auditorijos manymu, muziejų „gyvą“ gali padaryti bendradarbiavimas su mėgėjais, bendrų projektų rengimas¹⁴⁴. Naujoji interaktyvios komunikacijos paradigma, kurią analizuoja L. Dovydaitytė, Lietuvoje reiškia ne tik teorijoje išdėstyta muzeologijos tiesas, bet ir realius muziejų auditorijų lūkesčius, kuriuos šios visuomeninės institucijos turės anksčiau ar vėliau patenkinti¹⁴⁵. Taigi kolekcininkų ir muziejų bendradarbiavimas turėtų būti glaudinamas tiek institucine, tiek individualia iniciatyva.

LOKA nariai ne tik kolekcionuoja, bet ir rengia įvairius straipsnius sporto kolekcijų ir sporto istorijos temomis, juos publikuoja. Taip pat savo veiklą viešina socialinio puslapio Facebook

¹⁴³ Nenartavičius, Gintaras. „V. Gudelis: Vilniaus vadovai netesi savo daugkartinių pažadų“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁴⁴ Dovydaitytė, Linara. „Būti muziejaus dalimi: Lietuvos muziejų komunikacija su visuomene“. *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos*. Vilnius: „Versus aureus“, 2015. P. 233.

¹⁴⁵ Ten pat. P. 239.

paskyroje¹⁴⁶, dalyvauja televizijos laidose. Pavyzdžiui, prieš 2008 m. Pekino olimpiadą Lietuvos televizijos laidose *Labas rytas* ir *Labas vakaras* dalyvavo olimpinių suvenyrų kolekcininkai D. Kreivys ir R. Džiautas¹⁴⁷. Taigi kolekcininkai įvairiomis priemonėmis siekia viešinti savo veiklą.

LOKA narių praktika Lietuvoje pasižymi ne tik gausiu parodų organizavimu, savo veiklos viešinimu, sporto istorijos populiarinimu, geranorišku patirties dalijimusi su asociacijos nariais ir su visais besidominčiais, taip pat siekiu garbingai reprezentuoti Lietuvą užsienio valstybėms, tačiau ir bendruomeniškumu. LOKA nariai savo gretose mini ne vien Lietuvos bei pasaulio sportui svarbius jubiliejus ar įvykius, tačiau ir asmenines šventes. Asociacijos gyvavimo metu jauniausi jubilieatai priėmę sveikinimus buvo Audrius Kavaliauskas, 2006 m. minėjęs 30-metį¹⁴⁸, ir Laurynas Dapkevičius, kuriam 2014 m. taip pat sukako 30 metų¹⁴⁹. Garbingiausią 80 metų jubiliejų iš kolekcininkų atšventė V. Gudelis (2010 m.) ir K. Kilčiauskas (2012 m.)¹⁵⁰. Deja, būta ir netekčių.

Kaip matyti iš aukščiau pateiktų duomenų, nuo 2001 m., kuomet buvo įkurta LOKA, jos nariai surengė nemažai individualių nedidelių parodų, taip pat keletą reikšmingesnių – kolektyvinių ir pagal galimybes propagavo asociacijos veiklą. LOKA nariai tiriamuoju laikotarpiu prisidėjo prie Lietuvos atributikos kūrimo, sporto istorijos tyrimų ir sporto propagavimo, stiprino savo bendruomenę. Kolekcininkai viešai ir bendruomenės lygmeniu diskutavo apie disponavimą kultūros vertybėmis, aktualizavo esamas problemas, sprendė privačių sporto kolekcijų panaudos klausimus ir perspektyvą.

Sukauptos privačios sporto kolekcijos – labai įvairios, turtingos unikaliais vienetais. Analizuojant kolekcininkų veiklą, itin svarbu pabrėžti, jog tyrėjo žvilgsnis turi krypti ne tik į materialias kolekcijas, tačiau ir į rinkėjo intelektinę nuosavybę – sukauptas žinias bei patirtį, kurios viešinimas ir sklaida yra ne mažiau svarbūs Lietuvos sporto istorijos, paveldo bei kitų sričių tyrimams ir raiškai, nei materialių kolekcijų. Visgi privačių kolekcijų savininkų bei institucijų bendradarbiavimas yra gana ribotas.

3. 3. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos narių veikla tarptautinėje erdvėje

¹⁴⁶ LOKA paskyra virtualiame socialiniame tinkle Facebook. [žiūrėta 2016 kovo 19 d.] <<https://www.facebook.com/sportokolekcininkai/?fref=ts>>.

¹⁴⁷ Nenartavičius, Gintaras. „Kolekcininkai žiniasklaidoje“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁴⁸ Nenartavičius, Gintaras. „Sveikinome LOKA narius jubiliatu“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁴⁹ Interviu su R. Džiautu. 8 priedas. P. 84.

¹⁵⁰ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA nariai šventė jubiliejus“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

Svarbiausias pasaulio olimpinių kolekcininkų renginys – TOK globojamos tradicinės mugės. Praėjus vos mėnesiui po steigiamosios konferencijos, LOKA atstovai dalyvavo šiame renginyje Seule (Pietų Korėja) ir pirmą kartą tarptautinėje erdvėje oficialiai paskelbė apie Lietuvos kolekcininkų susivienijimą. Apie šį įvykį pranešė Tarptautinės olimpinių kolekcininkų asociacijos (FIMO – angl.) vadovams, pakvietė juos apsilankyti Lietuvoje¹⁵¹. Seule susirinko dvidešimt trijų šalių atstovai. Mugės metu Olimpijame centre buvo atidarytas Seulo olimpinis muziejus, kuriame pristatoma olimpinių žaidynių istorija iki Seulo-88 bei vertingi eksponatai iš Tarptautinio olimpinio muziejaus Lozanoje. Taip pat čia vyko sporto gaminių parodos bei mugės. Pietų Korėjoje lankėsi LOKA viceprezidentas R. Džiautas ir generalinis sekretorius D. Kreivys, kurie per ankstesnius kolekcininkų sąskrydžius dalyvaudavo tik kaip privatūs asmenys. Kaip teigė mugės Seule dalyviai, ji buvo gerai organizuota, tačiau kolekcininkai tikėjosi didesnio korėjiečio dėmesio¹⁵².

2002 m. pasaulio kolekcininkams svarbiausias metų renginys – kasmetinė TOK globojama olimpinės atributikos mugė vyko gegužės 17–19 d. Olimpijame muziejuje Lozanoje (Šveicarija). Mugėje buvęs ilgametis TOK prezidentas Chuanas Antonio Samarančas susitiko su aktyviausiais įvairių šalių kolekcininkais ir įteikė jiems atminimo medalius. Tuomet Lietuvą atstovavo LOKA generalinis sekretorius D. Kreivys, panevėžietis G. Džiautas bei viceprezidentas R. Džiautas. Šis kolekcininkas tapo pirmuoju LOKA nariu, dalyvavusiu mugėje Šiaurės Amerikos žemyne. 2002 m. pastaroji vyko Toronte (Kanada). Čia gegužės pradžioje buvo surengta sporto kortelių ir kitos kolekcijų medžiagos mugė *Spring Expo 2002*¹⁵³.

2003 m. liepos 25–27 d. Norvegijoje, *Bio „Telemark“* halėje vyko tradicinė 9-toji TOK globojama olimpinė kolekcininkų mugė, kurioje dalyvavo R. Džiautas ir D. Kreivys. Po metų tarptautinė jubiliejinė – dešimtoji kolekcininkų mugė vyko olimpinėje Lozanoje (Šveicarija). Joje taip pat dalyvavo lietuviai, kurie dar ne kartą čia sugrįžo. 2005 ir 2006 m. tuo metu ėjęs LOKA viceprezidento pareigas R. Džiautas ir generalinis sekretorius D. Kreivys dalyvavo tradicinėse mugėse Lozanoje¹⁵⁴.

¹⁵¹ Nenartavičius, Gintaras. „Lietuviai – ir mugėse ir muziejuose“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁵² „Kolekcininkų Rūpesčiai. Seule ir Lietuvos kolekcininkai“. *Sportas*. 2001-05-14. P. 4.

¹⁵³ Gudelis, Vytautas ir Gudelytė, Daiva. „Lietuvos Olimpinei kolekcininkų asociacijai – 10 metų“. *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA. P. 4.

¹⁵⁴ Gudelis, Vytautas ir Gudelytė, Daiva. „Lietuvos Olimpinei kolekcininkų asociacijai – 10 metų“. *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA. P. 4.

2004 m. metais filatelistas Vytautas Vyšniauskas dalyvavo XXVIII olimpinė žaidynių Atėnuose filatelijos parodoje su savo pašto ženklų ir vokų kolekcija „Krepšinio istorija ir olimpinis krepšinis“. Tuomet kolekcininkas laimėjo bronzos medalį¹⁵⁵.

2007 m. birželio 23–28 d. kolekcininkų mugė vyko Pekine (Kinija). Kinijos sostinėje surengtoje 13-toje mugėje, kuri buvo įtraukta į Pekino olimpiados kultūros festivalio programą, dalyvavo devyniolikos šalių kolekcininkai¹⁵⁶. Į šį miestą mugė „grįžo“ po trejų metų.

Olimpiniais 2008-aisiais mugė vėl turėjo vykti Lozanoje, tačiau renginys taip ir liko tik planuose. Tai iš dalies kompensavo Lenkijoje vykusi kolekcininkų mugė, kuri veikė Lenkijos olimpiniam centre. Čia dalyvavo keturi LOKA nariai – R. Tirilis, S. Juzėnas, A. Kavaliauskas ir R. Džiautas¹⁵⁷.

2009 m. gegužės 29–31 d. Lenkijos sostinėje Varšuvoje, šiuolaikiniame olimpiniam centre vyko 14-oji tradicinė kolekcininkų mugė. Pirmą kartą joje dalyvavo toks didelis LOKA narių skaičius: R. Džiautas, G. Džiautas, V. Gudelis, D. Kreivys ir K. Skerys¹⁵⁸. Vykstančiųjų skaičių lėmė palankios aplinkybės: bevizis režimas, nedidelis geografinis atstumas, gana nedidelės būtinos finansinės išlaidos. Būtent finansinės aplinkybės riboja aktyvesnį kolekcininkų dalyvavimą užsienyje vykstančiuose renginiuose, o tuo pačiu ir šalies reprezentavimą per sporto kolekcininkų veiklą tarptautinėje erdvėje. Šią keturioliktąją olimpinę kolekcininkų mugę surengė TOK filatelijos, numizmatikos ir kitų vertybių komisija, Loanos olimpinis muziejus bei Lenkijos olimpinis komitetas. Mugė vyko moderniam popiežiaus Jono Pauliaus II vardu pavadintame olimpiniam centre. Į Varšuvą atvyko 123 kolekcininkai iš 21 valstybės. Mugę atidarė Lenkijos olimpinio komiteto prezidentas Piotras Nurowskis. Sveikinimo žodį tarė TOK garbės prezidentas Ch. A. Samaranchas, kuris po atidarymo apžiūrėjo ant stalų išdėstytus mugės dalyvių rinkinius ir kiekvienam paspaudė ranką. LOKA generaliniam sekretoriui R. Džiautui ši garbė teko net tryliką kartą. Šiame renginyje pirmą kartą dalyvavo K. Skerys, kurį labiausiai nustebino atvežtų olimpinė ženklių, unikalių medalių ir žaidynėms skirtų leidinių gausa. Rinkoje buvo pasiūlytas net 1896 m. Atėnų olimpinė žaidynių medalis. Ši mugė iš kitų išsiskyrė tuo, kad organizacinio komiteto nariai, kuriems vadovavo pats P. Nurowskis, skrupulingai rūpinosi visais mugės dalyviais bei jų gyvenimo sąlygomis. Iš viešbučių į olimpinį centrą nustatytu laiku kursavo specialūs autobusai. Tai labai

¹⁵⁵ Gudelis, Vytautas ir Gudelytė, Daiva. „Lietuvos Olimpinei kolekcininkų asociacijai – 10 metų“. *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA. P. 5.

¹⁵⁶ Nenartavičius, Gintaras. „Lietuviai – ir mugėse ir muziejuose“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁵⁷ Ten pat.

¹⁵⁸ Gudelis, Vytautas ir Gudelytė, Daiva. „Lietuvos Olimpinei kolekcininkų asociacijai –10 metų“. *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA. P. 5–6.

palengvino dalyvių kelionę į mugę ir iš jos. Mugės ekspozicija buvo pateikta originaliai, šiuolaikiškai¹⁵⁹. – Renginyje dalyvavę lietuviai papildė savo kolekcijas, pasidalijo kolekcionavimo patirtimi su užsienio entuziastais, garbingai atstovavo Lietuvą.

15-oji mugė 2010 m. balandžio 16–18 d. buvo surengta Kiolne, Vokietijos olimpiniam ir sporto muziejuje. Daugeliui nuolatinių mugių dalyvių atvykti į ją sutrukdė tuo metu skrydžių erdvę paralyžiavęs Islandijoje išsiveržęs ugnikalnis. Lietuvą joje atstovavo R. Džiautas ir D. Kreivys¹⁶⁰. Taip pačiais metais 16-oji mugė vyko Pekine, tačiau lietuviai joje nedalyvavo. Tai vieninteliai metai, kuomet buvo suorganizuotos dvi mugės.¹⁶¹

17-oji mugė vyko 2011 m. rugpjūčio 4–7 d. Čikagoje (JAV) kartu su 32-uuju Amerikos sporto atributikos kolekcininkų suvažiavimu. Milžiniškame Čikagos DE. Stephenso parodų centre ji užėmė vos aštuntadalį viso renginio ploto. Tai buvo viena didžiausių mugių, kokios buvo iki tol surengtos. Mugėje dominavo amerikietiškojo futbolo ir beisbolo atributika – kortelės, kamuoliukai, apranga¹⁶². Būtent šią tendenciją Amerikoje akcentavo ir Vincent Karnila.¹⁶³ Pasak R. Džiauto, amerikiečiai nelabai domisi tuo, kas vyksta Europoje. Todėl ir Olimpinių atributika juos mažiau domino. Mugėje vyko autografų pasirašymo sesijos. Tačiau jų kainos, kaip ir dalyvių autografo ant norimo suvenyro, siekė 250 dolerių. Mažiau žinomų sportininkų parašą buvo galima gauti ir už kelias dešimtis dolerių. R. Džiautas Čikagoje buvo vienas iš nedaugelio europiečių bei vienintelis Baltijos šalių atstovas¹⁶⁴.

18-oji tarptautinė olimpinė mugė 2012 m. gegužės 16–20 d. vyko Atėnuose. Tuomet į Graikijos sostinę buvo nuvykę vilnietis R. Džiautas ir klaipėdietis Antanas Kalanta. Atėnuose kolekcininkai bendravo istoriniame *Zapejono* pastate, kuriame 1896 m. per pirmąsias šiuolaikines olimpines žaidynes vyko fechtavimo varžybos, 1906 m. gyveno olimpiečiai, o 2004 m. čia veikė spaudos centras. 18-tos mugės metu šiame pastate veikė ekspozicija, kurioje buvo galima susipažinti su visų olimpinių žaidynių istorija. Pirmąją dieną, po oficialaus mugės atidarymo kolekcininkai buvo pakviesti į senąjį marmurinį *Panathinaikon* stadioną, kur vyko olimpinės ugnies perdavimo ceremonija Londono

¹⁵⁹ Gudelis, Vytautas, „Išpūdinga kolekcininkų mugė Varšuvos olimpiniam centre“, *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA, P. 32–33.

¹⁶⁰ Nenartavičius, Gintaras. „Rimantas Džiautas: kelionės į mugės tęsiasi“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁶¹ Interviu su Rimantu džiautu. 8 priedas. P. 85.

¹⁶² Nenartavičius, Gintaras. „Rimantas Džiautas: kelionės į mugės tęsiasi“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁶³ Interviu su Vincent Karnila. 9 priedas.

¹⁶⁴ Nenartavičius, Gintaras. „Rimantas Džiautas: kelionės į mugės tęsiasi“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

olimpiados rengėjams. Atėnuose daugiausia kolekcininkų buvo iš Graikijos, Rusijos, dalyvavo keletas amerikiečių ir tik porą lietuvių¹⁶⁵.

19-oji tarptautinė kolekcininkų mugė vyko 2013 m. 26–28 d. Norvegijoje, 2014 m. – Šveicarijos mieste Lozanoje, 2015 m. – JAV miestelyje Leik Pleside, o 2016 m. mugė surengta Švedijos mieste – Geteborge. Pastarojoje lankėsi R. Džiautas.

LOKA veikla tarptautinėje erdvėje neapsiriboja dalyvavimu tarptautinėse kolekcininkų mugėse. Antai 2005 m. Tartu (Estija) sporto muziejuje lankėsi LOKA nariai P. Statuta bei G. Nenartavičius, kurių susižavėjimas estų muziejinių pasiekimais ir paskatino vėlesnę kitų kolekcininkų kelionę. 2007 m. lietuvių kolekcininkų grupė – V. Gudelis, R. Džiautas ir G. Džiautas – aplankė Estijos sporto muziejų Tartu. V. Gudelis padovanojo estams vertingų eksponatų: P. Kereso šaržus – originalus, nupieštus J. Penčylos (vienas jų su P. Kereso autografu) ir D. Šniuko knygą apie šaržų autorių¹⁶⁶. A. Gudiškio nuomone, Lietuvos kolekcininkai – aktyvesni už latvius ir estus. Lietuviai turi savo asociaciją, kuri kasmet surengia ne vieną parodą¹⁶⁷.

Tiriamuoju laikotarpiu kai kurie LOKA nariai aplankė Suomijos olimpinį sporto muziejų Helsinkyje¹⁶⁸. 2007 m. LOKA nariai surengė parodą Rygoje per BBL finalo ketverto varžybas¹⁶⁹.

Aktyviausias tarptautinėje erdvėje LOKA, OLYMPIN (JAV) bei OSLO PIN CLUB (Norvegija) kolekcininkų klubų narys R. Džiautas buvo nuvykęs į Solt Leik Sičio (2002), Turino (2006) žiemos, Atėnų (2004) bei Londono (2012), vasaros olimpines žaidynes.¹⁷⁰ Dar prieš įkuriant LOKA, kolekcininkas aplankė Lilehamerio (1994), Atlantos (1996) ir Sidnėjaus (2000) olimpines žaidynes¹⁷¹. Kolekcininką nustebino menkas italų susidomėjimas kolekcionavimu¹⁷² bei britų atsainus požiūris į olimpinę atributiką. LOKA generalinis sekretorius pastebi, kad vyksta natūralūs procesai, kurie keičia kolekcininkų kolekcionavimo ypatumus. Antai, pradėjus masiškai naudoti internetą, pasikeitė ir

¹⁶⁵ Nenartavičius, Gintaras. „R. Džiautas: kolekcininkai vis aktyviau keliai į internetą“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁶⁶ Nenartavičius, Gintaras. „Lietuviai – ir mugėse ir muziejuose“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁶⁷ Nenartavičius, Gintaras. „LOKA prezidentas Algimantas Gudiškis: Turime kuo pasidžiaugti“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁶⁸ Nenartavičius, Gintaras. „Lietuviai – ir mugėse ir muziejuose“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁶⁹ Nenartavičius, Gintaras. „Ekspozicijos – ir namuose, ir kavinėse“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁷⁰ Interviu su R. Džiautu. 8 priedas. P. 85.

¹⁷¹ Nenartavičius, Gintaras. „R. Džiautas: kolekcininkai vis aktyviau keliai į internetą“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

¹⁷² Nenartavičius, Gintaras. „Kolekcininkai žiniasklaidoje“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

kolekcionavimo tendencijos. Paskutiniaisiais metais žmonės vis daugiau bendrauja virtualiai, kur vyksta mainai. Tačiau žmonės kolekcininkų mugėse vis rečiau susitinka. Tai iškelia ir tam tikrų problemų, tokių kaip prekyba kopijomis, falsifikatais. Tai gali būti naudinga olimpizmo propagavimo aspektu, bet kolekcinė vertė yra abejotina¹⁷³.

Apibendrinant surinktus duomenis galima teigti, jog LOKA veikla tarptautinėje arenoje yra funkcionali šiais aspektais:

- Viešinamas Lietuvos vardas tarptautinėje erdvėje;
- Lietuvos kolekcininkų rinkiniai pildomi reikšmingais vienetais;
- Vyksta kolekcininkų komunikacija bei dalinimasis gerąja patirtimi.

Atkreiptinas dėmesys, kad tarptautinėje veikloje aiškiai išsiskiria asociacijos lyderių grupė. Ne visi LOKA nariai dalyvauja užsienyje vykstančiuose kolekcininkų suvažiavimuose, neparodo iniciatyvos rengti savo kolekcijų pristatymus užsienyje. Tai natūraliai lemia keletas veiksnių:

- Asmeninės savybės;
- Finansinės galimybės;
- Kolekcijų tematika.

Apskritai LOKA nariai tiriamuoju laikotarpiu aktyviai dalyvavo mugėse ir kolekcininkų susirinkimuose užsienyje, domėjosi kolekcionavimo aktualijomis ne tik Lietuvoje, bet ir svetur. Šią kolekcininkų veiklos kryptį reikėtų vertinti kaip perspektyvią valstybės reprezentavimo aspektu, kolekcijų praturtinimo atžvilgiu, kolekcininkų asmenybių augimu, t. y. asmens saviugdą vystymu bei profesiniu tobulėjimu.

---

¹⁷³ Nenartavičius, Gintaras. „R. Džiautas: kolekcininkai vis aktyviau keliai į internetą“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

IŠVADOS

1. Kolekcionavimas yra plačiai paplitęs reiškinys, kurio ištakas bando atskleisti psichoanalitikai, muzeologai ir kiti specialistai. Privačių asmenų sąmoningai arba nesąmoningai sukauptos kolekcijos gali tapti reikšmingu paveldu. Vienarūšių daiktų sankaupa gali būti vertinga įvairiais aspektais: ekonominiu, istoriniu, politiniu, kultūriniu, etc. Kiekviena kolekcija turi būti vertinama individualiai, atsižvelgiant į jos turinį, istorinę vertę, vienetų autentiškumą, politinį ir socialinį jos aktualumą ir daugelį kitų aspektų.
  2. Sportas, kaip reiškinys yra fenomenalus. Reikia akcentuoti jo poveikį žmonių sveikatai, funkcinėms galimybėms ir fiziniam pajėgumui, taip pat sportas pasitelkiamas kaip politinė, propagandinė priemonė. Per sporto prizmę išryškėja kultūriniai, tradiciniai, ekonominiai valstybės ypatumai. Dėl ypatingo sporto vaidmens šios srities kolekcijų kaupimas, jų moksliniai tyrimai ir sklaida gali turėti didelės teigiamos įtakos visuomenės raidai. Aktualu, kad kolekcijų turinys ir jų savininkų sukauptos nematerialios žinios būtų pritaikytos mokslo ir švietimo tikslams pasiekti.
  3. Psichologiniu požiūriu, kolekcionavimas yra itin sudėtingas reiškinys. Tai nesąmoningas planavimas, nuolatinis rūpestis ieškoti, rasti, papildyti arba įsigyti. Jis iš esmės reiškia ankstesnių nusivylimų kompensavimą negyvais daiktais ir iliuzinį komfortą dėl neaiškios ateities. Tai ne tik bandymas paslėpti senus randus, tačiau ir priminimas apie praeities nuoskaudas ir pažeminimus. Kolekcijų rinkimas gali būti aiškinamas ir pasitelkiant dr. A. S. Wittlin išskirtus motyvus: ekonominis, socialinio prestižo, magiškosios galios, lojalumo, smalsumo ir mokslinių tyrimų bei estetinio žavesio. Visos privačios kolekcijos yra sukauptos dėl asmeninių kolekcininko savybių, jo charakterio bruožų ir laikmečio bei gyvenamosios ir darbo aplinkos veiksnių.
  4. Išskirtinos šios pagrindinės privačių sporto kolekcijų grėsmės: apskaitos nebuvimas, netinkamos laikymo sąlygos, neprofesionalus kolekcininkų požiūris į turimą kolekciją, informacijos stoka: a) privatiems asmenims – apie galimą privačių sporto kolekcijų suvalstybinimą ir raiškos galimybes, b) specialistams – apie esamas privačias sporto kolekcijas.
- Būtina surinkti kuo daugiau informacijos apie privačiame sektoriuje esančias sporto vertybes. Svarbu jas tirti, ieškoti galimybių pastarųjų raiškai, kurti privačių kolekcijų duomenų bazę. Teigiamo poveikio siekiant išsaugoti sporto vertybes būtų galima tikėtis teikiant profesionalias konsultacijas kolekcininkams ir galimiems kolekcijų raiškos erdvių administratoriams. Svarbu

išanalizuoti galimus įpaveldinimo sprendimus, glaudinti visapusišką bendradarbiavimą su kolekcininkais.

5. Vienas svarbiausių veiksnių lemiančių privačių sporto kolekcijų raišką yra erdvės tinkamos joms tarpti. Būtent pastarųjų egzistavimas bei tinkama eksploatacija gali lemti šių rinkinių prieinamumą visuomenei. Išskiriamos šios privačių sporto kolekcijų raiškos erdvės: kolekcininkų gyvenamosios arba ūkinės patalpos, eksponavimui tinkamos valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ar privačių įmonių erdvės, sporto arba istorijos konteksto „reikalaujantys“ įvairių objektų interjeras ir eksterjeras, spauda, televizija, radijas, internetas, kt. ryšio ir komunikacijos priemonės, renginiai.
6. Tiriamuoju laikotarpiu Lietuvoje aktyviai veikia sporto kolekcininkai: kuriami privatūs sporto muziejai, rengiamos privačių kolekcijų parodos, vykdoma švietėjiška veikla, etc. Sporto kolekcininkai veikia individualiai arba kolektyviai. Vienintelė organizacija, kuri vienija kolekcininkus, kolekcionuojančius olimpinio judėjimo ir olimpinių sporto šakų tematika yra LOKA, įkurta 2001 m., Vilniuje. Asociacijos nariai propaguoja olimpinis idealus, populiarina ir skatina domėjimąsi olimpine faleristika, numizmatika ir kita kolekcionavimo medžiaga ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. LOKA nariai rengia individualias ir kolektyvines parodas, aktyviai dalyvauja tarptautinėse mugėse ir kolekcininkų susirinkimuose, propaguoja asociacijos veiklą, prisideda prie Lietuvos atributikos kūrimo, sporto istorijos tyrimų ir sporto propagavimo, stiprina savo bendruomenę.

SANTRUMPOS

ICOMOS – Tarptautinė paminklų ir paveldo vietovių taryba;

JAV – Jungtinės Amerikos valstijos;

KKSD – Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ;

LOCA – Lithuanian Olympic Collectors Association (Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija);

LOKA – Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija;

LTOK – Lietuvos tautinio olimpinio komiteto;

SSRS – Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjunga;

TAFISA – The Association For International Sport for All (Tarptautinė sporto visiems asociacija);

TOK – Tarptautinis olimpinis komitetas;

ULEB – The Union of European Leagues of Basketball (Europos Krepšinio lygų sąjunga);

UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija).

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Nepublikuoti šaltiniai

1. Interviu su Ernestu Kuckailiu, 2016 m. sausio 12 d. 2 priedas.
2. Interviu su Rimantu Džiautu, 2016 m. kovo 30 d. 8 priedas.
3. Interviu su Vincent Karnila, 2015 m. lapkričio 4 d. 9 priedas.
4. Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės apdovanojimų statistikos nuorašas. Pateikė Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Teisės ir bendrųjų reikalų skyriaus patarėja Rasa Kučinskienė, 2015 m. rugsėjo 15 d. 7 priedas.
5. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos įstatai. Vilnius, 2001. *LOKA archyvas*.
6. Penktojo tarptautinio festivalio „Sportas visiems“ medžiaga. Centrinė fizinių jėgų atgavimo (rekreacijos) Taryba, „Sportas visiems britų požiūriu“. *Šiaulių miesto savivaldybės biudžetinės įstaigos Kūno kultūros mokykla archyvas*.
7. Visuomeninės organizacijos registravimo pažymėjimas, kodas 9573477, 2001 m. gegužės 21 d. *LOKA archyvas*.

Publikuoti šaltiniai

1. „Ar kolekcininkai turtingi?“. *Olimpinė panorama*. Nr. 6 (2013). P. 21.
2. „Olimpinei kolekcininkų asociacijai vadovaus A. Gudiškis“. 2009-05-01. Interaktyvus [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.]. <<http://verslas.lrytas.lt/-12411692121238992988-olimpinei-kolekcinink%C5%B3-asociacijai-vadovaus-a-gudi%C5%A1kis.htm>>.
3. „Vėl paroda“. *Olimpinė panorama*. Nr. 3 (2003). P. 56.
4. Čekanauskas, Bronius. „Krepšinio muziejus – namuose“. *Olimpinė panorama*. Nr. 12 (2015). P. 34.
5. Gudelis Vytautas, „Europos krepšinio čempionatui – keturios parodos“. *Olimpinė panorama*. Nr. 4 (2012). P. 58.
6. Gudelis, Vytautas ir Gudelytė, Daiva. „Lietuvos Olimpinei kolekcininkų asociacijai – 10 metų“. *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA. P. 4–5.

7. Gudelis, Vytautas, „Ispūdinga kolekcininkų mugė Varšuvos olimpiniam centre“, *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA, P. 32–33.
8. Gudelis, Vytautas, „Krepšinio paroda keliauja po Lietuvą“, *Olimpinė panorama*. Nr. 4 (2012). P. 52.
9. Guskovas S., „Komerčinės reklamos zigagai“. *Komersantas*, Nr. 1, (1993). P. 5.
10. Indrelytė, Eglė. „Alytuje atidarytas sporto muziejus“. 2015-10-14. *Interaktyvus* [žiūrėta 2015 gruodžio 29] <<http://alytusplus.lt/naujienos/alytuje-atidarytas-sporto-muziejus>>.
11. Interneto portalas: baseballfiresale.com. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.].
12. Interneto portalas: collectauctions.com. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.].
13. „Kolekcininkų Rūpesčiai. Seule ir Lietuvos kolekcininkai“. *Sportas*. 2001-05-14. P. 4.
14. Kokštas M., „Studentai turi rungtyniauti, visa bėda – mažai pinigų“, *Lietuvos sportas*, Nr. 6 (2000), priedas *Futbolo savaitė*, Nr. 2 (2000).
15. Lietuvių Charta. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 22 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=479&p_d=2888&p_k=1>.
16. Lietuvos Respublikos Valstybinės kultūros paveldo komisijos protokolas, Nr. V17–2(6.1.), Vilnius (2015). Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. balandžio 2 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=6861&p_d=155050&p_k=1>.
17. Lietuvos Respublikos valstybinės kultūros paveldo komisijos sprendimas Dėl Lietuvos sporto paveldo apsaugos. Nr. S-3-(6.2. –193). TAR Nr. 4643. 2015-03-30. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/2f958cc0d6cc11e4894f9bde45468d3f>>.
18. Lučinskas, Gintaras. „Alytaus kolekcininkų klubas ruošiasi savo veiklos 10-mečiui“. 2015-12-03. Interaktyvus [žiūrėta 2015 m. gruodžio 29 d.] <<http://gintarinesvajone.lt/2015/02/03/alytaus-kolekcininku-klubas-ruosiasi-savo-veiklos-10-meciui/>>.
19. Maižius V., „Žaidynės turi įvykti“, *Šiaulių naujienos*. 1991-02-05. P. 1.
20. Micpovilienė A., „Sportas – didžioji kultūros dalis“, *Lietuvos sportas*, Nr. 41, 1997. P. 4.
21. *Naujasis Testamentas su geriausių pasaulio sportininkų pasakojimais apie tikėjimą, drąsą bei įkvėpimą*. Vilnius: Lietuvos Biblijos draugija, 2001.
22. Nenartavičius, Gintaras, „K. Skerio rinkiniai rodyti ir Šiauliuose“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
23. Nenartavičius, Gintaras. „Antrasis keturmetis: ir džiaugsmas ir nusivylimas“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

24. Nenartavičius, Gintaras. „Ekspozicijos – ir namuose, ir kavinės“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
25. Nenartavičius, Gintaras. „Futbolo ženklelių mišrainė“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
26. Nenartavičius, Gintaras. „Jubiliejai įprasmina kolekcininkų kasdienybę“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012 m. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
27. Nenartavičius, Gintaras. „Kolekcininkai žiniasklaidoje“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
28. Nenartavičius, Gintaras. „Kortelių kolekcininkai išnyko?“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
29. Nenartavičius, Gintaras. „Kortelių mugės „marina“ tiekimo sutrikimai“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
30. Nenartavičius, Gintaras. „Lietuviai – ir mugėse ir muziejuose“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
31. Nenartavičius, Gintaras. „LOKA – jau ketveri metai“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
32. Nenartavičius, Gintaras. „LOKA nariai šventė jubiliejus“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
33. Nenartavičius, Gintaras. „LOKA prezidentas Algimantas Gudiškis: „Turime kuo pasidžiaugti““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012 m. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
34. Nenartavičius, Gintaras. „Olimpinė atributika – ir ant alaus kamštelių“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
35. Nenartavičius, Gintaras. „Olimpiniai Atėnai ir viliojo, ir skaudino“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
36. Nenartavičius, Gintaras. „Olimpiniai gali būti ir.. alaus kamšteliai“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
37. Nenartavičius, Gintaras. „Pirmųjų veiklos metų tendencijos išliko“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
38. Nenartavičius, Gintaras. „R. Džiautas: kolekcininkai vis aktyviau keliai į internetą“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.

39. Nenartavičius, Gintaras. „Rimantas Džiautas: kelionės į muges tęsiasi“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
40. Nenartavičius, Gintaras. „Rimantas Džiautas: kelionės į muges tęsiasi“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
41. Nenartavičius, Gintaras. „Svarbiausioje parodoje – 16 LOKA narių“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
42. Nenartavičius, Gintaras. „Sveikinome LOKA narius jubiliumus“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2005–2009. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
43. Nenartavičius, Gintaras. „V. Gudelis: Vilniaus vadovai netesi savo daugkartinių pažadų“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2012–2013. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
44. Nenartavičius, Gintaras. „Zenono Gramacko paroda pažymėjo 1992 m. olimpinę žaidynių dvidešimtmečius“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
45. Nenartavičius, Gintaras., „LOKA veikla Lietuvoje“. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2003–2005. Informacinis biuletenis*. Vilnius: LOKA.
46. Oficiali Alytaus miesto savivaldybės interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. vasario 12 d.] <http://www.alytus.lt/naujienos/-/asset_publisher/WItoiZf6GhA3/content/id/669042>.
47. Oficiali Jonišio krepšinio muziejaus interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.] <<http://joniskiokrepšiniomuziejus.lt/#>>.
48. Oficiali Klaipėdos Kūno kultūros ir rekreacijos centro interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.] <<http://www.kkrc.lt/padaliniai/sportininku-namai/>>.
49. Oficiali Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos oficiali interneto svetainė: www.kpd.lt/. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.].
50. Oficiali Lietuvos dailės muziejaus ir Lietuvos muziejų asociacijos interneto svetainė: www.muziejai.lt. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.].
51. Oficiali Lietuvos sporto muziejaus interneto svetainė, www.lietuvosportomuziejus.lt. [žiūrėta 2015 m. gruodžio 22 d.].
52. Oficiali Panevėžio miesto savivaldybės interneto svetainė. [žiūrėta 2016 m. gegužės 22 d.] <<http://www.panevezys.lt/lt/naujienos/naujienu-archyvas2011/9355.html>>.
53. *Olimpinė chartija*. Galioja nuo 2004 m. rugsėjo 1 d. 2006 m., Vilnius: Lietuvos sporto informacijos centras, 2006.

54. Olimpinei kolekcininkų asociacijai vadovaus A. Gudiškis“. 2009-05-01. Interaktyvus [žiūrėta 2016 m. kovo 19 d.]. <<http://verslas.lrytas.lt/-12411692121238992988-olimpinei-kolekcinink%C5%B3-asociacijai-vadovaus-a-gudi%C5%A1kis.htm>>.
55. Pleskačiausko, Aleksandro rankraščių apie Kauną rinkinys. Žalias kalnas / [Aleksandras Pleskačiauskas]. - 1979–1982. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.]. <<http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/KVB/C130000792523>>.
56. Radzevičienė, Laisvė ir Radzevičius, Vytaras, Arvydas Sabonis. *11 skyrių iš didžiausio Lietuvos gyvenimo*. Kaunas: Obuolys (2015).
57. Ramoška, Saulius. „Sostinės valdžia spjovė į sporto istoriją“. 2013-03-06. Interaktyvus [žiūrėta 2016 kovo 18 d.] <<http://lzinios.lt/lzinios/Lengvoji-atletika/sostines-valdzia-spjove-i-sporto-istorija/71808>>.
58. Socialinis puslapis Facebook.
59. Vaizgutaitė, Ernesta ir Giedraitytė, Monika, „Apdovanojimas už sporto paveldo puoselėjimą“, *Mūsų kraštas*. 2008-03-15. P. 5.

Lietuvos Respublikos įstatymai

1. Kilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas. Nr. I-1179. 2012–04–19. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=423934>.
2. Lietuvos Respublikos įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymo įgyvendinimo“. Nr. I-761. 2004-11-11. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=246134&p_query=&p_tr2=>.
3. Lietuvos Respublikos Konstitucija. Valstybės žinios, Nr. 33–1014. 1992.
4. Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymas. Nr. I-1151. Valstybės žinios, Nr. 9–215. 1996.
5. Lietuvos Respublikos muziejų įstatymas Nr. I-930. 2013-12-23. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 25 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=464341>.
6. Lietuvos Respublikos Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. Nr. I-733. Vilnius (1994). Interaktyvus. [žiūrėta 2016 sausio 14 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=438328>.

7. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas. Nr. I-733. 2008-05-08. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=320782>.
8. Saugomų teritorijų įstatymas. Nr. IX-628. 2001-12-04. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=156931&Condition2=>>.
9. Statybos įstatymas. Nr. I-1240. 2007-05-03. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=297903>.
10. Teritorijų planavimo įstatymas. Nr. I-1120. 2008-11-11. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=331439>.
11. Žemės įstatymas. Nr. I-446. 2011-04-12. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_1?p_id=397951>.
12. Žemės reformos įstatymas. Nr. I-1607. 2003-04-03. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.] <<http://www3.lrs.lt/pls/inter3/oldsearch.preps2?Condition1=209834&Condition2=>>.

Literatūra

1. *40 metų Lietuvos kultūrizmui. 1965–2005*. Sudaryt. Petraitis, Arūnas. Kaunas: Lietuvos kultūrizmo ir fitneso federacija, 2006.
2. Ašmenskas, Viktoras, *Lietuvos Aero klubas 1927–1940 metais*. Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2007.
3. Čekanauskas, Bronius. „Vienintelė tokia kolekcija“. *Olimpinė panorama*. Nr. 9 (2015). P. 30–31.
4. *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. Vyr. redaktorius Keinys S. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000.
5. Damalakaitė, Eglė, *Lietuvos sporto paveldo poveikis populiariinant sportą jaunimo tarpe Kauno mieste*. Baigiamasis magistro darbas. Lietuvos sporto universitetas. *Nacionalinė Lietuvos akademinė elektroninė biblioteka* (2010). Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 13 d.] <http://vddb.library.lt/fedora/get/LT-eLABa-0001:E.02~2010~D_20100605_002323-56632/DS.005.0.01.ETD>.
6. Dovydaitytė, Linara. „Būti muziejaus dalimi: Lietuvos muziejų komunikacija su visuomene“. *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos*. Vilnius: „Versus aureus“, 2015. P. 199–240.

7. Gamziukas, Algirdas, „Antanas norėjo būti ore: apybraiža apie lėktuvų konstruktorių A Gustaitį“. Kaunas: Plieno sparnai, 1997 m.
8. Gudelis, Vytautas ir Gudelytė, Daiva. „Lietuvos Olimpinei kolekcininkų asociacijai - 10 metų“. Vilnius: LOKA. P. 4.
9. Gudelis, Vytautas, „Tik garsiems olimpinių žaidynių dalyviams priklausę egzemplioriai“, *Dešimt metų su olimpine vėliava*. Vilnius: LOKA, P. 18–19.
10. Gudelis, Vytautas. „Dešimt metų su olimpine vėliava“. *Olimpinė panorama*. Nr. 2 (2001). P. 58.
11. Gudelis, Vytautas. „Dešimt metų su olimpine vėliava“. *Olimpinė panorama*. Nr. 2 (2011). P. 58.
12. Guogis, Arvydas et al. „Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių santykių reikšmė, plėtojant vietinę demokratiją: atvejo tyrimai dviejose Lietuvos savivaldybėse“. *Viešoji politika ir administravimas*. Nr. 22 (2007). P. 47–56. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 29 d.] <https://www.mruni.eu/upload/iblock/048/5_a.guogis_d.gudelis_a.stasiukynas.pdf>.
13. Hood, Annie, *Sports Heritage Network Mapping Survey*, 2006. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 vasario 19 d.] <<http://www.nationalsportingheritageday.org.uk/wp-content/uploads/2013/11/1797-HOOD-sports-heritage-rrm.pdf>>.
14. IV Lietuvos sporto kongresas. Nuo kongreso iki kongreso. Vilnius, 2005.
15. Jankauskas, Jonas, „Neatsiejamos sporto ir aplinkos sąsajos“, *Sveikata*, Nr. 6 (1999). P. 17–21.
16. Jankauskas, Petras Jonas et al., *Kūno kultūros ir sporto istorija Vilniaus universitete*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2005.
17. Klimkevičius, Algirdas, *Lietuvos futbolo istorija. Žmonės, 1911–1990*. Vilnius: Vaga, 2016.
18. Kraeutler, Hadwig, „The Museologist, Writer, Educationalist Alma S. Wittlin (1899–1990)“. *museumstudies.si.edu*. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.] <<http://museumstudies.si.edu/Hadwig%20Kraeutler%20Report%20on%20Alma%20Wittlin.pdf>>.
19. Kreivys, Darius, „Įsimintinos olimpinių ženklelių istorijos datos“, *Olimpinė panorama*. Nr.3 (2003). P. 56.
20. Kulevičius, Salvijus. *Lietuvos paveldosaugos idėjiniai modeliai ir jų raiška praktikoje sovietmečiu*. Daktaro disertacija. Vilniaus universitetas. 2010. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. gegužės 25 d.] <https://www.researchgate.net/profile/Salvijus_Kulevicius/publication/269992234_Lietuvos_pa

- veldosaugos_idjiniai_modeliai_ir_j_raika_praktikoje_sovietmeiu._Daktaro_disertacija_Ideological_Models_of_Lithuanian_Heritage_Protection_and_their_Practical_Expression_at_the_Soviet_Period._Doctoral_dissertation_(LT)/links/549d17720cf2d6581ab497cc.pdf>.
21. Kurtinaitis, Rimas, „Lietuvos Kūno kultūros ir sporto problemos“, *Sporto mokslas*, Nr. 1 (1999). P. 2–4.
  22. Mairesse, François, „Pasaulio muziejimas“. *www.muzeologija.lv*. N. D. Interaktyvus. [žiūrėta 2015 m. liepos 1 d.] <http://www.muzeologija.lv/sites/default/files/f-mairesse_pasaulio-muziejimas_lt.pdf>.
  23. Motiejūnas, Paulius, „Olimpinis sportas viešosios diplomatijos kontekste“, *Sporto mokslas*, Nr. 3 (2006). P. 5–10.
  24. Muensterberger, Werner, *Collecting: An Unruly Passion: Psychological Perspective*. New York: Harcourt, Brace and Company, 1994.
  25. Naužemys, Remigijus, *Svarsčių kilnojimo istorija Lietuvoje 1970–2010*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
  26. Nenartavičius, Gintaras. „LOKA prezidentas Algimantas Gudiškis: „Turime kuo pasidžiaugti““. *Lietuvos olimpinė kolekcininkų asociacija. 2010–2012 m. Informacinis biuletėnis*. Vilnius: LOKA.
  27. Nigel, Barber, „Is Sport a Religion? Is football mania areligion“. 2009-11. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. sausio 15 d.] <<https://www.psychologytoday.com/blog/the-human-beast/200911/is-sport-religion>>.
  28. Norkus, Stanislovas, et al. „Sporto paveldas: sklaidos erdvės ir saugojimo galimybės“. *Mykolo Riomerio universitetas*, (2012): 1473–1486. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 m. vasario 19 d.] <https://www.mruni.eu/upload/iblock/7fc/014_norkus_aluzas_tamulaitiene.pdf>.
  29. Pacenka, Rimantas ir Kavaliauskas, Saulius, „Sporto kaip socialinio-kultūrinio reiškimo samprata“. *Sporto mokslas*, Nr. 4 (1998).
  30. Petraitis, Arūnas, *45 metai Šiaulių kultūrizmui: 1968–2013 m.*. Radviliškis: „Litera“, 2014.
  31. Petraitis, Arūnas, *Lietuvos kultūrizmas 1965–2015. Iliustruota „geležinio“ sporto istorija*. Radviliškis: „Litera“, 2016.
  32. Poviliūnas, Artūras ir Urbonas, Aloyzas. *Nematoma olimpinio medalio pusė*. Vilnius: Gairės, 2015.
  33. Raubickas, Eugenijus. *Ženklas ant munduro: leidinys skiriamas Lietuvos aviacijos istorijos tyrimų 75-mečiui*. Vilnius: Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija, 2005.

34. Reilly, Justine. *Sport, Museums and Cultural Policy*. Daktaro disertacija. Centrinio Lankašyro universitetas. 2014. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 kovo 16 d.].
<[http://clouk.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20\(Master%20Copy\)%20Vol%201.pdf](http://clouk.uclan.ac.uk/11324/1/Reilly%20Final%20e-Thesis%20(Master%20Copy)%20Vol%201.pdf)>.
35. *Sporto terminų žodynas*. Parengė Stonkus S. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2002.
36. Šukys, Saulius, *Socialiniai, etiniai sporto aspektai*, Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2005.
37. Šukys, Saulius, *Socialiniai, moraliniai sporto sociologijos aspektai*. Kaunas: Lietuvos kūno kultūros akademija, 2002.
38. Tamulaitienė, Regina ir Norkus, Stanislovas, *Sportas Šiaulių universitete (1948–2008)*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2008.
39. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Interaktyvus. [žiūrėta 2008 gegužės 2 d.],
<<http://www.zodziai.lt/tarptautiniai/index.php>>.
40. *Tarptautinių žodžių žodynas*. Redaktorius Lemchenas Ch. Vilnius (1951).
41. Tirilis, Rimgaudas, *Geležiniai vyrai: knyga skiriama Lietuvos sunkumų kilnojimo 100-mečiui, Lietuvos vardo 1000-mečiui*. Vilnius: Standartų spaustuvė, 2010.
42. Tirilis, Rimgaudas, *Lietuvos boksiui 90*. Vilnius: Petro ofsetas, 2013.
43. Valaitis, Sigitas, *Sveikatos šaltiniai*. Vilnius: Mokslas, 1989.
44. Valstybinės lietuvių kalbos komisijos konsultacijų bankas. Interaktyvus. [žiūrėta 2016 vasario 19 d.] <<http://konsultacijos.vlkk.lt/lit/4402>>.

Sigita Vaitkaitytė

KOLEKCIŪNINKŲ VEIKLA LIETUVOJE 1990–2016 M.:

SPORTO KOLEKCIJŲ ATVEJO ANALIZĖ

SANTRAUKA

Tyrime keliami problema: mokslinėje literatūroje nėra išskirta sporto kolekcininkų kategorijų pagal kolekcijų sudarymo principus. Taip pat nėra nustatyta, kaip kolekcininkų kompetencijos, jų asmeninės savybės bei santykis su institucijomis, sąlygoja sporto vertybių raišką bei galimą įpaveldinimą Lietuvoje. Nėra atsakyta į klausimus, kaip kolekcininkai disponuoja privačiais sporto rinkiniais ir kaip juos sudarančios vertybės gali būti aktualizuojamos mokslo, kultūros, švietimo, etc. reikmėms.

Tikslas – išanalizuoti sporto kolekcininkų veiklą Antrojeje Lietuvos Respublikoje. Uždaviniai: 1) įvertinti privačių sporto kolekcijų reikšmę; 2) išanalizuoti privačių sporto kolekcijų kaupimo motyvus; 3) iširti privačioms sporto kolekcijoms kylančias grėsmes; 4) išanalizuoti privačių sporto kolekcijų raiškos galimybes; 5) iširti LOKA veiklą.

Metodai: 1) praktinės veiklos metodas; 2) mokslinės literatūros ir šaltinių analizės metodas; 3) interviu metodas; 4) apibendrinimo metodas; 5) lyginamoji analizė.

Reikšminga Lietuvos sporto istorijos vertybių dalis egzistuoja privačių kolekcijų forma. Lietuvoje sporto paveldui teikiamas vis didesnis politikų, sporto visuomenės narių bei organizacijų ir istorinę atmintį puoselėjančių institucijų dėmesys. Vis dėlto nėra mokslinių darbų, sistemiškai apimančių sporto kolekcininkų veiklą Lietuvoje. Būtina surinkti kuo daugiau informacijos apie privačiame sektoriuje esančias sporto vertybes, analizuoti galimus įpaveldinimo sprendimus. Aktualu, kad kolekcijų turinys ir jų savininkų sukauptos nematerialios žinios būtų pritaikytos mokslo ir švietimo tikslams pasiekti.

Privačios kolekcijos dažnai sukaupiamos per ilgą laiką, nesąmoningai, netikslingai, todėl jų savininkai ne visuomet sukauptų vienuarūšių daiktų rinkinį suvokia kaip kolekciją ir ne visuomet priskiria save kolekcininkų bendruomenei. Šie kolekcininkai tyrime skiriami į pasyvių kolekcininkų grupę. Kita kolekcininkų grupė: sąmoningai ir tikslingai kaupiančių, sisteminančių ir tiriančių

vienarūšius daiktus – tyrime įvardijama kaip aktyviųjų. Pastarieji savo kolekcijomis disponuoja profesionaliai.

Išskiriami pagrindiniai kolekcionavimo motyvai: ekonominis, socialinio prestižo, magiškosios galios, lojalumo, smalsumo-mokslinių tyrimų bei estetinio žavesio. Visų privačių rinkinių atsiradimui įtakos turi asmeninės kolekcininko savybės bei aplinkos veiksniai. Daugiausia sporto kolekcijų yra sukaupę sporto veteranai, sportininkai, treneriai, privačių sporto klubų savininkai, įvairių sporto organizacijų vadovai, kiti asmenys tiesiogiai susiję su sportu.

Išskirtinos šios pagrindinės privačių sporto kolekcijų grėsmės: apskaitos nebuvimas, netinkamos laikymo sąlygos, neprofesionalus kolekcininkų požiūris į turimą kolekciją, informacijos stoka.

Įvardintinos šios erdves, kuriose vyksta privačių sporto kolekcijų raiška: kolekcininkų gyvenamosios arba ūkinės patalpos, eksponavimui tinkamos valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų ar privačių įmonių erdvės, sporto arba istorijos konteksto „reikalaujantys“ įvairių objektų interjeras ir eksterjeras, spauda, televizija, radijas, internetas, kt. ryšio ir komunikacijos priemonės bei renginiai.

LOKA įkurta 2001 m. Vilniuje. Ši organizacija vienija kolekcininkus, kolekcionuojančius olimpinio judėjimo ir olimpinių sporto šakų tematika. Asociacijos nariai propaguoja olimpinis idealus, populiarina bei skatina domėjimąsi olimpine faleristika ir kita kolekcionavimo medžiaga ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje. Tiriamuoju laikotarpiu LOKA nariai rengė individualias bei kolektyvines parodas, dalyvavo tarptautinėse mugėse ir kolekcininkų susirinkimuose, propagavo asociacijos veiklą, prisidėjo prie Lietuvos atributikos kūrimo, sporto istorijos tyrimų bei sporto propagavimo, stiprino savo bendruomenę.

Sigita Vaitkaitytė
COLLECTORS' ACTIVITIES IN LITHUANIA IN 1990–2016:
CASE STUDY OF SPORT COLLECTIONS
SUMMARY

The problem of the research: the categories of sport collectors under the principles of collecting have not been distinguished in the scientific literature. In addition, it has not been determined how the collectors' competencies as well as their personal characteristics and relations with institutions influence the expression of sport values and possible heritability thereof in Lithuania. The following questions have not been answered yet: how private sport collections are disposed by collectors and how the collectables could be exposed for scientific, cultural, educational, etc. purposes.

The aim of the research is to analyze the activities of sport collectors in the Republic of Lithuania in 1990–2016 through the following objectives: 1) to assess the significance of private sport collections; 2) to analyze the reasons for private collecting of sport collectables; 3) to identify the risks related to private sport collections; 4) to research the opportunities to expose private sport collections; 5) to analyze the activities of the Lithuanian Olympic Collectors Association (LOCA).

The methods of the research: 1) the method of practice; 2) the analysis of scientific literature and sources; 3) the interview; 4) the method of generalization; and 5) the comparative analysis.

A significant share of values of the Lithuanian sport history exists in the form of private collections. The attention of politicians, members and organizations of sport society and the institutions promoting historical remembrance to the sport heritage in Lithuania is increasing. Nevertheless, there is a lack of scientific studies systemically covering the sport collectors' activities in Lithuania, what results in the necessity to collect as much information as possible on the sport values in private sector and analyze the possible solutions on their heritability. It is relevant that the content of collections and intangible knowledge of their owners would be used for scientific and educational purposes.

Private collecting is usually a long-lasting, however unintentional and inexpedient process; therefore their owners do not always perceive a set of homogeneous objects as a collection and do not always identify themselves as members of collectors' community. Such collectors are included into the group of passive collectors in the research. Another group of collectors is identified as the group

of active collectors, which covers collectors, who consciously and expediently collect, organize and explore homogeneous objects. The latter dispose of their collections in a professional way.

The following basic reasons for collecting have been distinguished: economic, social prestige, accumulations of magical charms, expressions of group loyalty, objects for stimulating curiosity and inquiry and aesthetic charm. The emergence of all private collections is influenced by collector's individual characteristics and environmental factors. The majority of sport collections belong to sport veterans, athletes, coaches, owners of private sport clubs, heads of various sport organizations, as well as other people, who are directly related to sports.

The following risks related to private sport collections have been identified: lack of accounting, inappropriate storage conditions, unprofessional attitude of collectors towards their collections, and lack of information.

The following areas for exposing private sport collections have been identified: collectors' residential or business premises, areas in the buildings of state authorities, non-governmental organizations, or private enterprises which are suitable for exposition, interior and exterior of various buildings "requiring" sport and historical context, press, television, radio, internet, and other communication means and events.

LOCA was established in Vilnius in 2001. This organization unites the collectors of objects related to the Olympic movement and Olympic sports. The members of the association support the Olympic ideals, promote and encourage interest in the Olympic phaleristics and other collectables not only in Lithuania, but also abroad. During the period under consideration LOCA members have organized individual and collective exhibitions, participated in international fairs and collectors' meetings, promoted the activities of the association. They actively contributed to the development of Lithuanian attributes and the promotion of historical researches as well as sports, and strengthened their community.

PRIEDŲ IR ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. Parodos, kuri buvo parengta 5-ųjų TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynių „Šiauliai – 2012“ metu, skrajutė.
  - 2 priedas. Interviu su Ernestu Kuckailiu.
  - 3 priedas. Nekilnojamų sporto paveldo objektų, įrašytų į Lietuvos kultūros vertybių registrą, sąrašas.
  - 4 priedas. Kilnojamų sporto paveldo objektų, įrašytų į Lietuvos kultūros vertybių registrą, sąrašas.
  - 5 priedas. Lietuvoje veikiančių sporto muziejų sąrašas.
  - 6 priedas. LOKA narių sąrašas ir pagrindinės kolekcionavimo kryptys.
  - 7 priedas. 2011 m. gegužės 18 d. Lietuvos sporto muziejuje Kaune apdovanotų asmenų už ilgametį sporto paveldo puoselėjimą ir sklaidą Lietuvoje sąrašas.
  - 8 priedas. Interviu su Rimantu Džiautu.
  - 9 priedas. Interviu su Vincent Karnila.
- A, B ir C iliustracijos. Dviračiai, kurie atlieka tik estetinę lauko dizaino funkciją, tačiau pirminė jų paskirtis – sporto inventorius.
- D iliustracija. Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos ženklas.

Parodos, kuri buvo parengta 5-ųjų TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynių „Šiauliai – 2012“ metu, skrajutė:

5th TAFISA
World Sport
for All Games

Šiauliai 2012
Lithuania

UNIKALŪS SPORTO EKSPONATAI

PARODA PIRMAKART ŠIAULIUOSE!

Parodoje – Lietuvos sporto kolekcininkų Zenono Gramacko, Kęstučio Skerio, Rimanto Džiauto ir brolių Vinco bei Romualdo Franckaičių surinkti eksponatai.

Pristatomos stalo teniso, olimpinio judėjimo ir krepšinio temos.

Paroda skirta 5-osioms TAFISA pasaulio sporto visiems žaidynėms „Šiauliai 2012“.
Ji veiks liepos 3-5 d. bei liepos 9-13 d. nuo 9.00 iki 17.00 val.

Parodos vieta – STAIPA (kanceliarinių prekių parduotuvė, Vilniaus g. 146 / Varpo g. kampas).
Parodos lankymas nemokamas.

APIE KOLEKCININKUS

Alytiškis **Zenonas Gramackas** yra Tarptautinės stalo teniso kategorijos teisėjas, dirbęs pasaulio ir Europos čempionatuose, universiadose, SSRS ir Lietuvos pirmenybėse, teisėjaves Rusijoje, Lenkijoje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Švedijoje, Egipte, Jemene, Irake, Australijoje ir kt. Z. Gramackas taip pat yra Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos valdybos narys ir Tarptautinės stalo teniso federacijos kolekcininkų klubo narys, Alytaus kolekcininkų klubo prezidentas, vienas garsiausių šalies kolekcininkų.

Rimantas Džiautas (Vilnius) yra Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos generalinis sekretorius, JAV kolekcininkų „Olympin Club“ ir „Oslo Pin Club“ narys. R. Džiautas kaip kolekcininkas yra apsilankęs šešiose olimpinėse žaidynėse (trijose žiemos: 1994 m. Lillehameryje, 2002 m. Salt Lake Cityje, 2006 m. Torine; ir trijose vasaros: 1996 m. Atlantas, 2000 m. Sidnėjuje, 2004 m. Atėnuose), daugelyje Europos, buvusios Sovietų Sąjungos, JAV, Kanados miestų.

Vilnietis **Kęstutis Skerys**, beje, 1968-ais m. IX vidurinę mokyklą (dabar Ragainės progimnazija) baigęs Šiauliuose, yra Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos valdybos narys, mokslų daktaras, Vilniaus Gedimino technikos universiteto Kelių katedros docentas, taip pat domisi literatūra, menais. K. Skerys buvęs krepšinio teisėjas, dabar yra FIBA krepšinio komisaras, Eurolygos krepšinio varžybose dirbo jau aštuonis sezonus. Parodoje eksponuojami metaliniai ženkleliai krepšinio tema. Planuojama ateityje Šiauliuose surengti K. Skerio ne tik kaip kolekcininko, bet ir kaip fotografo parodą.

Stalo teniso entuziastai broliai **Vincas ir Romualdas Franckaičiai** yra tarptautinės kategorijos teisėjai. V. Franckaitis šiuo metu gyvena Kaune, yra šio miesto stalo teniso klubo „Banga“ vadovas, Lietuvos stalo teniso federacijos teisėjų kolegijos valdybos narys, aktyvus sporto visuomenininkas, sporto trofėjų kolekcininkas. Joniškėje gyvenantis R. Franckaitis taip pat aktyviai dalyvauja visuomeninėje Joniškio sporto (ir ne tik) bendruomenės veikloje, yra Lietuvos stalo teniso asociacijos vykdomojo komiteto narys, Teisėjų kolegijos pirmininkas, Literatų klubo „Audruvė“ narys, dainininkas. Romualdas Joniškėje yra įkūręs stalo teniso sporto muziejų.

Parodą parengė Šiaulių sporto muziejus, 8 41 437328

Interviu su Ernestu Kuckailiu:

2016 m. sausio 12 d., telefonu.

Korespondentė: S. Vaitkaitytė.

Respondentas: Sausumos pajėgų Juozo Lukšos mokymo centro ekspertas viršila E. Kuckailis.

<...>

S. Vaitkaitytė: Minėjote, kad domitės antikvariniais daiktais. Ar kaupiate juos?

E. Kuckailis: Taip, domiuosi, dažnai lankausi sendaikčių parduotuvėse. Ten unikalių, senų, išskirtinių daiktų galima nusipirkti labai pigiai. Mane labiausiai domina meno kūrinų originalai, Reicho porcelianas, kitos smulkmenos... Bet kolekcijų nekaupi, turiu tik vieną kitą vertingą sendaiktį. Dažnai nueinu tiesiog pasižvalgyti, kaip į muziejų.

S. Vaitkaitytė: Ar turite su sportu susijusių senų, vertingų daiktų?

E. Kuckailis: Turiu Antano Gustaičio suprojektuoto lėktuvo ANBO-IV propelerio dalį. Spėju, kad jis vienintelis išlikęs iki šių dienų.

S. Vaitkaitytė: Gal yra Aviacijos muziejaus fonduose?

E. Kuckailis: Ne, jie turi ANBO-I lėktuvą, Kitų naudotų lėktuvų propelerių ar dalių...

S. Vaitkaitytė: Gal turi privatūs asmenys?

E. Kuckailis: Tikimybė itin maža, nes šio modelio lėktuvų buvo pastatyta tik 15. Prasidėjus karui jie buvo išgabenti iš Lietuvos. Yra tokia tikimybė, kad kažkas turi, bet girdėti apie tai neteko, nors domėjausi.

S. Vaitkaitytė: Kiek kainuoja Jūsų turima propelerio dalis?

E. Kuckailis: Tiksliai nežinau, bet turėtų kainuoti nemažą sumą. Man svarbiausia jo istorinė vertė, ne ekvivalentinė.

S. Vaitkaitytė: Iš kur pas Jus ji atsirado?

E. Kuckailis: Gavau dovanų iš savo giminaičio, kurio tėvai iki karo bičiuliavosi su Gustaičiais.

S. Vaitkaitytė: Ar sutiktumėte paskolinti kuriam nors muziejui ar bibliotekai? Turbūt tai būtų įdomus eksponatas besidomintiems aviacija.

E. Kuckailis: Jeigu būtų užtikrintas saugumas, mielai. Aš esu demonstravęs šią propelerio dalį įvairiuose renginiuose. Esu aprašęs jo istoriją Kario žurnale. Kartais vedu viešas paskaitas Antrojo Pasaulinio karo istorijos, partizaninio karo temomis, knygas rašau, baiginėju trečią – apie savo senelį, kuris dalyvavo partizaninėje kovoje 1944–1946 metais.

<...>

Nekilnojamų sporto paveldo objektų, įrašytų į Lietuvos kultūros vertybių registrą, sąrašas:

<p>Dariaus ir Girėno aerodromas su įrangos liekanomis Unikalus objekto kodas: 16943 Statusas: Įrašytas į Registrą, Valstybės saugomas Adresas: Kauno m. sav., Kauno m., Veiverių g. 132; Aleksotas</p>
<p>Kauno Ažuolyno sporto statinių kompleksas Unikalus objekto kodas: 31618 Statusas: Įrašytas į Registrą Adresas: Kauno m. sav., Kauno m., Sporto g. 6; Perkūno al. 5</p>
<p>Lietuvos sklandytojų slėnis Unikalus objekto kodas: 12156 Statusas: Įrašytas į Registrą, Valstybės saugomas Adresas: Kauno r. sav., Virbaliūnų k. (Batniavos sen.)</p>
<p>Lietuvos sklandytojų slėnis II Unikalus objekto kodas: 35923 Statusas: Įrašytas į Registrą Adresas: Kauno r. sav., Virbaliūnų k. (Batniavos sen.)</p>
<p>Parduotuvė "Sporto prekės" Unikalus objekto kodas: 1001 Statusas: Įrašytas į Registrą Adresas: Kretingos r. sav., Kretingos m. (Kretingos miesto sen.), Vytauto g. 3</p>
<p>Rūmai (VRM kultūros ir sporto) Unikalus objekto kodas: 15962 Statusas: Įrašytas į Registrą Adresas: Vilniaus m. sav., Vilniaus m., Žirmūnų g. 1 E</p>
<p>Sklandymo mokyklos vieta Unikalus objekto kodas: 12145 Statusas: Kultūros paminklas Adresas: Neringos sav., Neringos m.</p>
<p>Vilniaus koncertų ir sporto rūmai Unikalus objekto kodas: 17400 Statusas: Įrašytas į Registrą Adresas: Vilniaus m. sav., Vilniaus m., Rinktinės g. 1</p>

Parengta remiantis duomenimis, pateiktais Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos oficialioje interneto svetainėje: <http://www.kpd.lt/>. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.].

Kilnojamų sporto paveldo objektų, įrašytų į Lietuvos kultūros vertybių registrą, sąrašas:

Medalis "Už pasiekimus dviračių sporte" Unikalus objekto kodas: 31576 Statusas: Įrašytas į Registrą Adresas: Kauno r. sav.
Medalis "Už pasiekimus šaudymo sporte" Unikalus objekto kodas: 31577 Statusas: Įrašytas į Registrą Adresas: Kauno r. sav.
Ženkliukas "Pirmyn Lietuvon" Unikalus objekto kodas: 31580 Statusas: Registrinis Adresas: Kauno r. sav.

Parengta remiantis duomenimis, pateiktais Kultūros paveldo departamento prie Lietuvos Respublikos Kultūros ministerijos oficialioje interneto svetainėje: <http://www.kpd.lt/>. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.].

Lietuvoje veikiančių sporto muziejų sąrašas:

Muziejus	Statusas	Rekvizitai
Lietuvos sporto muziejus	Respublikinis	Adresas: Muziejaus g. 7, 9, LT-44279, Kaunas. Tel.: (8 ~ 37) 22 06 91, (8 ~ 37) 20 98 20. Faksas. (8 ~ 37) 22 06 91. El. paštas sportomuziejus@yahoo.com. Svetainė internete: http://www.lietuvossportomuziejus.lt
Lietuvos aviacijos muziejus	Respublikinis	Adresas: Veiverių g. 132, LT-46338 Kaunas. Tel.: (8 ~ 37) 29 55 47, (8 ~ 37) 39 03 57. Faksas. (8 ~ 37) 29 55 47. El. paštas aviacijos.muziejus@gmail.com . Svetainė internete: http://www.lam.lt
„Stasio Brundzos automobilių ir transporto muziejus“	Viešoji įstaiga	Adresas: Registracijos adresas: Kirtimų g. 2, LT-02300 Vilnius. Telef. 8 699 19 037 (Stasys Brundza)
Irkavimo muziejus	Viešoji įstaiga	Adresas: Karaimų g. 93A, LT–21104 Trakai. Tel.: 8 698 13 777. El. paštas museum@academia.lt .
Krepšinio muziejus	Privatus	Adresas: Livonijos g. 3 (II aukštas), Joniškis. Tel.: 8 612 89 986. El. paštas leonas.karaliunas@joniskis.lt. Svetainė internete: http://www.joniskiokrepšiniomuziejus.lt/
Joniškio stalo teniso muziejus	Privatus	Adresas: Upytės g. 5A, Joniškis. Tel.: 8 426 51 345, 8 682 59 549.
Dviračių muziejus (Šiaulių „Aušros“ muziejaus padalinys)	Respublikinis	Adresas: Vilniaus g. 139, LT-76353 Šiauliai. Tel.: (8 ~ 41) 52 43 95.

		El. paštas dviraciai@ausrosmuziejus.lt , info@ausrosmuziejus.lt . Svetainė internete: http://www.ausrosmuziejus.lt/Ekspozicijos/Dviraciu-muziejus
--	--	---

Parengta pagal portalo www.muziejai.lt informaciją. [žiūrėta 2016 m. gegužės 10 d.].

LOKA narių sąrašas ir pagrindinės kolekcionavimo kryptys:

Eil. Nr.	LOKA narys	Pagrindinė kolekcijų tematika	Miestas
1.	Ališauskas Vygintas	Krepšinio įžymių autografų ir krepšinio ženkleliai	Šiauliai
2.	Bielevičiūtė Drąsuolė	Futbolo suvenyrai	Vilnius
3.	Brazauskas Romualdas	Krepšinio raktų pakabukai	Vilnius
4.	Blaževičius Romas	Ženkleliai sporto tema	Vilnius
5.	Čekanauskas Bronius	Olimpiniai ženkleliai	Vilnius
6.	Dapkevičius Laurynas	Krepšinio klubo "Lietuvos rytas" suvenyrai	Vilnius
7.	Džiautas Gediminas	Nacionalinių olimpinių komitetų ženkliukai	Panevėžys
8.	Džiautas Rimantas	LTOK ženkliukai, krepšinio čempionatų medaliai, krepšinio žaidėjų kortelės	Vilnius
9.	Gecevičius Valdas	Krepšinio suvenyrai	Vilnius
10.	Gramackas Zenonas	Stalo tenisas, Vyriausybės apdovanojimai, olimpinių žaidynių atributika, sportininkų ir trenerių kategorijų skiriamieji ženkliukai, jubiliejinės monetos	Alytus
11.	Gudaitis Vytas (1959–2012)	Krepšinio suvenyrai	Rūdnia, Varėnos raj.
12.	Gudelis Vytautas (1930–2015)	Olimpinės žaidynės ir krepšinio suvenyrai	Vilnius
13.	Gudiškis Algimantas	LTOK apdovanojimai ir lietuviškos olimpinės monetos	Vilnius
14.	Jasiūnas Viktoras	Ženkleliai badmintono tema	Vilnius
15.	Juzėnas Sigitas	Suvenyrai futbolo tema	Panevėžys
16.	Kalanta Antanas(1945–2014)	Suvenyrai krepšinio tema	Palanga
17.	Kavaliauskas Audrius	Ženkleliai futbolo tema	Vilnius
18.	Katilius Dalius	Filatelija olimpine tema	Vilnius
19.	Kilčiauskas Kazys	Regatos „Gintariniai irklai“ apdovanojimai, sporto ženkliukai, gairės	Vilnius
20.	Kreivys Darius	Olimpiniai ir futbolo ženkleliai	Vilnius
21.	Maslauskas Antanas	Ženkleliai futbolo tema	Vilnius
22.	Michelsonas Aleksandras	Ženkleliai futbolo tema	Panevėžys
23.	Morkūnas Stasys (1943–2012)	Lietuvos sporto organizacijų ženkleliai, pašto ženklai ir monetos	Vilnius
24.	Načiūnas Jonas	Lietuvos pašto ženklai ir vokai skirti olimpinėms žaidynėms. Filatelinė medžiaga tema "Ietis"	Vilnius
25.	Nenatavičius Gintaras	Gėrimų kamšteliai sporto tema	Vilnius
26.	Riauka Julius	Ženkleliai sporto tema	Kaunas
27.	Rimdeika Romualdas	Ženkleliai sporto tema	Kaunas
28.	Ruzginas Vytautas-Juozapas	Knygos sporto tematika, olimpinė literatūra	Vilnius
29.	Skerys Kęstutis	Krepšinio ženkleliai, pieštukai	Vilnius
30.	Šalkauskas Juozas	Kaklaraiščiai	Vilnius
31.	Šiaučiūnas Virginijus	Telefonų kortelės su krepšinininkų nuotraukomis	Zarasai

32.	Šinkūnas Bronius	Futbolo ir Lietuvos sporto ženkleliai	Vilnius
33.	Širvinskas Juozas	Pasaulio rankinio federacijų ženkleliai, kariškių sporto organizacijų ir žaidynių ženkleliai	Vilnius
34.	Tatulis Algirdas	Parolimpinių žaidynių ženkleliai	Alytus
35.	Tirilis Rimgaudas	Garsių Lietuvos ir pasaulio atletų nuotraukos	Vilnius
36.	Vyšniauskas Vytautas Simonas (1931–2011)	Filatelija sporto ir krepšinio tema	Vilnius
37.	Zdanavičius Romas	Irklavimo sporto ženkleliai	Alytus
38.	Urbanavičius Edis	Ženkleliai, medaliai, monetos, pašto ženklai olimpine ir sporto tema	Vilnius

Informaciją pateikė R. Džiautas.

2011 m. gegužės 18 d. Lietuvos sporto muziejuje Kaune apdovanotų asmenų už ilgametį sporto paveldo puoselėjimą ir sklaidą Lietuvoje sąrašas:

Vardas	Pavardė	Apdovanojimas	Įsakymas	Data
Saulius	Kavaliauskas	Padėka	V-163	2011.05.18
Vytautas	Gudaitis	Padėka	V-163	2011.05.18
Vincas	Franckaitis	Padėka	V-163	2011.05.18
Zenonas	Gramackas	Padėka	V-163	2011.05.18
Vytautas	Papečkis	Padėka	V-163	2011.05.18
Janina	Sinickienė	Padėka	V-163	2011.05.18
Sigita	Vaitkaitytė	Padėka	V-163	2011.05.18
Leonas	Karaliūnas	Padėka	V-163	2011.05.18
Algirdas	Plungė	Padėka	V-163	2011.05.18
Dainius	Litvinskas	Padėka	V-163	2011.05.18

Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės apdovanojimų statistikos nuorašą pateikė Kūno kultūros ir sporto departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės Teisės ir bendrųjų reikalų skyriaus patarėja Rasa Kučinskienė, 2015 m. rugsėjo 15 d.

Interviu su Rimantu Džiautu:

2016 m. kovo 30 d., telefonu.

Korespondentė: S. Vaitkaitytė.

Respondentas: LOKA generalinis sekretorius R. Džiautas

<...>

S. Vaitkaitytė: Kada atidaryta LOKA sąskaita banke? Kas svarbiausio buvo finansuota LOKA lėšomis? Kokie mokesčiai yra LOKA nariams?

R. Džiautas: LOKA sąskaitos banke neturi. Nario mokesčio nerenkame.

S. Vaitkaitytė: Kokių būdu padengiate LOKA informacinių biuletenių leidybą ir kitos veiklos išlaidas?

R. Džiautas: Dažniausiai visas išlaidas apmokame iš asmeninių lėšų. Konkrečiai informaciniai biuleteniai daug nekainuoja. Ilgą laiką juos rengė V. Gudelis, jam labai padėdavo jo dukra. Paskutinį biuletenį sumaketavo mano sūnus. Viską atliekame visuomeniniais pagrindais. Būdavo, kad LTOK prisidėdavo suteikdami transportą ar nupirkdami reikiamų priemonių: rėmelių ar panašiai... Turėti savo sąskaitą ar ieškoti projekcinio finansavimo yra per daug sudėtinga, labai daug biurokratijos, reiktų daug ataskaitų rašyti, tam reikia specialisto.

S. Vaitkaitytė: Dėl kokių priežasčių 2005 m. R. Tirilis neperrinktas valdybos nariu?

R. Džiautas: Dėl R. Tirilio nepamenu, bet gal ataskaitinės-rinkiminės konferencijos metu nebuvo pasiūlytas ar surinko mažiau balsų...

S. Vaitkaitytė: Ar nepraleidau LOKA prezidentų: Petras Statuta, Algimantas Gudiškis, Juozas Širvinskas?

R. Džiautas: LOKA prezidentai paminėti teisingai: pirmas dvi kadencijas buvo P. Statuta.

S. Vaitkaitytė: Analizuojant LOKA veiklą susidarė įspūdis, kad LOKA nariai gana retai eksponuoja savo kolekcijas muziejuose? Kodėl daugiau bendradarbiaujama su ne paveldo institucijomis, tokiomis, kaip mokyklos, kavinės, bankai ir pan., bet ne su muziejais?

R. Džiautas: Dažnai parodas rengiame kavinėje „Perlas“, nes ji yra LTOK patalpose. Pirmos parodos vyko mūsų iniciatyva, o dabar ir patys kavinės darbuotojai džiaugiasi, kad ten vyksta parodos, rengiami jų atidarymai. Tai traukia žmones. O banke, tai Z. Gramackas rengia parodas, ten turi asmeninių pažinčių. Prisitaikome, jei kas pakviečia – dalyvaujam. Tiesa, su muziejais gana vangiai, bet valstybinis Lietuvos

sporto muziejus yra tik Kaune. Esame ir ten parodų surengę. Muziejaus fondas yra didesnis, negu kažkurio privataus kolekcininko, todėl ne visuomet mūsų kolekcijos muziejininkams atrodo aktualios. Be to jie veiklą iš anksto planuoja, o mes dažnai veikiame gana spontaniškai. Neturime nei finansinių galimybių, nei galime skirti tiek laiko, kad paruoštume profesionalių parodų.

S. Vaitkaitytė: Perduodami eksponatus parodai kolekcininkai labai rizikuoja, nes tai vertingi daiktai, brangūs...

R. Džiautas: Tikrai taip. Man pačiam vieno renginio atidarymo metu dingo dvi sidabrinės monetos. Gaila, bet gerai, kad tai nutiko su mano daiktais, o ne pasiskolintais iš kitų kolekcininkų. Būčiau turėjęs nemalonumų.

S. Vaitkaitytė: LOKA gyvavimo metu jauniausias jubilias buvo Audrius Kavaliauskas. Jis 2006 m. minėjo 30-metį. 80 metų jubiliejų atšventė V. Gudelis, 2010 m. ir Kazys Kilčiauskas, 2012 m. Ar nebuvo daugiau LOKA narių paminėjusių 80 m. jubiliejų? O gal buvo 25 arba 85?

R. Džiautas: Kitų jubiliejų nebuvo: nei 25, nei 85. O jauniausias šiuo metu LOKA narys, kuris papildė mūsų gretas maždaug prieš trejetą metų, tai vilnietis mokytojas Laurynas Dapkevičius, kuris 2014 m. šventė taip pat 30 metų jubiliejų.

S. Vaitkaitytė: Kur kolekcininkų mugės vyko 2014, 2015, 2016 m.? Ar jos kuo nors išsiskyrė iš ankstesnių?

R. Džiautas: Didžiosios tarptautinės Olimpinių kolekcininkų mugės vyko: 2014 m. – Šveicarijos mieste Lozanoje, 2015 m. – JAV miestelyje Leik Pleside, o 2016 m. Įvyks Švedijos mieste Geteborge. Mugės niekuo neišsiskyrė iš anksčiau buvusių.

S. Vaitkaitytė: Ar renkant informaciją apie kolekcininkų veiklą radot kitų organizacijų, kurios vienyty Lietuvos sporto kolekcininkus?

R. Džiautas: Ne, tokių duomenų neradau. Yra nemažai veikiančių kolekcininkų klubų, kurių narių gretose yra ir sporto kolekcininkų, bet tai nėra specializuoti klubai. Aš ir pats priklausau Vilniaus kolekcininkų klubui. Bet suburti sporto kolekcininkus man kilo idėja važinėjant po užsienio šalis. Pagalvojau, jei kiti turi, kodėl mums nepadaryti? Prahoje yra klubas, kurio nariai susirenka keturis kartus per metus, tačiau jie nerengia parodų. Slovakai ir lenkai tuo klausimu aktyvesni. Kiniečiai taip pat aktyvūs, bet su jais ryšių neturiu.

S. Vaitkaitytė: Kokiose olimpinėse žaidynėse teko viešėti ir kuriems kolekcininkų klubams priklausote?

R. Džiautas: Esu LOKA, OLYMPIN (JAV) bei OSLO PIN CLUB (Norvegija) kolekcininkų klubų narys. Buvau nuvykęs į Solt Leik Sičio (2002), Turino (2006) žiemos, Atėnų (2004) bei Londono (2012), vasaros olimpines žaidynes.

Beje, 16-oji mugė buvo Pekine tais pat metais kaip ir Kiolne 15-ta. Ten mes nebuvo. Niekada per vienerius metus nebuvo organizuotos dvi mugės, todėl kvietimą praleidau. LOKA informaciniuose biuleteniuose mugių numeracija nuo 16-tos mugės yra klaidinga. 2016 m. ji vyko Geteborge ir dalyvavau aš vienas.

Lozanoje mugė vyko 17–19 d., ši informacija spaudoje taip pat buvo paviešinta netiksliai.

<...>

Interviu su Vincent Karnila:

2015 m. lapkričio 4 d., Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešoji biblioteka.

Korespondentė: S. Vaitkaitytė

Respondentas: paskaitos „Amerikietiškas futbolas ir jo legenda Dick Butkus“ lektorius Vincent Karnila

<...>

S. Vaitkaitytė: Pristatėte Amerikietiško futbolo istoriją, taisykles, taip pat kai kurių lietuvių kilmės sportininkų indėlį į šią sporto šaką. Teigėte, kad kolekcionuojate šia tema. Norėčiau pasiteirauti kiek daiktų sudaro Jūsų kolekciją?

Vincent Karnila: Aš daiktų nekaupiu, man svarbiausia žinios, informacija, o ne materialūs daiktai. Mano kolekciją sudaro štai šie marškinėliai [kuriuos vilki –aut. pastaba], kamuolys, dar keletas daiktų... Mano kolekciją sudaro istorijos, pasakojimai, žinios. Viską, ką žinau, noriu perduoti kitiems, todėl vedu paskaitas.

S. Vaitkaitytė Kokios sporto šakos Amerikoje populiariausios?

Vincent Karnila: Aš manau, kad konkuruoja Amerikietiškas futbolas ir beisbolas. Beisbolas taip pat labai populiarus. Amerikiečiams patinka sportas, ten žmonės renka korteles su žymių sportininkų atvaizdais, patys žaidžia. Amerikoje populiariu suburti savo komandą ir dalyvauti mėgėjiškose varžybose. Žaidžia šeima prieš šeimą, kaimynai prieš kaimynus. Žymūs sportininkai aktyviai prisideda prie labdaringos veiklos, renka aukas vardan gerų tikslų ir jiems tai sekasi.

<...>

Dviračiai, kurie atlieka tik estetinę lauko dizaino funkciją, tačiau pirminė jų paskirtis – sporto inventoriūs:

A iliustracija. Fotografuota Kaune, Laisvės alėjoje, 2016 m. vasario 27 d.

B iliustracija. Fotografuota Šiaulių raj., Ginkūnuose, Švedės g., 2016 m. balandžio 19 d.

C iliustracija. Fotografuota Šiaulių raj., Ginkūnuose, Švedės g., 2016 m. balandžio 19 d.

Lietuvos olimpinės kolekcininkų asociacijos ženklas:

